

5-6

LETO XXXVIII

1 9 3 7

„Slovenski učitelj“ iz-
haja mesečno / Uredni-
štvo (Fortunat Lužar) je
v Ljubljani, Postojnska
ulica 14, „Stan in dom“
ob Tržaški cesti / Uprav-
ništvo je v Ljubljani,
Jenkova ulica 6 / Naroč-
nina letno 50 Din / Član-
ke in dopise sprejema
uredništvo; reklamacije,
naročnino in članarino
pa upravništvo / Iz-
dajatelj in lastnik je
konzorcij „Slovenskega
učitelja“ / Odgovorni
urednik: Fortunat Lužar
/ Za Jugoslovansko
tiskarno v Ljubljani:
Karel Čeč, Ljubljana //

SLOVENSKI UČITELJ

PEDAGOŠKA REVIJA IN GLASILO
SLOMŠKOVE DRUŽBE V LJUBLJANI

Vsebina št. 5—6: Vzgojitelj in samovzgoja. Fr. Čiček. — Po pedagoškem tečaju. Vinko Brumen. — Izdelane kateheze za prvo šolsko leto. — I. Kramer. — Gospodarska vzgoja kmečkega otroka. Alf. Kopriva. — Več narodne in domovinske vzgoje. Vojteh Čuš. — Nemški list v ustoličenju koroških vojvod. K. S. — Izselniški učitelji v svoji službi. Šlibar Tone. — Kako vzgaja ulica mladino? E. Deisinger. — Pod varstvom, brez varstva. Marija Zalar. — O vplivu prevelike temperature v šolski sobi. E. Deisinger. — Strukturna psihologija. Et. Bojc. — Razprave o Slomškovih spisih. — Slovenskim filologom. E. Deisinger. — Postanek gledališča. I. Kramer. — Kronika mladinske glasbe. — Iz društva. — Književne vesti. — Beležke. — Razglednik.

DEŠKA PREDPUBERTETNA DOBA

Spisala profesorica Ema Deisinger

Pisateljica te knjige se je odločila, da poda o malo raziskani deški predpubertetni dobi posebno znanstveno razjasnitev. Predstavila je sliko, kako je življenje dečka od 11.—14. leta podobno nekemu valovanju, ki nekaj išče, se pa zopet izgublja v sebi. Na izredno zajemljiv način in v prav lepem jeziku je pisateljica pokazala, kakšen naj bi bil pri taki mladini razgovor o postanku človeka. Posamezna poglavja se ozirajo na versko, estetsko in drugo čustvovanje. Izčrpna so poglavja o socialnem čustvovanju, o redu in pravičnosti. Veliko gradiva je pisateljica nabrala iz šole in iz prostih spisnih nalog dečkov. Knjiga je samostojno delo v našem slovstvu in ni kak prenos iz tujega. Take tvarine niti drugi narodi niso uredili. Za knjigo bi se morali posebno zanimati starši, da vedo prav ravnati z mladino in jo prav zaposliti. Priporočamo to delo v nakup šolskim učiteljskim in drugim knjižnicam. Dobiva se pri Jugoslovanski knjižarni v Ljubljani. Cena je Din 16.—.

Položnica poštne hranilnice za »Slovenskega Učitelja« ima št. 11.073.

Naročnina za list znaša 50 Din, člani »Slomškove družbe« plačajo letno s članarino vred samo 52 Din.

Franjo Čiček

Vzgojitelj in samovzgoja

(Dalje.)

Da pa gre naša miselnost pravo pot naprej in da se bliža pravemu smotru in cilju, je treba spoznati ovire oziroma napake, ki jih delamo v našem mišljenju. Takšna miselna napaka je prvič prehitro posplošnje misli, ko dejanje posameznika obrnemo na celoto. Na primer: Ako je nekje nekaj zakrivil neki učitelj, že govorimo: vsi učitelji so taki! Če je v kakem društvu eden ali par nevrednih članov, že je sodba: vsi so enaki itd. Sploh kaj radi sodimo druge, gorje pa, če drugi sodijo nas! Pregovor pravi: »Česar ti ne želiš sebi, tudi drugim ne stori!« In če drugi to delajo, samovzgoja zahteva, da jih ti ne posnemaš. S tem vzgajaš sebe — in druge.

Često tožijo tudi učitelji čez svoje učence, da so malopridni, leni, zanikarni, lažnivi, kradljivi, moralno pokvarjeni, slabo talentirani ali kakor pravimo »zabili« itd. Tudi tu je napaka obče ali posplošene miselnosti. A. Ferrière pravi: »Učitelj, ki se pritožuje nad svojimi učenci, toži samega sebe...« Pri tem pa seveda ne smemo misliti, da je že miselna napaka, če potožimo svoje težave tovarišu sovzgojitelju, ki nam je na razpolago z vzgojnimi in metodičnimi nasveti.

Samovzgoja zahteva, da najprej sodiš sebe in potem šele druge. Tedaj bo sodba drugih precej drugačna in tudi samega sebe boš naučil gledati svet čisto drugače kakor ga gledaš sedaj.

V diskusijah in pogovorih ne poveljuj samega sebe, ne hvali se s svojimi zmožnostmi in čednostmi! »Lastna hvala, cena mala!« Moder človek je skromen in pravi inteligent neve o sebi skoraj ničesar. Do drugih je obziren in ne sodi in obsoja. Pravi izobraženec je spravljiv in odkritosrčen. Njegove besede so tehtne in premišljene. Ni redkobeseden, a tudi ne klepetač. Moder človek pozna pravilo: »Kdor veliko govori, mnogo ve ali mnogo laže!« Ve pa tudi, da je ta pregovor zelo, zelo obziren in skoraj preveč takten. Nenavzoče grajati in jih obsojati ali celo obrekovati je skrajno nečastno in kaže veliko pomanjkanje srčne kulture. »Ne sodimo, da ne bomo sojeni« (Matej 7).

Druga miselna napaka je monomanija, to je nekaka privezanost na fiksno idejo: nekaj je takoj vse, enkrat je takoj vedno. Monomanist smatra katastrofo človeštva v enem in edinem vzroku in hoče tudi z enim in ednim sredstvom svet poboljšati. N. pr. »goreč« abstinent smatra vso bedo človeštva edino v alkoholnem vprašanju in po njegovem bi nastal raj na zemlji, če bi bili vsi ljudje abstinenti. Monomanist vidi

nekoč nekoga prihajati ponoči z veselice in že je v njegovih očeh večni ponočnjak, zapravljevec itd. Monomanija je tudi, če kdo trdi, da bodo vojne tako dolgo, dokler bodo ljudje ubijali živali in jedli meso. Monomanija vodi tudi v v r a ž a r s t v o. Ako se nam nekaj ponesreči parkrat, že govorimo o »smoli«. Če se pripete te nesreče ali neuspehi v gotovih dneh ali posebnih okoliščinah, že jih imamo za nesrečne in »usodne«, n. pr. petek, število 13, srečanje ženske pri odhodu z doma, če nam mačka preskoči pot itd. Težka monomanija spada že med duševne bolezni.

Med miselne napake štejemo tudi pretirano vrednost lastnih izkustev in spoznanj. »Kar vem in poznam, to je kaj vredno, vse drugo ni za nič.« »Česar kmet ne pozna, ne jè.« »Cela četa koraka napačno, le kapetan gre prav« itd. Kar si kdo vbije v glavo, to je res in pravilno! Kako hudo je, če pridejo taki misleci in »vsevedeži« na vodilna mesta in mora vse plesati po »njihovi glavi«, pa je prav ali ne. Kakšne usodne napake zagreše včasih, bodisi v političnih, gospodarskih ali kulturnih vprašanjih itd., ki so zelo težko popravljive ali sploh ne! Tudi razni »šefi« mnogokrat trpe na tej bolezni.

Takisto pa je tudi napačno podcenjevanje lastnih do-
gnanj in izkustev. Sem spadajo tisti, ki radi posnemajo druge v mišljenju, govorjenju, udejstvovanju itd. brez ozira, da bi tudi preizkusili in dognali, ali je tako prav ali ne. »Večina tako misli in dela, torej moram tudi jaz.« »Saj sem čital celo v časopisju, v knjigi; torej bo že res!« Kakor da so knjige in časopisi nezmotljivi! »Tale in tale učitelj je pričel z reformo tako in tako, torej bom tudi jaz tako.« »To in to društvo mi nekdo tako hvali, torej vstopim tudi jaz vanj« itd.

Ti podcenjevalci lastnega mišljenja in posnemovalci ne polagajo važnosti na lastna opazovanja, doživljanja in dožnanja. Njihovo mišljenje ni samostojno, ker ne gredo stvari do dna in ne poznajo objektivne presoje. Ni jim znan rek: »Da se resnica prav spozna, je treba čuti oba zvonà!« Tudi različne r e k l a m e imajo največ uspeha pri tistih, ki podcenjujejo lastno mišljenje in so podvrženi vplivom drugih.

Na miselnost vplivajo zelo tudi naša čustva. Čustva pa večkrat niso samo vzrok naših miselnih napak, ampak često ovirajo duha, da niti ne moremo prav misliti. »Predamo se nekako samemu sebi.« Močan človek ne bo dopustil, da bi njegove misli vodila čustva, ampak nasprotno, miselnost vodi čustva. Vsekakor pa nas naravnost sili naše čustvovanje, da moramo misliti. Saj se ravno iz naših želja in hrepenenja porodi toliko novih misli, ki nas dvigajo ali tirajo v obup in praznoto. Zanimivo je, da najde poezija ravno v boli in hrepenenju najlepše motive:

Pokopal misli visokoleteče,
želja nespolnjenih sem bolečine,
ko Črtomir ves up na zemlji sreče...

(Prešeren M. Čopu.)

Ljubezen, pravijo, je slepa. Vendar pa ima dostikrat tudi tisti, ki ljubi, zelo jasne in bistre misli in pojme. Ljubezen dela človeka iznajdljivega!

Koliko umotvorov se je porodilo in ustvarilo ravno iz ljubezni! Da, ljubezen je velika in čudovita reč! Da gremo tukaj pravo pot, je potrebno, da vodita vse naše čustvovanje predvsem razum in dobra volja.

»Misliti« je predvsem urejevanje »življenja« in »sveta«, ki nas obdaja in čigar del smo sami. Za samovzgojo mišljenja je v prvi vrsti potrebna krepitev spomina in opazovanja »sveta« okoli nas in obenem lastnega »jaza«. Pri tem se moramo držati stroge objektivnosti! Opazovanje in primerjanje nam dasta obilo gradiva, kjer lahko razvijemo lastno miselnost do najvišje zmožnosti našega razuma.

Za vajo v mišljenju lahko s pridom uporabljamo tudi tako zvane miselne vaje. Posebno pregovori so tukaj dobrodošli. Vemo sicer, da je v pregovorih in narodnih prislovcih mnogo resnice, mnogo klenega zrnja, vendar zakaj ne bi podvrgli tudi kritiki za vajo lastne miselnosti. N. pr. pravi pregovor: »Golk je srebro, molk je zlato!« Kolikokrat pa zelee ravno beseda na pravem mestu in ob pravem času! Ali »denar je sveta vladar!« Nikdar se ne dobi z denarjem vsega, najmanj pa značajnosti, zadovoljstva in sreče. Nikdar ni vedno denar kriv naše bede, saj je vendar mrtva reč, ampak so krivi ljudje, ki delajo z njim neumnosti, a je tudi dosti takšnih, ki ga obrnejo v dobre in plemenite cilje. »Vsaka ptica leti tja, kjer se je izvalila.« Koliko pa jih je, ki ne iščejo in ne najdejo več rojstnega gnezda in kraja itd.

Ni pri tem glavno, da bi našli v pregovoru zadnjo resnico, ki je tudi nikoli ne bi, ker »ni pravila brez izjeme«, ampak da se bistrinaš um in da se vadimo misliti. Tudi pri čitanju (književnost izobrazuje našega duha!) ne smemo samo sprejemati, ampak tudi dajati, predelovati, popravljati, izpopolnjevati itd., če že ne s peresom v roki, pa saj »z glavo«. Niso vedno pisatelji največji misleci! Mnogo je modrih in bistrih glav med nami, ki sicer ne stoje v seznamu »literatov«, ki pa prekašajo marsikaterega »pisača«.

S takimi in enakimi vajami vzgajamo lastno miselnost in jo neprestano čistimo raznih čustvenih vplivov in subjektivnosti. Toda vse ima svoje meje. Kdor bi pretiraval in se hotel povzpeti do skrajnih meja človeškega duha, komur je »znanje« sila in vse moč, bi napravil največjo miselno napako, ker bi smatral svojega duha kot zadnje in največje, večno in edino vredno zatočišče. S tem bi se postavil nad svojega bližnjega, sploh nad človeštvo, postal bi »nadčlovek«, enak Bogu ali bog sam. V takem človeku ne dominira več samo miselnost, ampak napuh in domišljija, prevzetnost in samoljubje, prenapetost možganov in živčna razrvanost, kar ga skloplja v stvor, ki hoče biti enak Bogu, a pade nazaj v še hujše brezno kakor pa je bil v svojem začetku.

Pravi človeški duh stremi in misli, išče Boga in ga najde — kot izvor vsega začetka in nehanja. Pravi človeški duh se bistri in uri v svojih in nikoli rešil in razkril. To je Večna uganka, Skrivnost, Alfa in Omega vsega začetka in nehanja. Pravi človeški duh se bistri in uri v svojih mejah, a je pri tem ponižen in skromen ter se ustavi pred vratmi večne Resnice, in ko se je ustavil — je našel največjo Skrivnost. (Dalje.)

Po pedagoškem tečaju . . .

Svetovno naziranje

(Dalje.)

Svetovno naziranje je poseben izraz kulturnega duha. Običajno govorimo o svetovnem naziranju tega ali onega človeka, mogli pa bi prav tako govoriti tudi o svetovnem naziranju posameznih rodov, ljudstev, tudi o svetovnem naziranju celotnega človeštva.

Svetovno naziranje je poseben izraz kulturnega duha, skoraj bi lahko rekli posebno kulturno področje. Isti stvariteljski »jaz«, ki ustvarja ostalo kulturo, rodi iz sebe tudi svetovno naziranje, to je tako in tako sliko sveta in življenja v sebi in okoli sebe. Pri tem sodelujejo zunanji činitelji in vplivi (okolje s tradicijo in z vso kulturo, usodna naključja . . .), pa tudi notranji činitelji (prirodne zasnove in razvojne zakonitosti . . .) po svoje vplivajo. Toda živo in zares osebno je le ono naziranje, ki je povsem izraz človeka samega in kulturna tvorba njegove osebne stvariteljskega.

Tisti »jaz«, ki ustvarja in rodi iz sebe vso kulturo, ustvarja tudi svetovno naziranje. Zato pač ni »um« tisti, ki bi imel pri tem levji delež, veliko bolj sodeluje ona stvariteljska sila, ki jo ponovno srečujemo v teh opombah. Katerih človekovih duševnih sposobnosti se pri tem poslužuje, bi bilo treba še posebej raziskovati, toda »uma« gotovo veliko manj, kakor pa n. pr. pri ustvarjanju znanstvene kulture.

Saj svetovni nazor ni niti znanstvena niti ne filozofska slika sveta in življenja. Znanstvo sicer lahko sodeluje pri tvoritvi in pri razvijanju svetovnega nazora, a prav tako tudi ostala področja kulturnega življenja (umetnost, verstvo, razne »ideologije« . . .). Le kolikor znanstvene spoznatke osebno sprejemamo, kolikor z njimi sprostimo in oplodimo osebno stvariteljsko in kolikor ta potem iz sebe i z obrazi ali p r e obrazi svetovno naziranje, le toliko lahko znanstvo plodno vpliva na živo svetovno naziranje poedincev in skupin. Če pa skušamo znanstvene spoznatke neposredno presaditi na gredico svetovnega naziranja, ostanejo tudi tu le znanstveni spoznatki s svojo vrednostjo in ceno, ki pa so in ostanejo »tujki« v celoti živega osebnega gledanja na svet in življenje. Pač si jih lahko »jaz« sčasoma osebno prisvoji, lahko pa jih tudi pozabi in odvrže. To zavisí od njihove narave in njegovega razpoloženja.

Če pa hočemo na svetovno naziranje nasilno vplivati z znanstvenimi spoznatki in drugimi tujimi (»heteronomnimi«) podatki, pravo in živo svetovno naziranje le ubijamo ter s tem odstranjamo najpristnejši izraz človekovega stvariteljskega »jaza«, ki bi mu morda mogli primeriti le še človekov jezik (v najširšem pomenu besede), moralni nazor in morda še kaj. Vemo pa itak, da se neko svetovno naziranje da zamenjati z drugim (morda tudi »znanstvenim«) le tedaj, kadar je staro, pravo in živo svetovno naziranje že mrtvo. Nadomestiti pa ga znanstvena ali podobna slika sveta in življenja nikakor ne more. Take dobe so v zdravi notranji rasti človeka najnevarnejše. Saj pomenijo najhujšo izkoreninjenost z vsemi pojavi in posledicami, prav tako težko, kakor je izkoreninjenost iz stare in žive

morale ali iz domačega jezika in kulture. Šele polagoma se stvariteljski »jaz« oplodi z novo modrostjo ter rodi iz sebe nov svetovni nazor, ki pa kljub znanstvenim in umskim temeljem ni znanstvena slika sveta in življenja, temveč zopet — svetovno nazorna. A to se posreči le tedaj, če se v vmesni dobi izkoreninjenosti »jaz« sam ni kulturno in moralno ubil (ter si morebiti tudi kot biološki človek ni vzel življenja).

Svetovno naziranje je torej prvoten in neposreden izraz človeka samega. Če so včasih govorili, da ima in zastopa človek tako filozofijo, kakršen je sam, bi lahko veliko bolj po pravici trdili, da ima človek tako svetovno naziranje, kakršen je sam. Saj v neki meri velja to tudi za filozofijo, za znanost in vobče za vso kulturo človekovo. Kajti vsa je itak izraz in stvaritev njegove osebnosti in v nekem oziru zunanja njegova najzvestejša podoba. Vendar pa je svetovno naziranje eden izmed najprvotnejših in najneposrednejših teh izrazov, in kakor živa morala ter domači jezik prav ona gredica, iz katere klije bujnejša ali manjša pestrost vse ostale kulture. Vse znanstveno raziskovanje, vse umetnostno ustvarjanje . . . je le izraz ter vedno in vedno iznova preizkušeno oblikovanje samega sebe. V tem smislu sem pisal: ko išče samega sebe, ustvarja človek tudi zunanjo kulturo, ki je izraz in zunanji uspeh poti k samemu sebi v najvišji možni obliki.

Ne vem, v čem bi bila prednost tako imenovanega znanstvenega ali znanstveno utemeljenega svetovnega naziranja. Saj bi potem moral vsak posameznik preštudirati vse znanstvene stroke, da bi si tako pridobil celotno znanstveno sliko sveta in življenja. Pa še potem ta slika ne bi bila živa, kakor je pravi svetovni nazor, temveč nekak mrtev, le privzet kapital.

Slika sveta, ki nam jo lahko dajo znanosti, je sestavljena iz mnogih točk, med katerimi so nekatere bolj, druge pa zopet manj raziskane. Iz teh se sestavlja le nekako omrežje ali okostje sveta, ki je vse prej ko živ. Če hočemo, da bo slika živa, jo moramo izpopolnjevati, a tega ne moremo s pomočjo znanosti, temveč le z neposrednim ustvarjanjem tistega »jaza«, ki itak že od vsega početka gradi lastno, organsko in živo sliko sveta in življenja, lastno svetovno naziranje. Tako pridemo končno na isto. Pač pa smo po nepotrebnem pretrpeli muke nerešenih vprašanj, ki bi nam nanje svetovni nazor že kar spočetka odgovarjal. Ta odgovor morda res ne bi bil objektivno docela pravilen, a bil bi subjektivno pravilen, to se pravi tak, kakor lahko s svojega stališča gledam svet in življenje, ter kakor je za moje življenje in kulturne naloge najboljše in najprimerneje.

Podobno bi se dalo povedati o ljudski morali, pa pač tudi o ljudskem jeziku kot izrazilu. Pa vsaj o slednjem je bilo v teh sestavkih že dovolj govora.

Človek

Ali je po vsem tem »človek« še vedno le nekaj, kar da vsakomur kaj drugega pomeni, še vedno le nekaj pojmov brez prave vsebine? Saj ima beseda človek v resnici celo vrsto pomenov, a pojem »človek« ima vendar v vsakem teh pomenov posebno vsebino.

Iz prejšnjega že vemo, da je človek vir in ustvarjalec, pa tudi nosilec, ohranjevalec in posredovalec kulture. Iz stvariteljske sile njegovega »jaza« vsa kultura nastaja kot izraz in uspeh njegovega boja za svojo pravo podobo, za najdbo in dosego samega sebe v najvišji možnosti; on živi v njej, s svojo stvariteljsko jo neprestano oživlja, ob njej pa sprošča in oploja svojo stvariteljskost, da more zmagovati ves napor, ki je vezan z iskanjem svoje prave podobe. Kulturne stvaritve pa prenaša človek tudi na svoje potomce, da tako ohrani kulturo živo in da čim bolj sprosti stvariteljskost mladega rodu, ki bo kulturno delo nadaljeval in se bo tako sedanjik morda vendar vsaj v potomcih bolj približal svojemu kulturnemu cilju, svoji pravi podobi.

Človek je človek že po naravi, vendar pa človek, kakršnega je treba premagati, kakor nas uči Nietzsche. Postrgati je treba star kvas in postaviti novo testo, uči sv. Pavel. Mar to iskanje novega človeka, več ko človeka (Übermensch) ni prav ista borba za izobrazbo, za neki notranji dvig, za svoj pravi obraz in izraz?

Kakor pa pri notranji rasti sodelujejo zunanji vplivi, tako tudi notranje izobrazbeno hotenje ne oblikuje le notranjega človeka, to je njegovega osebnojnega jedra, temveč sega tudi čez njega navzven. Kulturna stvariteljskost skuša z najvišjo človeškostjo prešiniti tudi človekovo telo in celo njegovo okolico. Ko človek išče svojo pravo podobo torej ustvarja iz sebe svoje svetovno in življenjsko naziranje kot živo osebno podobo vsega sveta in življenja, tvori lasten etos in oploja z njim ljudsko moralo, prisvaja si in osebno oblikuje ljudski jezik, išče resnice, lepote, pravice ljubezni, svetosti, Boga, obenem pa oblikuje tudi telo, se izraža v njem in išče tudi v njem najprikladnejše utelesitve samega sebe. Osebna stvariteljskost sega iz središča navzven ter oblikuje vso okolico; vsemu hoče vtisniti podobo samega sebe, duha tvorca.

Pri tem pa zadeva na najrazličnejše težkoče. Telesne posebnosti in napake, privzete in pridresirane kretnje, oblike ponašanja (»bonton«) in obleke (»moda«), premočni duhovni vplivi (»avtoritete«), socialne pregrade in podobno zavirajo osebno kulturno hotenje in ustvarjanje ter oblikujejo od zunaj navznoter tudi samo stvariteljskost človekovo. Kolikor so same prešinjene s kako vrednoto ter se morejo vsaj priličiti »jazu« in on njim, lahko vsaj vplivajo pozitivno. Če pa so same prazne in brezdušne oblike in zahteve, le hromijo osebno stvariteljskost, zlasti še, če se hitro menjavajo. Človeku se suše korenine v njem samem, izgublja tla pod seboj in kulturno hira.

(Dalje.)

Srce — zrcalo

Srce je prav za prav veliko zrcalo, ki koraka po široki cesti in vpija enako vso gnusnost kaluž kakor sijajnost nebesnega obloka, temine in luči.

Stendhal.

Izdelane kateheze za prvo šolsko leto

58. Jezusa križajo

(Dalje.)

Okoli poldne je prišel Jezus s križem na goro Kalvarijo. Najprej so biriči Jezusa slekli. Rane so se mu ponovile ter je kri tekla iz njih. Potem so križ na tla položili ter ga nanj pribili z debelimi železnimi žebli. Najprej so mu pribili roke in potem noge. Žebli so šli skozi meso in kosti. Kri je curkoma tekla iz širokih ran na tla. Potem so križ vzdignili in v tla zasadili. Jezus visi na križu v sredi med dvema razbojnikoma, ki sta bila z Jezusom križana. Kako je bil nedolžni Jezus osramočen! Judje so to storili iz hudobije. Jezus še na križu ni imel miru. Hudobneži so ga sramotili in kleli. Govorili so: »Ako si Sin božji, stopi s križa.« »Drugim je pomagal, sebi pa ne more pomagati.« Jezus pa je molil: »Oče, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo!« Tudi levi razbojnik je Jezusa preklinjal, rekoč: »Pomagaj sebi in nama!« Desni ga je pa svaril, rekoč: »Ali se tudi ti ne bojiš Boga? Midva po pravici trpiva, ta pa ni nič hudega storil.« Potem se je nagnil k Jezusu in rekel: »Gospod, spomni se me, ko prideš v svoje kraljestvo!« Jezus pa mu je odgovoril: »Resnično, povem ti, še danes boš z menoj v raj.«

Pod križem je stala Jezusova mati Marija in se jokala. Pod križem je bila tudi Marija Magdalena, več pobožnih ženâ in apostol Janez. Ko je Jezus videl mater in učenca, je rekel materi: »Žena, glej, tvoj sin,« in Janezu: »Glej, tvoja mati!« Okoli poldne je sonce otemnelo ter je bila tema po vsej zemlji blizu tri ure. Jezus je od strašnega trpljenja zavpil: »Moj Bog, moj Bog, zakaj si me zapustil!« Postal je žejen ter rekel: »Žejen sem.« Dali so mu jesiha piti. Potem je rekel: »Dopolnjeno je.« Zavpil je z močnim glasom: »Oče, v tvoje roke izročim svojo dušo.« Nato je glavo nagnil in dušo izdihnil. Ob Jezusovi smrti so se godili čudeži. Zemlja se je tresla, skale so pokale, grobi so se odpirali ter je veliko mrtvih vstalo in se prikazalo ljudem. Stotnik v bližini je spoznal, da je Jezus Bog ter rekel: »Resnično, ta je bil Sin božji.«

Katehet pokaže biblično sliko z Jezusom na križu.

59. Jezusa pokopljejo

Na veliki petek ob treh popoldne je Jezus na križu umrl. Drugi dan je bila sobota, judovski praznik. Judom je bila sobota to, kar je nam nedelja, namreč Gospodov dan. To leto je bila v soboto judovska velika noč. Praznik se je začel v petek zvečer. Po judovski postavi pa trupla niso smela ostati čez praznik na križu. Zato so prosili Pilata, da bi vse tri sneli s križa, kar jim je ta dovolil. Razbojnika sta bila še živa, zato so jima kosti strli. Pri Jezusu tega ni bilo treba, ker je bil že mrtev. Eden izmed vojakov se je pa hotel prepričati, če je Jezus že mrtev. Vzel je sulico ter je Jezusa ž njo sunil od desne na levo stran, da je dosegel srce in ga prebodel.

In takoj je pritekla kri in voda iz odprte rane presv. Srca Jez., znamenje gotove smrti. Sveto telo Gospodovo sta snela s križa dva sveta moža. Eden je bil Jožef iz Arimateje, drugi je bil Nikodem. Ko se je zvečerilo, je šel Jožef k Pilatu ter ga prosil, da naj mu da Jezusovo telo. Pilat je dovolil. Nikodem pa je prinesel dišav in tankega platna. Šla sta na goro Kalvarijo ter snela s križa Gospodovo telo. Položila sta ga Mariji v naročje. Sama rana ga je bila od nog do glave. Zato je bila Marija neizmerno žalostna. Nato sta Jezusovo telo zavila v tanko platno ali tančico z dišavami vred. Potem sta ga nesla k pogrebu. Ne daleč od križa je imel Jožef Arimatejec vrt, na njem pa že napravljen zase grob, ki je bil v skalo vsekane in čisto nov. V ta grob sta ga položila. Jezusova duša pa je šla pred pekel, oznaniti pravičnim stare zaveze odrešenje.

Katehet pokaže biblično sliko Jezusovega pokopa. Tudi lahko pove, da hranijo sv. tančico v Turinu na Laškem in jo včasih izpostavijo v počeščenje. Dolga je 4'10 m, široka 1'40 m. Razloči se na njej še prav dobro krvava podoba Jezusovega telesa.

60. Obredi vélikega tedna

Trije dnevi pred veliko nočjo so posebno važni. Prvi tak dan je četrtek. Imenujemo ga véliki četrtek, ker je Jezus ta dan obhajal s svojimi apostoli zadnjo večerjo, pri kateri je postavil zakrament sv. R. T. in sv. mašo. Na véliki četrtek je dopuščena samo ena sv. maša in še ta le v župni cerkvi. Drugi mašniki gredo k sv. obhajilu. To pa zaradi tega, ker je ta dan samo Jezus spremenil kruh in vino v svoje telo in svojo kri ter dal užiti apostolom.

Pri zadnji večerji je Jezus apostolom noge umil. Še tudi sedaj na véliki četrtek sv. oče papež umivajo noge 12 mašnikom, škofje ubogim, samostanski predstojniki svojim podložnim.

Na véliki petek obhajamo spomin Jezusovega trpljenja in njegove smrti. Ta dan je v cerkvi vse tiho in žalostno. Zvonovi molčé. Večna luč pred vélikim oltarjem ne gori. Še prave sv. maše ni. Pri opraviilih so duhovniki črno oblečeni. Sv. križ mašnik odgrne ter ga nese na pripravljeni kraj. Mašnik najprej počasti sv. križ in poljubi rane. Za njim tudi drugi. Na véliki petek je strogi post. Pa tudi vsak petek, če ni praznik, je zdržek mesnih jedi. Ravno tako ob petkih zvonijo ob treh popoldne v spomin Jezusove smrti. Pri nas napravljajo božji grob, kamor preneso sv. R. T. To nas spominja, da je bilo Jezusovo telo v grob položeno. Otroci, častite sv. križ, poljubite sv. rane, molite sv. R. T. v božjem grobu ter se lepo obnašajte v cerkvi. Pa tudi doma pobožno molite, zlasti žalostni del sv. rožnega venca.

Žalostni del sv. rožnega venca:

1. ki je za nas krvavi pot potil, 2. ki je za nas bičan bil, 3. ki je za nas s trnjem kronan bil, 4. ki je za nas težki križ nesel, 5. ki je za nas križan bil. Ta del je je najbolj priljubljen. Kdo ga že zna? Torej že vsi. Kje ga

molite vsak zvečer v postu? Skoraj povsod. Leni se poboljšajte! Tudi za vas je Jezus trpel in umrl. Spodobi se, da vsak premišluje Jezusovo trpljenje in njegovo grenko smrt, katero je pretrpel za naše grehe.

61. Vélíka sobota

Vélíka sobota nas spominja, da je Jezusovo telo v grobu počivalo in da je šla njegova duša pred pekel. Pred začetkom svetih obredov se blagoslovi novi ogenj zunaj cerkve. Potem se blagoslovi velikonočna sveča. Ta sveča je podoba Kristusa, od mrtvih vstalega. Gori na evangelijski strani velikega oltarja med sv. mašo ob nedeljah in praznikih, in sicer od vélíke sobote do vnebohoda Gospodovega v spomin, da je bil Jezus po svojem vstajenju še 40 dni na zemlji. Mašnik vtakne v svečo pet, z ognjem vred blagoslovljenih kadilnih zrn. Ta zrna nas spominjajo dišav, s katerimi sta Jožef Arimatejec in Nikodem sveto telo Gospodovo potrosila. Luknje v sveči, v katere se kadilna zrna v podobi križa vtaknejo, pomenijo sv. pet ran Jezusovih. Na Vélíko soboto se blagoslovi tudi krstna voda s posebnimi obredi. V prvih časih krščanstva so krstili samo odrasle, ki so bili v sveti veri že poučeni, in sicer dvakrat v letu, namreč na vélíko soboto in binkoštno soboto. Zavoljo tega so ta dva dneva tudi krstno vodo blagoslovili. Dandanes se krščuje ob vsakem času. Ostala pa je še navada, omenjena dva dneva vodo za sv. krst blagoslavljeni. Otroci, kadar se s to vodo pokropite, zahvalite se Bogu za sv. krst.

Lepa je sv. maša na vélíko soboto. Ko mašnik zapoje »gloria«, se zopet oglase orgle in zvonovi in oznanjajo častito vstajenje Jezusovo. Po listu mašnik trikrat zapoje »aleluja«, vsakokrat z višjim glasom. Aleluja je hebrejska beseda, ki pomeni: Hvalite Gospoda, veselite se, ker je smrt premagal in odprl vrata nebeška. Hvalite Gospoda, ker:

Presrečen dan smo doživeli,
V veselje ga je dal Gospod,
Da b' njemu večno hvalo peli,
Ker rešen je človeški rod.
Odprt nam je zdaj paradiž,
In vrata vanj so sveti križ.
Aleluja, aleluja!

Navadno že na vélíko soboto popoldne nosijo k blagoslovu razna jedila, kakor: kruh, kolač, jajca, meso, hren. Kruh pomeni sv. R. T., ki ga je Jezus pri zadnji večerji postavil ter dal našim dušam v hrano. Kolač nas spominja trnjeve krone, katero je Jezus nosil na svoji glavi. Jajca ali pirhi nas spominjajo Kristusovega in našega vstajenja. Pišče se izleže iz jajca, ki je v lupini. Človek vstane sodni dan iz groba, ki je v zemlji. Pirh je pisan, zato je lep. Na sodni dan bo lepo tudi naše telo, ako bomo zveličani. Meso nas spominja velikonočnega jagnjeta, katero so morali Judje

za véliko noč zaklati in pečeno jesti. Pomeni pa tudi Jezusovo trpljenje. Hren nas spominja grenkih zelišč, s katerimi so Judje jedli velikonočno jagnje. Spominja nas pa tudi Jezusovega bridkega trpljenja in njegove grenke smrti.

62. Najdba sv. Križa

Judom se je zdel ostuden tisti les, na katerem je visel človek. Zato so Jezusov križ zakopali. Sv. Helena, mati prvega krščanskega cesarja Konstantina, je sv. križ skrbno iskala ter ga tudi našla. Dala je kopati. Izkopali so tri križe, posebej še deščico, ki je bila pritrjena na Gospodov križ. Ker niso dobro vedeli, kateri je Kristusov križ, je ukazal tedanji jeruzalemski škof Makarij, da naj se ž njimi dotaknejo neke bolne žene. Prva dva križa nista nič pomagala. Ko se je pa dotaknejo s tretjim križem, je nenadoma ozdravela. Tako so spoznali, kateri križ je pravi. Sv. Helena je leta 335. na tistem kraju sezidala lepo cerkev, v kateri je shranila en kos križa. Drugi kos je dala sinu Konstantinu, ki ga je poslal v Rim, kjer je sedaj shranjen v cerkvi »Svetega Križa«. Spomin najdbe sv. Križa obhajamo vsako leto 3. maja.

63. Povišanje sv. Križa

Tisti kos sv. križa, ki ga je sv. Helena shranila v Jeruzalemu, odnesli so blizu 300 let pozneje leta 614. Perzijani v Perzijo. Tam je ostal 14 let, dokler ga ni cesar Heraklij dobil zopet v Jeruzalem. Hotel ga je sam nesti na goro Kalvarijo. Ko pa je prišel do mestnih vrat, ni mogel naprej. Zaharija, jeruzalemski škof, mu svetuje, da naj odloži cesarsko obleko. Ko je v revni obleki in bos sv. križ vzel na rame, nesel ga je brez težave na staro mesto. Povišanje sv. križa obhajamo 14. septembra.

64. Sveti križev pot

Križev pot je tisti pot, po katerem je Jezus nesel križ. Nesel ga je od Pilatove sodne hiše do gore Kalvarije, dobre četrte ure. Na tem potu je Jezus večkrat postal in se mu je marsikaj prigodilo. Ta mesta so zaznamovali. Imenujejo se postaje, štacijoni. Takih postaj je 14. To pot obiskuje vedno mnogo romarjev. Vsak petek je ob treh popoldne procesija po tem potu. Vsak dobi velike odpustke. Ravno take odpustke dobi, kdor v domači cerkvi obišče križev pot. Tudi vi otroci, obiskujte v cerkvi križev pot. Pri vsaki podobi nekoliko postojte ter si jo ogledajte! Zmolite očenaš, zdravamarija in čast bodi!

65. Jezus vstane od mrtvih

Jožef Arimatejec in Nikodem sta pokopala Jezusovo telo na Veliki petek. Zavalila sta velik kamen pred duri groba ter odšla. Ker so se pa judovski duhovniki in prvaki bali, da ne bi prišli učenci ponoči ter Jezu-

sovo telo ukradli ter rekli, da je od mrtvih vstal, zato so kamen zapečatili in od Pilata izposlovali vojaško stražo ter jo postavili pred grob.

Slišati ste, otroci, da je šla Jezusova duša, ko se je na Veliki petek ločila od telesa, pred pekel, naznanit pravičnim stare zaveze odrešenje. Pa ni ostal dolgo pred peklom. V nedeljo zjutraj, preden je sonce vzhajalo, se je vrnila v telo. Jezus je vstal iz groba z dušo in telesom. Po vstajenju je bilo Jezusovo telo spremenjeno. Bilo je lepo in svetlo. Rane na rokah, nogah in na strani je še imel, toda bile so lepe in svetle. S poveličanim telesom je torej vstal iz groba iz lastne moči, sam od sebe, ne da bi mu kdo odvalil kamen od groba ali mu kaj pomagal. Jezus je pravi Bog. Stražniki so od strahu strepetali in so bili kakor mrtvi. Ko je Jezus vstal iz groba, je nastal velik potres. Angel je prišel iz neba ter odvalil kamen in sedel nanj. Nikar ne mislite, da je angel zato odvalil kamen, da bi mogel Jezus priti iz groba. Jezus je bil že od mrtvih vstal, ko je prišel angel. Kamen je le zato odmaknil, da se je videlo v grob in vedelo, da Jezusa ni več v njem.

Dragi otroci! Velika noč nas spominja, da je Jezus od mrtvih vstal. Vstali bomo tudi mi. Na sodni dan bo Bog obudil vse ljudi. Telesa dobrih bodo lepa, podobna poveličanemu telesu Jezusovemu, telesa hudobnih bodo ostudna. Dobro bo Bog poplačal z večnim veseljem v nebesih, hudobne bo pa kaznoval z večnim trpljenjem v peklu. Bog je neskončno pravičen, dobro plačuje, hudo pa kaznuje. Otroci, delajte za nebesa, dokler je čas.

Katehet opominja otroke na lepo obnašanje pri velikonočni procesiji in pokaže biblično sliko o Jezusovem vstajenju.

66. Jezusovo prikazovanje

Ko je bil Jezus od mrtvih vstal, se je mnogim prikazal. Sv. pismo tega ne pove, vendar smemo misliti, da se je prikazal najprej svoji materi Mariji. Ker je ž njim žalovala, naj se ž njim tudi veseli. Prikazal se je ženam, ki so mu toliko dobrega storile. Te žene so šle velikonočno nedeljo zjutraj h grobu, da bi z dišavami Jezusa mazilile. Našle so grob odprt in prazen, le tančica, v katero je bil zavit, je bila še v njem. To tančico hranijo sedaj v Turinu na Laškem, kakor sem vam že povedal. Žene so zagledale angela, belo oblečenega, sedeti kraj groba in so se zelo prestrašile. Angel pa jim reče: »Ne bojte se, vem, da iščete Jezusa, križanega. Vstal je, kakor je bil rekel. Poglejte kraj, kamor je bil položen. Pojdite in povejte njegovim učencem, posebno Petru, da je vstal.« Žene so hitro šle, da bi povedale učencem, kar so videle in slišale. Med potjo se jim je Jezus prikazal in jih je pozdravil. Žene so objele njegove noge in ga molile. Prikazal se je večkrat svojim učencem. Petru in Janezu, ko sta šli h grobu, da bi se prepričala, če je res, kar so žene pravile. Nazaj grede se jima je prikazal. Ko je šla Marija Magdalena h grobu, se ji je nazaj grede prikazal v podobi vrtnarja. Spoznala ga je po glasu. Isti dan po svojem vstajenju se je prikazal v podobi popotnika dvema učencema, ki sta šla iz Jeruzalema v trg

Emavs. Spoznala sta ga pri lomljenju kruha, pri sv. obhajilu. Prav isti dan, v nedeljo zvečer, se je prikazal apostolom, ki so bili zbrani v neki hiši v Jeruzalemu, najbrž v dvorani zadnje večerje. Apostola Tomaža ni bilo zraven. Zato ni hotel verovati, ko so mu pozneje apostoli pravili, da so Gospoda videli. Čez osem dni, na belo nedeljo, se je zopet prikazal ravno tam, ko je bil navzoč tudi apostol Tomaž, ki je sedaj veroval, da je Jezus res od mrtvih vstal. Prikazal se je apostolom, ki so ribe lovili v Tiberijskem jezeru. Z njimi je jedel ribe in kruh, da jih je prepričal, da je res od mrtvih vstal. Petra je takrat postavil za poglavarja svoje Cerkve.

67. Jezus postavi zakrament sv. pokore

Povedal sem vam, otroci, da je Jezus Velikonočno nedeljo zjutraj z lastno močjo kot pravi Bog od mrtvih vstal. In takoj zvečer istega dne se je prikazal apostolom, zbranim v dvorani zadnje večerje v Jeruzalemu.

Sedaj pa poslušajte otroci, kako je Jezus pozdravil apostole in kaj je govoril. Rekel jim je: »Mir vam bodi!« Nato je dihnil vanje in jim govoril: »Prejmite svetega Duha, katerim grehe odpustite, so jim odpuščeni, katerim jih zadržite, so jim zadržani.«

S temi besedami je Jezus dal apostolom oblast grehe odpuščati ali zadrževati, grešnikom pa je ukazal grehe povedati. Tako je Jezus postavil zakrament sv. pokore. Apostoli so pa to oblast dali škofom in mašnikom, ker bodo grešniki na svetu do konca sveta. Dokler je bil Jezus na svetu, je sam grehe odpuščal skesanim grešnikom, katerim ni bilo treba grehov povedati, ker je bil Jezus pravi Bog ter vseveden. Med mnogimi grešniki, katerim je Jezus grehe odpustil, ker so se kesali, je bila tudi velika grešnica Marija Magdalena. Pa prišla je k Jezusu, padla pred njegove noge ter začela jokati, ker je z grehi Jezusa žalila. Jezus je videl, njeno žalost zaradi grehov ter ji rekel: »Odpuščeni so ti tvoji grehi, pojdi v miru.« Ravno tako je grehe odpustil Petru, ki se je jokal, ker je Jezusa zatajil, desnemu razbojniku, ki je Jezusa prosil odpuščanja, in drugim, ki so se grehov kesali. Neskesanim pa jih ni odpustil.

68. Za zakrament sv. pokore potrebne reči

Ko je Jezus živel na zemlji, je skesanim grešnikom tudi grehe odpuščal. Pa ne samo takrat živeči grešniki so dobili odpuščanje grehov, če so se jih kesali, ampak tudi sedaj živeči grešniki in do konca sveta dobijo odpuščanje grehov, če se jih kesajo, kajti Jezus je oblast grehe odpuščati dal apostolom, apostoli pa so jo dali škofom in mašnikom. Kdo zna povedati, kako je Jezus postavil zakrament sv. pokore? Da boste pa vredno prejemale zakrament sv. pokore, se boste morali dobro pripraviti. To Jezus zahteva. Ko je učil, je povedal priliko o izgubljenem sinu. »Neki človek je imel dva sina ...«

Takoj po veliki noči govori katehet, kako se je Jezus na Velikonočno nedeljo zvečer apostolom prikazal pri zaprtih vratih v dvorani zadnje večerje v

Jeruzalemu, kako jih je pozdravil in kako je postavil zakrament sv. pokore. Na ta nauk katehet naveže nauk o zakramentu sv. pokore. Pripravljatj bo začel za prvo spoved učence, o katerih ve, da so sposobni za ta nauk, lahko tudi po dogovoru s starši. Pripravljaj jih bo vmesno, ker verouk, ki je predpisan za prvo šolsko leto, mora iti v redu dalje. Povedal bo priliko o izgubljenem sinu. Govoril bo živahno in zanimivo. Ta prilika je zato važna, ker je iz nje razvidno, da je za dobro spoved potrebnih pet reči, in te so: 1. izpraševanje vesti, 2. kesanje, 3. trdni sklep, 4. spoved, 5. zadoščevanje. Katehet priliko jasno razloži, da otroci spoznajo teh pet reči. Lahko pokaže tudi biblično sliko o izgubljenem sinu, da tako priliko ponazori.

69. Izpraševanje vesti

Slišali ste, otroci, da se boste za spoved morali dobro pripraviti. Za dobro spoved je pa potrebnih pet reči in te so: 1. izpraševanje vesti, 2. kesanje, 3. trdni sklep, 4. spoved, 5. zadoščevanje. Teh pet reči boste morali spolniti, da boste mogli dobro spoved opraviti. Veste namreč, da boste morali iti v cerkev pred mašnika ter mu odkritosrčno in skesano povedati svoje grehe. Jezus je namreč dal oblast grehe odpuščati apostolom in njih naslednikom, škofom in mašnikom, grešnikom pa je ukazal grehov se spovedati. Kako je govoril apostolom, ko se jim je prikazal? Dobro. Torej apostoli in njih nasledniki so pri spovedi sodniki. Da pa bodo prav razsodili, mora grešnik grehe povedati, ker apostoli in mašniki niso Bog ter niso vsevedni, kakor je bil Jezus, ki je vsem skesanim grešnikom odpuščal grehe brez spovedi. Torej, otroci, svoje grehe boste morali povedati mašniku. Da boste pa mogli povedati svoje grehe, boste morali prej moliti k sv. Duhu, da vam razsvetli razum; potem boste pa premišljevali, kaj ste se pregrešili zoper božje zapovedi. Te že znate. Deček, povej jih! Še ti deklica! Kdo še zna? Torej vsi znate. Povejte jih vsi skupaj! Torej grehe zoper božje zapovedi morate doma premišljevati in to se pravi vest izpraševati. Jaz vam bom v šoli pomagal, da boste tem lažje prav potrebno reč za dobro spoved spolniti. Zoper prvo božjo zapoved ste morda grešili glede slabe molitve; zoper drugo glede kletve; zoper tretjo glede službe božje ob nedeljah in praznikih in glede obnašanja v cerkvi. Tako majhni ste še, pa ste že z grehi Boga žalili. Molite za menoj: »Moj Bog, žal mi je, da sem grešil.«

(Dalje.)

Anekdota o ruskem pisatelju

Maksim Gorki je živel kot majhen deček, potem ko mu je umrl oče na koleri, v hiši svojih starih staršev. Nekega večera ga vpraša ded, ali spi dobro.

»Mrzlo je,« pravi bodoči veliki pisatelj.

»Da, sinko,« odvrne ded, »le dobro se zavij, angelci te bodo greli.«

Mali stori, kakor mu je bilo rečeno. Čez hip pa se dvigne in gleda zamišljeno v deda.

»Kaj bi rad?« ga vpraša ta.

»Očka,« mu odgovori Gorki, »ali bi mi ne dali namesto angela toplo odejo?«

Gospodarska vzgoja kmečkega otroka v naši narodni šoli s stališča sedanjih razmer

(Predavanje na zborovanju okr. učit. društva v Žužemberku 9. III. 1935.)

I.

Gospodarsko vprašanje ne tvori zase osamljenega problema, marveč je le člen v verigi dogajanj v človeški družbi. Gospodarstvo, civilizacija, kultura itd. so med seboj v tesni zvezi, kakor silna brodova vrv čez reko, sestavljena iz manjših žic. Čim se ena utrga, je nevarnost, da se divji življenjski tokovi poigrajo s trdnim brodom vsega napredka. Sleherno, posebno pa še kmečko gospodarstvo, pa je danes v stiski. Da bi mogli pričeti z operacijo, bi morali vedeti za točno diagnozo te bolezni, ki ji pravimo ekonomska kriza.

Tega, kar spravlja v nihanje gospodarski razvoj posamezna okrožja naše domovine, ne bi mogli določiti z nekaj frazami. Morali bi proučiti in izdelati n. pr. vsaj približno statistiko o uvozu in izvozu agrarnih in industrijskih produktov, o konzumu istih, o kmečkih dolgovih, o prometu v domačih hranilnicah, o stanju naših zadrug, o količini in kvaliteti kmetijskih pridelkov, o stanju živinoreje, o velikosti zemljišč in porazdelitvi kmetijskih kultur na ta zemljišča, o uporabi gnojil, o razdelitvi posestnikov na kategorije, o stanju kmečkih delavcev, o zdravstvenem stanju kmečkih družin, o konzumu alkohola, pa tudi o potrošnji posameznih okrajev za gospodarske ustanove, društva in liste. Vse to v primeri z letom 1910—1924 ali 1928 ter z letom 1934, torej iz dobe gospodarske konjunktore in depresije. Kljub zgornjim in mnogim drugim nenavedenim ugotovitvam še ne bi imeli točne slike o našem gospodarstvu na kmetih, temveč še vedno precej splošno in enostransko, ker ne bi mogli povsod všeti onih nevidnih vzrokov, ki tiče n. pr. v značajih posameznih članov kmečkih družin in kateri potem tvorijo svojstvene družinske razmere, ki zelo vplivajo tudi na gospodarstvo, v razmerju s sosedi, v higijenskih, socialnih, нравnih razmerah, ter v vnanjih splošnih gospodarskih vplivih izven vasi, okrajev, v deželi, v državi ter v svetu vobče. Toda prej omenjene ugotovitve ne bi mogle biti delo nekaj mesecev, marveč let, in bi imelo pomen le, če se ga poprime po gotovem načrtu in z vso resnostjo učiteljstvo in ostalo izobraženstvo vsakega šolskega okoliša. Imelo bi pa pomen le za naše ožje stanovsko delo, kot dragocen prispevek za zgodovino našega naroda, direktnega uspeha pri rešitvi gosp. stiske v okrožju pa itak ne bi moglo prinesiti.

Že dr. J. E. Krek je v svojih »Črnihih bukvah kmečkega stanu« prvi najgloblje pokazal, kako postajata kmet in vas po racionalizaciji dela in industrijski produkciji gospodarskih dobrin oz. potrebščin, vedno bolj preostanek prirodnega življenja, ki je zapisan gotovi, dasi počasni smrti. Pri nas so med drugimi razpravljali o kmetiškem vprašanju n. pr. Fran Erjavec v svoji knjigi »Za staro pravdo« iz leta 1919, ki je sicer bolj in-

formativnega značaja, kjer pa eden od prvih podčrtava potrebo organizacije za malega in srednjega kmeta, ter v knjigi »Kmetiško vprašanje v Sloveniji« iz leta 1928, dalje Uratnik z delom »Prebivalstvo in gospodarstvo Slovenije« iz leta 1930 ter Jamnik v knjigi »Vzroki našega siromaštva« iz leta 1931. Vsi ti kažejo na rak-rane našega gospodarstva, na propast našega malega človeka na račun velekapitala, isto prognozo pa so podajali vsa ta leta po vojni in že pred njo gospodarstveniki drugih narodov, in vendar je prišlo do gospodarskega poloma.

Ako n. pr. vemo, da 340 (v l. 1936 že, po poročilu beograjske »Politike«, 540) večinoma tujih tekstilnih tvornic v naši državi uporablja v ogromni večini volno iz Avstralije, mi pa v naših južnih banovinah forsiramo brezuspešno povzdigo ovčarstva, nam je to znova dokaz dosedanje nemoči nacionalnega kmetijskega gospodarstva proti invaziji tujega kapitala in opozorilo, da moramo narodnemu gospodarstvu pomagati.

Primer spredaj navedene gospodarske študije iz naših vrst in za naš stanovski delokrog sta Doberškova knjiga »Vpliv socialnih razmer na razvoj otroka na Prevaljah« ter Jurančičeva »Iz šole za narod«, obe ediciji S. Š. M. v l. 1929 in 1930. Poleg dr. Jerajeve »Naša vas«, istotako S. Š. M. izišle knjige, in v »Sodobnosti« izhajajoče izvrstne socialne študije »Haloze« od dr. Fr. Zgeča, sta to osamljena primera take gospodarsko-socialne pedagoške študije pri nas. Vendar pa so te študije za vsakega učitelja, ki hoče študirati svoj šolski okoliš tudi v smeri gospodarskega, socialnega in kulturnega izsledovanja, pravi vademecum.

Čisto upravičeno piše Jurančič v svoji prej imenovani knjigi: »Vse naše vzgojevalno in izobraževalno delo v šoli in izven nje mora stremeti za tem, da izboljšuje vse krajevne razmere, to se pravi, da podpira in razvije gospodarstvo, zdravstvo, socialno stanje in prosvetne prilike. Kako pa naj stremimo za tem smotrom, če ne poznamo dejanskega stanja v kraju! Kako naj iščemo vzrokov za razne neprilike, kako naj jim damo leka? Vsaka šola, ki hoče resnično vzgajati in izobraževati ves okoliš, mora proučiti dejansko stanje svojega okoliša.«

Toda zamudno in neracionalno bi bilo od korenin izsledovati vse te razmere posebej vsakemu učitelju. Pri današnji učiteljevi nestalnosti, pri tolikratnem menjavanju učiteljstva, pri nastavitvi novincev bi bilo to nemogoče. Ob priliki ljudskega štetja sem kot priložo za neko šolsko kroniko sestavil podrobno statistiko o ljudskih in gospodarskih razmerah v okolišu. S tem ima nov učitelj, ki pride na šolo, vsaj za začetek kolikor toliko prerezno sliko o svojem okolišu. Sploh bi moralo biti obvezno za vsakega učitelja, ki se naseli na novo šolo, da se seznani s kroniko, zapisniki sej in konferenc, zemljiškimi mapami in zemljiškimi izpiski svoje šole in okoliša, predpostavljeno seve, da so ti dokumenti res skrbno pisani in da predstavljajo dovolj jasno in verno sliko dela in stanja šole ter njenega okoliša. Splačalo bi se že, z ozirom na splošen domoznanski pouk na šoli, h kateremu ne spada le folklor, geografski in zgodovinski opis kraja, ampak prvenstveno tudi gospodarstvo, da bi vsaka šola iz-

delala za svojo krajevno učiteljsko knjižnico ali priložno h kroniki tak popis kraja ali občine, h kateri spada. Ob priliki novih ljudskih štetij bi se gospodarski oz. statistični del teh popisov izpopolnjeval. Tako delo bi naj bilo opremljeno s stvarnim kazalom in z navedbo virov, ki osvetljujejo vsestranski opis kraja. To bi tvorilo najboljšo podlago za domoroden pouk, služilo pa bi tudi kot najzanesljivejši vir za znanstvene študije vsakemu, ki se s tem bavi, praktično pa bi prišlo v poštev tudi v propagandne svrhe za tujski promet i. dr.

(Dalje.)

Govori na odru

Na odru niso vsi govori enako vredni. Nekateri so jako zgovorni, drugi so precej dobri, nekateri so pa za silo; a doslej ni bilo mogoče drugače slišati odlične govornike, kakor da smo morali poslušati tudi slabe.

Raymond Poincaré.

Vojteh Čuš

Več narodne in domovinske vzgoje!

III.

(Konec.)

V Avstriji se trudijo zadnja leta z vsemi silami, da dajo mladini domovinsko vzgojo. L. 1933 je izšla knjižica: dr. Josef Tzöbl, Vaterländische Erziehung. Predgovor je napisal tedanji minister za sodstvo in pouk dr. Sušnik, sedanji kancler. Knjižica je izšla že v več izdajah in je bila poslana vsemu učiteljstvu v državi v obvezen nakup. Stane 2 S in ima 62 strani. V predgovoru piše dr. Sušnik: Če bi že danes (l. 1933) mogli gledati na 4 do 5 letno domovinsko-vzgojno delo, bi bilo eksplodiralo manj bomb. Od domovinske vzgoje naše mladine dobršen del zavisi bodočnost naše države.

Dr. Tzöbl piše o potrebi domovinske vzgoje v šolah: Zmota površnosti je misliti, da mora osnovna šola posredovati zgolj elementarni pouk. Brati, pisati in računati so danes za življenje skoraj nepogrešljive spretnosti, toda osnovna šola ima poleg posredovanja tega znanja še mnogo pomembnejšo nalogo: vzgajati! Kdor hoče ves narod napolniti z domovinskim duhom, ne sme iti mimo osnovne šole. Mladina osnovnih šol mora biti deležna temeljite domovinske vzgoje. Ta naj se začne z zunanostmi in mora z naraščajočo zrelostjo preiti do razumevanja organizmov naroda in države. Vzgajajmo male že zgodaj k spoštovanju pred državnimi simboli, pred zastavami in grbi, učimo jih spoznavati, ceniti in ljubiti zveznega predsednika, navadimo njihovo uho na blagozvok zvezne himne, naučimo jih spoštovanja pred nosilci državne oblasti, pred vlado in njenimi izvršnimi organi. »Suknja cesarjeva (der Rock des Kaisers)« je bila pri naših prednikih v visokih časteh, uniforma vojakova, orožnikova, policistova naj zopet postane. Zgodovinski pouk mora biti popolnoma v službi domovinske vzgoje. — Še povečati se mora obseg domo-

vinske vzgoje na srednjih šolah. Srednješolci se morajo vzgajati k vzajemnostnemu čustvovanju, k občestvenemu, socialnemu mišljenju, ki jim napravi pripravljenost na pomoč in smisel za žrtve za nekaj ob sebi umljivega.

Kakršnega duha je učiteljstvo, tega duha bo mladina na osnovnih šolah.

K domovinski vzgoji morajo prispevati vse organizacije in društva. Napačno je, da se razkričuje za šovinizem, kar delajo vsi narodi. Šovinizem je, če veljavo lastnega naroda krivično precenjujemo, tujo narodnost pa zaničujemo. Lastno vrednost spoznati, ljubiti, ceniti in jo skušati zvišati, to ni šovinizem, to je bogohotena ljubezen do lastnega naroda, ki se je nam ni treba sramovati. Kristijan, katoliški človek bo to ljubezen vsekdar udeleževal. — Tako dr. Tzöbl.

Dr. Tzöbl razlaga tudi pojem domovine. Domovina ni samo zemlja, na kateri smo rojeni, čeprav ta zemlja bistveno spada k pojmu domovina. Tzöbl pravi: Domovina je duševen pojem. Z njim moramo biti zraščeni z mnogimi koreninami. K domovini nas vleče prisrčno čustvo. To je čustvo ljubezni, skrbi, tudi čustvo shranjenosti, varnosti, čustvo ponosa, moči, dostojanstva.

Pokrajina (zemlja) spada k osnovam domovinskega čustva, a sama na sebi je mrtva. Živa postane šele po svojih prebivalcih. Zemlja je nemška, češka, ogrska, laška, če Nemci, Čehi, Ogrji, Lahji na njej prebivajo. Zemlja določuje narodnost, pa narodnost določuje tudi zemljo.

Torej spada k osnovam domovine poleg zemlje tudi prebivalstvo čisto določene narodnosti. (Zato potem govorimo o slovenski, nemški, češki, laški i. t. d. domovini.) Katere pa so osnove narodnosti? Tzöbl pravi: Predvsem jezik. Ta je vez, ki kak narod najožje veže. Nadalje: skupno pokolenje, plemo. Tzöbl pravi: V zadnjem času se je plemensko stališče pretiravalo. To je bilo napačno. Napačno pa je tudi tajiti plemo kot eno izmed osnov narodnosti. Druge osnove narodnosti so še: zgodovina, kultura, šege in navade, skupnost usode.

Na podlagi teh razmotrivanj pride Tzöbl do zaključka, da mora domovinska vzgoja v Avstriji biti nemška in pravi: »Priučiti moramo naši mladini nemštvo in jo moramo navajati, da svoje nemštvo ljubi in goji. Avstrijska mladina! Ljubi nemški jezik! Ljubi nemško književnost! Ljubi svoje narečje! Ljubi šege in navade svoje domovine! Ljubi domačo glasbo! Goji narodno pesem! Ne sramuj se udeleževati se verskih vaj svoje domovine! Naučimo avstrijsko mladino, da bo spoznala v polni meri nemško preteklost Avstrije, pa se bo navdušena priznavala k Avstriji!«

In kakšna naj bo domovinska vzgoja slovenske mladine? Slovenska mladina mora ljubiti svoje slovenstvo, ljubiti mora slovensko zemljo in ves slovenski narod! Ta slovenska zemlja sega daleč preko mej Jugoslavije, ta slovenska zemlja sega do tja, do kamor naš narod strnjeno prebiva. Zato mora slovenska mladina poznati slovensko zemljo, in sicer

vso slovensko zemljo. Tudi mora slovenska mladina vedeti, do kam je nekoč segalo slovensko narodno ozemlje, ki je bilo trikrat večje, nego je sedanje.

Slovenska mladina pa mora predvsem poznati in ljubiti slovenskega človeka, ki prebiva na tej naši zemlji. Slovenska mladina mora vedeti in čutiti: ena družina smo, ena narodna družina, eno narodno telo. Vse nas mora prevzemati vzajemnostno načelo: Eden za vse, vsi za enega! Kar tebe boli, tudi mene boli, kar tebe veseli, tudi mene veseli!

Slovenska mladina mora ljubiti svojo slovensko govorico, vedeti mora, da je ta govorica lepa in blagoglasna. Neki nemški Švicar, ki je često bival med Slovenci, je rekel: »Vi Slovenci niti ne veste, kako lepo govorico imate! Slovenski jezik je tako mehek, tako sladek; toliko vokalov ima.« Zanimati se mora slovenska mladina za slovenska narečja in vedeti mora, da so vsa ta narečja lepa in vredna, da se ohranijo.

Nadalje mora slovenska mladina poznati in ljubiti slovenske narodne šege in običaje in slovensko narodno pesem.

Slovenska mladina mora ljubiti in spoštovati vero svojih očetov, ki so v najhujših časih našli v svoji veri moč in tolažbo. Vedeti mora, da je vera najdražja narodova svetinja; da narod brez vere podivja in postane plen in suženj najnižjih in najdivjejših strasti ter je obsojen na smrt in pogin. Ne sme se sramovati svoje vere in verskih vaj.

Slovenska mladina mora ljubiti svoje slovenstvo in svoje slovianstvo. Ljubiti mora tudi vse narode, a zavedati se mora, da so nam slovanski narodi še posebno blizu. Moliti mora za zedinjenje vseh ločenih bratov, moliti mora za slogo med razprtimi brati, moliti mora zlasti za nesrečni ruski narod, ki je največji slovanski narod, a najbolj nesrečen. Slovenci smo i kot kristjani i kot Slovenci dolžni, da mnogo molimo za Rusijo.

In slovenska mladina mora vedeti, da nikjer drugje njene narodne posebnosti, njena slovenska govorica, slovenske šege in navade, slovenska pesem in slovenska narodna svoboda niso tako zavarovane kakor v narodni državi Srbov, Hrvatov in Slovencev, v Jugoslaviji. Ljubiti mora torej svojo narodno državo, zavedati se mora, kako slovenstvo propada izven mej jugoslovanske narodne države, kako je obsojeno na smrt in pogin.

Svoboda domovine je ena izmed največjih naravnih dobrin, a dejstva pričajo, da je Slovincem zajamčena njihova narodna svoboda samo v Jugoslaviji. Zato morajo z isto ljubeznijo, s katero ljubijo svojo ožjo slovensko domovino, ljubiti tudi svojo širšo jugoslovansko domovino! Pred ustanovitvijo Jugoslavije se je vzdignil med Slovenci klic: Jugoslavija ali smrt! Položaj Slovencev zunaj Jugoslavije kaže, da za Slovence res v polni meri velja: Jugoslavija — ali (narodna) smrt! — Kjer se zatira materski jezik; kjer se slovenska deca v šolah vzgaja v tolpo narodnih odpadnikov, v tolpo janičarjev, ki zaničujejo in sovražijo svoj lastni narod in

svojo materinsko govorico; kjer slovenska deca v šolah ne sme peti slovenske pesmi in se v šoli ne nauči niti slovensko brati in pisati; kjer mora slovenska deca v šoli celo moliti v tujem jeziku — t a m z a S l o v e n c e n i d o m o v i n e ! Kajti taka šola ni šola, marveč rabelj! A domovina ni rabelj, marveč ljubeča mati!

Zato, mladina slovenska, spoštuj in ljubi državo, ki ti varuje in ne-
guje tvoj slovenski jezik, tvojo slovensko narodnost in tvojo narodno
svobodo!

Kako velika in vzvišena je naloga vzgojiteljev,
ki naj slovenski mladini vcepijo, v nji netijo in go-
jijo ljubezen do njene slovenske in jugoslovanske
domovine!

K. S.

Nemški list o ustoličenju koroških vojvod

Druga, oktobrska številka mladinskega lista Jung-Österreich l. 1936/37 je posvečena Koroški. Ta številka prinaša tudi z mnogimi slikami opremljen spis Karantanien, spisal Ulf Seidl. Seidl piše o zgodovini Koroške in poroča tudi o ustoličenju koroških vojvod na Gosposvetskem polju. Nemci so v zadnjem času pogosto trdili, da je bil obred ustoličenja na Gosposvetskem polju germanskega izvora. Ulf Seidl pa v imenovanem spisu odkrito prizna, da je bilo ustoličenje slovanskega, torej slovenskega izvora.

To ustoličenje je v zgodovini Slovencev nekaj tako pomembnega, da pač ni slovenske šole, v kateri otroci ne bi bili poučeni o staroslavni šegi ustoličenja. Vsak narod se navdušuje ob junaških delih svojih prednikov. — Ustoličenje na Gosposvetskem polju bi moralo biti v taki obliki dramatizirano, da bi ga slovenski otroci lahko predstavljali po vseh slovenskih šolah. Na ta način bi se duh in čut slovenskih otrok potapljala v stare čase slovenske zgodovine in obenem bi se otrokom širilo obzorje, da bi se živo zavedali, da je Slov. Korotan sestaven del celokupnega slovenskega ozemlja. In otrokom naj bi se povedalo, da tudi še danes Gosposvetsko polje spada k strnjenemu slovenskemu ozemlju, čeprav žali-bog ondi vedno bolj in bolj zamira slovenski glas.

Ulf piše:

Postavitev novega vojvode na Koroškem je bil pomenljiv obred, ki se je začel v Krnskem gradu na vznožju št. Urške gore (Sv. Urha), se je nadaljeval na knežjem kamnu in v Gosposveti ter se je končal na vojvodskem stolu na Gosposvetskem polju. Ta lepi simbolični obred sega nazaj v dobo Karolingov, je bil slovenskega izvora in tem pomembnejši (namreč za Nemce pomembnejši, op. priobč.), ker se je prvotno s tem izražala upeljatev (od l. 828) nemških deželnih knezov v slovensko narodno zvezo podanikov. — Na nekem polju ne daleč od Krnskega gradu — ne ve

se več, kje — je stal knežji kamen, kos starega rimskega stebra, steber je bil na odlomljenem delu zasajen v zemljo. V knežji kamen so pozneje vklesali deželni grb Koroške (danes se nahaja knežji kamen ob glavnem vhodu celovškega muzeja Rudolfinuma).

Novi deželni knez je prišel s svojim spremstvom in z velikaši Koroške v Krnski grad, kjer se je oblekel v nošo koroškega kmeta (pač slovenskega kmeta, op. priobč.). V roki je imel ročico od pluga kot palico, tako se je podal s svojim spremstvom h knežjemu kamnu, ob njegovi desni so vodili črno-belo lisastega konja, ob levi medlo, pisano kravo. Na knežjem kamnu je sedel kmet, »vojvodski kmet« (pozneje je bila ta čast dedna v kmečki rodbini Plemičarjev — Edlinger-jev v Blažji vasi pri Gosposveti; rodbina je izumrla l. 1823 z Jožefom Plemičarjem-Edlinger-jem). Kmet je zastavil knezu v slovenskem jeziku tri vprašanja, ki so jih morali, odkar so bili od l. 828. deželni knezi Nemci, dež. knezu šele predstaviti. Kmet je vprašal: »Kdo je, ki gre v tako slovesnem sprevodu?«

»Novi deželni vojvoda je,« je odgovorilo spremstvo.

»Ali je svobodnega stanu, borec za Kristusa, pravičen sodnik in mu je pri srcu blagor dežele?«

»Je in vedno bo!«

»Kaj mi dá, če mu prepustim knežji sedež Koroške?«

»Odkupim te za 60 novčičev, konj in krava bosta tvoja in moj kmečki jopič. Tudi bo tvoj dvor prost vseh dajatev in desetine.«

Kmet je nato vojvodo rahlo udaril na lice, ga je opomnil, naj bo pravičen sodnik in da naj se rajši zadovolji s tako mršavimi živalmi, kakor sta ta konj in krava, kakor pa da bi prelomil zvestobo in je vstal s sedeža, ki ga je zasedel deželni knez. Nato je izpil vojvoda požirek vode iz kmečkega klobuka v znamenje, da hoče biti skromen in se z malim zadovoljiti in je zavihtel podani mu meč na vse štiri strani sveta.

V slovesnem sprevodu so potem šli v Gosposveto, kjer je krški škof imel slovesno mašo in je vojvodo blagoslovil. Šele pred slovesno pojedino je novi knez slekel kmečko obleko. Po pojedini se je podal na Gosposvetsko polje, da je na vojvodskem stolu sprejemal poklonitve, delil fevde in sodil pravico. S tem je na zunaj pokazal, da je nastopil vladno.

Vojvoda Ernst Železni, oče cesarja Friderika III., je bil zadnji deželni knez koroški, ki je bil ustoličen na knežjem kamnu. To se je zgodilo l. 1414. — Zadnje poklonitev na vojvodskem stolu je sprejel nadvojvoda Ferdinand II. l. 1597.

Knežji kamen stoji v deželnem muzeju v Celovcu, vojvodski prestol pa stoji še danes na Gosposvetskem polju, niti pol ure severno od Gosposvete.

Tako Ulf Seidl v imenovanem avstrijskem mladinskem listu.

Da smo tudi mi Slovani,
narod naš dokaze hrani!

(Toman, Pesem koroških Slovencev.)

Dostavek urednika. Ugledni dopisnik mi je sporočil, da ga je nekoč neki glasbenik vprašal za tekst v verzih gosposvetskega obreda ustoličenja, da bi komponiral kot opero ali opereto »umeščenje slovenskih vojvod na Gosposvetskem polju«, a mu ni mogel postreči s kakim tekstom. Treba bi bilo izkoristiti to, kar imamo. Kako so drugi narodi ponosni na svojo zgodovino! Kaj je vse Sienkiewicz napisal Poljakom! In drugi veliki narodi, kako se naslajajo na slavnih delih svoje zgodovine! Tudi pri nas bi bilo treba bolje izkoristiti, kar imamo. — Nekaj je pač postavljeno v dramo, tako iz zgodovine celjskih grofov. Italijani so dobili opero, ki se sedaj pri nas predstavlja z imenom »Plamen« in uporablja snov Longobardov, ki so pred prihodom Slovencev odšli od nas. Če kdo misli, da nimamo zgodovine, je pač nimamo, ker je ne vidimo tudi na odrih.

Šlibar Tone, izselniški učitelj

Izselniški učitelji v svoji službi

Ko sem nastopil službo izselniškega učitelja, nisem mislil, da zahteva ta služba toliko samozatajevanja, toliko odporne sile, človeka z izkustvi, kateremu bi morali biti znani v pretežni večini vsi pedagoški momenti in ves problem izselništva, skratka: človeka s temeljito vsestransko pripravo. Hvala Bogu, da se izkustva in priprava morejo vsaj v pretežni večini nadomestiti z neko elastično okretnostjo, da hitro doumeš nov položaj in uravnaš svoje delovanje v smer, ki se ti zdi po vsestranski presoji najuspešnejša, in se hitro zopet obrneš, ko začutiš, da si na napačni poti. S tem si sam nabiraš novih izkustev. Seveda moraš imeti veliko samozatajevanja in odporne sile v sebi. Človek, ki je tako vsestransko gibčen, odporen, da ga ne oplašči trenoten neuspeh, neutrudljiv v delu in v iskanju novih poti in novih metod in iznajdljiv, more uspešno vršiti nalogo, ki si jo je stavil, oziroma jo ima. Kdor te gibčnosti nima (tudi še toliko izkustev dostikrat ne zadostuje, ker te življenje vedno in vedno postavlja pred nova, neznana dejstva), utegne delati napake, ki jih bo pozneje le s težavo popravil in je tudi vprašanje, če se mu to sploh še posreči. Najmanjša napaka, najmanjši neuspeh, ki ga nisi takoj zapazil in popravil, te lahko postavi pred dejstvo, da se boš znašel v nemogočem položaju. Le neukrotljiva volja, da moreš delati tudi tisto, česar poprej nisi nikoli znal in se ti je zdelo morda nemogoče, te privede do uspehov. Toda nikdar ne smemo po prvih uspehih misliti, da smo zmagali že docela, ker je človeško delo neprestan boj, pri katerem zmagujejo bistrumnejši, kleni in odpornejši značaji. Ko si docela zaključil svoje delo, lahko presodiš, če si zmagovalec. Mamljiva je igra, kateri ne vidiš zaključka. Želja po uspehih te napravi neustrašnega borivca. Nevarna je ta igra, da je treba skrajne previdnosti. Vedno moraš biti na straži, da te kaj ne preseneti, sicer lahko kaj kmalu postaneš premaganec. Polna je mladostnega zanaša, toda vedno se moraš zapirati vase in se posvetovati z drugimi, da te ne omamijo trenutni uspehi. Podoben si igralcu, ki s svojo igro uspe ali propade. Vse to vsebuje v veliki meri služba izselniškega učitelja. Čeprav je ta služba težavna, je obenem lepa in hvalevredna.

Oglejmo si zdaj naloge in delo izselniškega učitelja.

Prvo in najvažnejše je gotovo ohranjevanje materinega jezika. V mojem primeru ne pride toliko v poštev ohranjevanje, kolikor učenje znova, kajti od 70 vpisanih učencev jih je bilo po najširoko-grudnejšem in najvestnejšem izpraševanju le 8, ki so razumeli nekaj slovenščine, zato je slovenščina učenje novega jezika.

Ko se je otrok že vsaj malo seznanil z jezikom, pride na vrsto petje narodnih in umetnih pesmi, seznanjanje mladine z našimi šegami in običaji, kulturnimi in socialnimi prilikami našega življa v domovini in sploh s posebnostmi, ki so lastne vsakemu narodu in tvorijo njegovo bit.

Razen državljanske vzgoje, ki užiga mladini ljubezen do Jugoslavije in jo usposablja za dobre državljane, se seznanja mladina tudi z narodno zgodovino in z domovino Jugoslavijo (nar. zemljepis).

Poleg teh glavnih motivov pa ima izselniški učitelj še druge naloge kot n. pr. pomoč pri prosvetnem delu v društvih, vršitev propagande za izseljence v domovini, zlasti s poročanjem v domače časopise, pomoč izseljencem pri reševanju socialno-gospodarskih in drugih perečih vprašanj. Izselniški učitelj mora bodriti svoje rojake k narodni zavednosti in jim ohranjati vse posebnosti in moralne vrednote. Vršiti mora torej na tujih tleh v veliko večji meri tisto misijo, ki jo ima osnovnošolski učitelj doma.

Preden preidem na metode pri izvrševanju izselniške službe, moram navesti nekatere momente, ki se stavljajo kot zapreke na pot.

Šola je svobodna — nihče ne more prisiliti otroka, da mora obiskovati šolo.

Otrok prinese bore malo znanja materinega jezika in nacionalnega mišljenja od doma.

Za mladino nastanejo težave pri pouku slovenščine kot novega jezika.

Temu se pridružuje še malo število učnih ur in neprimeren čas, ker mora otrok hoditi zjutraj v nemško šolo in ima za obiskovanje privatne jugoslovanske šole čas le v popoldanskih urah, v kolikor so te zanj proste, ker ima gotovo naloge iz nemške šole, katere mora tudi opravljati popoldne.

Upoštevati moramo tudi važno dejstvo, da živi otrok v popolnoma nemški okolici in da včasih celo doma ne sliši niti besedice slovenskega.

Iz tega je razvidno, da se mora izselniški učitelj boriti z zaprekami, ki jih osnovna šola ne pozna. Njegova služba je torej svojevrstna. Učitelja v osnovni šoli ščiti zakon s tem, da je mladina prisiljena obiskovati šolo. Zato se mu ne more nikdar primeriti, da bi nekega dne nenadoma stal pred praznim razredom. Lahko mu je pač vseeno, ali ga mladina mara ali ne, ali uporablja te ali one metode. Glavno je, da doseže svoj smoter. Ni se mu treba bati nobenih presenečenj, četudi poučuje manj priljubljene predmete v še tako nezanimivi obliki. Kdo pa ščiti izselniškega učitelja, kam se naj obrne ta, če ga mladina zapusti? Ščititi se mora sam, ščiti ga mladina sama, ščitijo ga starši. Samo to ga more obvarovati pred presenečenji. Te okoliščine so vzrok, da morajo biti metode pouka in vzgoje

popolnoma drugačne kakor one, katere uporablja osnovnošolski učitelj, sicer se lahko zgodi, da ostane izselniški učitelj sam brez otrok in mora pobrati šila in kopita ter oditi tja, odkoder je prišel. Pri spoznanju teh dejstev sem prišel na sicer že znane izsledke (šola ni mučilnica, temveč kraj, kamor hodi učenec z največjim veseljem), ki pa so mi prišli šele sedaj popolnoma jasno pred oči in bi jih moral vsak učitelj upoštevati. Svobodna šola je merilo za učitelja. Tu se izkaže, če je zmožen opravljati svoj poklic. Saj je prav tako, da zakon učitelja ščiti, sicer pridemo v stanje, ki bi bilo za učitelja nevzdržno in pouku v kvar. Toda učitelj bi moral vedeti, da ni zakon samo v njegovo zaščito, temveč je tudi za pravice otroka in kaznuje oba, ki nepravilno ravnata. Določbe o obveznosti pouka bi morale biti le skrajno sredstvo za one učence, ki po večkratnih najboljših poizkusih, da bi jih pridobili za šolo, nočejo razumeti, da je to zanje dobro. Nemogoče se mi zdi, pa je žal še danes toliko primerov, da more učitelj dan za dnem prihajati v razred med učence, ki ga ne marajo in dostikrat celo sovražijo. Niti enega ne bi smelo biti v šoli, ki bi te sovražil. In takega učitelja ščiti zakon, ko bi ga učenci obsodili na izgon iz razreda. Zlasti težko stališče ima oni učitelj, ki poučuje manj zanimive, mladini prav nič priljubljene predmete. Zato ni čuda, da privatni jezikovni tečaji po prvih navdušenjih prav kmalu žalostno končajo. Če pride kje do izraza dejstvo, da je učitelj umetnik, pride to pri svobodni šoli. Da, pravi umetnik mora biti, kdor prodre v otrokovo dušo. Biti voditelj mladine je težka naloga — doseči pri njej pozitivne uspehe je še težja.

Izselniški učitelj se mora opirati, kakor sem že omenil, nase, na mladino in na starše. Karakterističen za otroka je njegov princip. Daj mi ljubezni in jaz te bom ljubil. To, kar je zanj ugodno, sprejme. Dostikrat vrača manj, kolikor zahteva. Samo takrat je pripravljen, da ti prostovoljno izpolni želje, če mu nekaj nudiš, kar ima zelo rad. Mora biti že zelo bistroumen, da bi izpolnjeval svojo dolžnost, ker mu bo to v poznejših letih koristilo. Rad pa se tudi postavi, če ve, da gre za njegovo osebo in za njegov ponos. Rad javno nastopa, da ga ljudje gledajo. Vse to moraš izkoristiti, ker tu pač pride v poštev le svobodna volja otrokova.

Da prihaja rad v šolo, ga moraš prikleniti s tem, da mu nudiš d o v o l j z a b a v e (igre, petja, risanja), da mu pripoveduješ to, kar g a z a n i m a, da mu nudiš priliko, da lahko pogosto j a v n o n a s t o p a, da mu pripraviš včasih o b d a r i t e v, da prirejaš pogoste i z l e t e.

Na ta način prikleneš še starše, da ti pomagajo, če otrok vendar ne čuti potrebe, da bi hodil v šolo. Tudi starši radi vidijo, da njihov otrok nastopa, se v šoli lepo zabava in še celo kaj dobi. Če pa še pogosto obiskuješ starše in si z njimi v stalnem prijateljskem stiku, ti še celo radi pomagajo.

Kljub vsemu prizadevanju pa se zgodi, da ti kdo izostane. Sosed začudeno gleda, ker ostane sam v klopi. Sicer navadno ne reče nič, toda v očeh mu bereš, da išče vzroka. Nazadnje mu učenci povedo, da se njegovemu sosеду ne ljubi več hoditi v šolo. Na ta način pade morala vseh

ostalih. Sicer pa je vsak odpadnik zelo nevaren. Navadno ne ostane samo pri svojem dejanju, temveč bo skušal direktno vplivati še na druge. Zato je potrebna najskrbnejša evidenca o vzrokih zamud oz. odpada. Poiskati je treba pot, da otroka zopet pritegneš nazaj. Morda si tudi sam vzrok? Naravnost žrtvovati se je treba, da se enako zanimam za vse. Nikogar ne smemo prezreti, nikdar ne smemo biti slabe volje. V svobodni šoli ni mesta za to.

In še nekaj je važno. Mladost je lepota. Zato ima otrok okoli sebe vse lepo. In tako ima tudi rajši mladega učitelja nego starega. Tudi mu ni vseeno, kako je učitelj oblečen. To so malenkosti, pa vendar ne smemo mimo njih. Otrok gleda predvsem na zunanost in kdo bi mu to tudi zameril?

Otrok v domovini prinese v šolo že precej zakladov iz predšolske dobe. Od mladih nog dorašča v miljeju, ki ljubi zemljo, ki ga hrani. Mati in babica mu pripovedujeta pripovedke in ga navajata k domačim šegam in običajem. Sliši o mladem kralju, poje rodoljubne pesmi... V šoli pa nadaljuje učitelj. Izselniški otrok pa živi v tujem svetu daleč od svoje domovine, spoznava tujo kulturo in tudi doma prav malo sliši o svoji pravi domovini. In če vseeno kaj izve, je to nejasno in dostikrat celo napačno. V šoli ne sliši kaj pride o svoji domovini, ker se pač vzgaja v tujem duhu. Poleg tega čuti v šoli nekak prepad med seboj in tovariši. In ker sliši doma dostikrat slovensko besedo in ve, da ne pripada zemlji, na kateri živi, začne radovedno spraševati po svojem pravem domu. V tem oziru ima izselniški učitelj zopet hvaležno nalogo, da mu odgovarja na nešteto vprašanj, ki zanimajo mlado dušo, in tako jasni vedno bolj otroku njegovo duševno obzorje.

Če bi začel s podajanjem materinščine v takšni obliki, kot se ponavadi jeziki uče, mi kmalu vsi pobegnejo. Zakaj? Ker tak pouk od v r a č a , u t r u j a i n s e v d r ž i l e s s i l o . Otrok ne sme preveč čutiti, da se uči jezika; zato je treba glavni namen kolikor mogoče prikriti. Ko se otrok najbolj zabava, mu učenje novih slovenskih besed in pojmov ne bo delalo posebnih težav, kadar riše, prav rad izgovarja slovenske besede. Pri nastopih, deklamacijah, igrah in petju se otrok najlaže seznanja s slovenskim jezikom. Gre sicer počasi, a je najbolj uspešno. Sicer pa tudi mati uči tako otroka govoriti. Privaja ga k sebi, se z njim igra in ga obenem uči: mama, ata, lačen itd. In otrok čeblja za njo.

Res imaš na razpolago malo število učnih ur in še neprimeren čas, ko je otrok že utrujen od redne tuje dopoldanske šole. Toda, kakor sem že poudaril, to ni šola v navadnem smislu (otroku se pač ni treba bati, ne da bo vprašan, ali da bo dobil slab red, če nima naloge), temveč je to kraj, kjer se bo do mile volje razgibal in zabaval. Slovenska šola je zanj celo oddih in odpočitek.

Številne nedostatke nadomestimo deloma tudi z gojitvijo družabnosti med učenci, da pridejo do zavesti, da so edinica zase, da si iščejo prijateljstva med seboj. Vcepiti jim je treba idejo skupnosti in medsebojne pomoči. Vse to dosežemo najlaže s pogostimi izleti in z medsebojnim obisko-

vanjem. Treba je tudi, da starše navajamo, da govore doma z otroki slovensko.

Pomagaj, kjer moreš, toda varuj se, da ne bo tvoje delo izzvenelo tako, kakor da ti gre le za osebno čast in korist. Izselsenci potrebujejo ljubezni in nesebičnih delavcev. Temeljito se moraš poglobiti v življenjske prilike izseljencev. Moraš pa strogo spoštovati njih posebnosti, sicer jih kaj kmalu žališ. Za poštenost se pa vedno lahko boriš in boš imel kmalu velik krog dobrih prijateljev. V društveno življenje izseljencev je bolje, da se ne vmešavaš, ker si kaj kmalu naprtiš sovražnike. V tem oziru je treba skrajne previdnosti. Ne daj se vpreči v noben voz. Tudi svojo sodbo je treba včasih skriti, ker vse tvoje besede izrabljajo. Saj lahko skrito deluješ v pozitivnem smislu. V nacionalnem oziru pa bodi odločen in z lepo besedo dokazuj, da imaš prav, pa boš marsikoga spravil na pravo pot.

In končno: brez denarja ne gre. Najmanj pa v šoli. Nemški vrtci imajo vse mogoče stvari na razpolago za razvedrilo in zabavo otrok. Vsak mesec imajo posebne prireditve, h katerim so povabljeni tudi starši. Če bi že moral biti kdo oproščen materialnih skrbi, bi moral biti to izselniški učitelj. Toda tudi tukaj mu ni prizaneseno. V vršenju svoje službe ne bi smel gledati na denarčke, temveč bi moral imeti vsaj toliko, da bi lahko pogrešal par soldov, kadar je potreba.

Potrebni so tudi čim tesnejši stiki z domovino. Vsak najmanjši dar ali pa tudi glas iz domovine je za izselniškega otroka dokaz, da domovina misli nanj in da so tam dobri ljudje. Vse prav pride: igrače, spominčki, slike, pisma in knjige. Kako Nemci v šolah pobirajo za svoje »Auslandsdeutsche«, mi pa ... ?

Dosti bi bilo treba še povedati, toda upam, da si bo mogel vsak iz teh mojih misli, ki sem jih tukaj podal, ustvariti vsaj približno sliko o delovanju izselniškega učitelja.

Za dobrobit mladine

Ema Deisinger

Kako vzgaja ulica mladino?

Vsi tisti, ki imamo v vzgojstvu kako besedo, smo dostikrat upravičeno zaskrbljeni zastran naše mladine, ki ji današnji čas nudi vse prenegla doživetja, kar vpliva na šolski pouk, da mladina kaže premalo zanimanja za učne predmete v šoli, dasi so isti podajani mladini z vso skrbnostjo in kar najbolj plastično. Mnogo teh slabih sledov v duši mladine ne more niti šola več izbrisati.

Težko materialno stanje in boj za vsakdanji kruh, brezposelnost rodinskih očetov ter mračne in mučne scene doma, vse to je kaj žalostno okolje, v katerem živi šolska mladina eksistenčno šibkejših slojev. Vzgojno delo šole je danes tem težavnejše, čim bolj veže zunanje živ-

ljenje mladino ter čim bolj se razkraja družina in družinska vzgoja; šolska mladina je doma često priča najbolj žalostnih prizorov moralne in fizične bede, je vklenjena v krož najbolj togočnih realnosti, kar vse kvarno vpliva na njeno psihično konstitucijo.

Šola bije danes boj med dvema najvažnejšima činiteljema: med domom na eni strani in med življenjem zunaj, ki ga živi mladina izven šole. Kar vtisne šola duši mladine, skuša češče dom zabrisati in uničiti, še večkrat pa to stori ulica.

Besede ulice so povsem drugačne od besed šole. Obležje ulice je vse pestrejšje od šolskega življenja ter v svoji orjaški perspektivi na svoj način zajema mladino.

1. Razstavljene kinematografske slike so posebna privlačnost za mladino. Na eni strani so te razobešene kinematografske reklame v slikah posebna osnovnica mladostne fantastike, hrepenenja in sanj, na drugi strani pa polne hladne predmetnosti in gospodujoče geste luksuza. Ves ta v slikah predstavljeni material ima na nedozorelo šolsko mladino posebno učinkovito moč, ji kaže samosvoj svet zdaj v brutalni impozantnosti avantur in detektivskih dogodivščin, zdaj zopet sistem razkošja in čutne karakterizacije. Šolska deca na poti iz šole zija v te slike in se opaja ob istih. Z zbirko vseh teh pozitivnih in negativnih strani, ki se odkrivajo očesu nezrele šolske mladine, se napolnjuje otrokovo znanje. Zato naj se nihče ne čudi, če se deca sama ne more znajti v tej zmedi občutkov in vtisov in če je njen predstavno-miselni svet ves prepojen z raznim strupom, ki ga deca podzvestno vpija vase ob teh razstavljenih reklamnih slikah kinopodjetij. Vsak vzgojitelj ve, kolikega pomena so slike za otroka, tem bolj pa ta fascinirajoči filmski ekstrakt.

2. Otrokovo pozornost jako priklepa nase tudi ves ta pisani vrvež ulice, zlasti še posebno izložbena okna.

Izložbena okna prikazujejo očem mladine nešteto predmetov, katerih posest pomeni premoženju trenutno največjo srečo.

Ta doba civilizacije je vtisnila vprav v izložbena okna svojo vizitko: kar najbolj izbrane civilizatorične dobrine vsakojake vrste se nudijo človeškim očem. V srcih vstajajo želje in hrepenenja po posesti teh dobrin. Vzbuja take želje in take potrebe je prav za prav naloga teh izložb. V tem tudi obstoji bolezen sodobne civilizacije: vedno večje potrebe po teh civilizatoričnih dobrinah, poželjenja vedno močnejša, na drugi strani pa brezposelnost, pomanjkanje denarnih sredstev za nabavo teh materialnih dobrin. Tu razkazovanje vseh teh neštetih predmetov lačnim očem, da sta pogled in želja vklenjena v te razstavljene predmete v izložbenih oknih, tam pomanjkanje najvažnejšega sredstva za nabavo tega ali onega predmeta: denarja. Odtod vsa ta človeška dionizijsko živa muka, ki jo je rodil pohlep po tujem blagu, a 10. božja zapoved pravi: Ne poželi tujega blaga! Kako bi kdo ne pozelel tega blaga, če je vprav zato razstavljeno? Večje muke za sodobnega človeka ni, ko iti mimo bogatih izložb brez beliča v žepu, med tem ko se v srcu budi tem večje hrepenenje po posesti

tega ali onega predmeta iz izložbenih oken. Sodobni človek je dospel najdlje v iznajdljivosti civilizatoričnih materialnih dobrin. Da se miselnost človeka, gledajočega in motrečega vse te dobrine v izložbenih oknih, ne more naslanjati na drugega ko na materialne dobrine, je jasno, saj so ti produkti civilizatoričnih materialnih dobrin mednarodno-kulturna eksportacijska roba in vzrok podviga svetovne trgovine.

Cilj hrepenenja in želja so otrokom poslastice v izložbenih oknih slaščičarn. Izložbena okna sugestivno posegajo v tok otroških želja ter jim sugerirajo njihove potrebe po zadovoljitvi.

Se bolj ko igrače, ki so za božič ali Miklavža razstavljene po izložbah, mikajo otroka slaščice. — V ulici, nekaj korakov od šole ima neka slaščičarna razstavljene najraznovrstnejše slaščice in pecivo. Gosta gruča otrok se dan na dan gnete pred velikimi izložbenimi okni te slaščičarne. Tvrdke špekulirajo vprav na to nedozorelo šolsko mladino, zato so izložbena okna tam bogatejše obložena. Uspeh je vedno ta, da si šolska mladina, ki hodi mimo teh izložb, skuša na ta ali oni, pošten ali nepošten način preskrbeti denarja, da kupi te slaščice. Izkušnja je prevelika, da bi se ji mogel kdo ustavljati. Čim inteligentnejši je otrok, tem bolj tuhta, da si na kak način preskrbi sredstvo za nabavo slaščic, saj si jih najrevnejši prav tako želi ko dete bogatih staršev. Gruča otrok bulji v izložbena okna; čim revnejši, tem večje hrepenenje. Temni nagoni se prebujajo, tam vstaja srd in ljudomrznost, češ da so te dobrine namenjene samo za bogate, v tem ali onem vstaja jeza na bogatine, v onem zavist, v tem pa je že storjen sklep: ukrasti denar kje doma, oni zopet misli na kako kupčijo, da si preskrbi sredstva, naslednji na kako goljufijo itd. Iz gruč se izloči deček, stopi za mimoidočo gospo, iz ust mu privre laž, roke se iztegnejo v prošnjo: »Pomažite gospa, dajte dinar, mama leži bolna« — — — Prvikrat je laž malo bolj plaha, kmalu je drznejša, zahtevnejša. Kmalu zamenja tudi svojo obleko za slabšo, da laže berači. Pa ne ostane samo pri laži in prosjačenju, kmalu postane ta priložnostni prosjaček že pravi mestni potepin in tatič. Otrok kaj naglo pozabi na svojo osebno čast, če mu jo niso doma privzgojili. Na mah so ob izložbenih oknih bogato razstavljenih slaščic pozabljene dobre besede vzgojiteljev v šoli. Težko je povedati, kaj je silnejše v otroku: ali poželjivost po teh slaščicah ali resnični glad želodca. Vsekakor ga ta razstavljena opojnost sili v dejanje. Še kmečka deca, ki se vozi z vlakom v šolo, v mestu zapade tej izkušnji. Brihtnejši med njimi »šprica jo šolo«, ¹ se prišutlijo kaki branjevki ter ji pomagajo na trgu prodajati, da si potem z napitnino nakupijo tako vabljive slaščice, drugi zopet doma kradejo jajca in jih na trgu prodajajo: kadar jih pa v mestu nihče ne prepozna, pa si dovolijo tudi beračenje. Otroci šibkejših proletarskih slojev znajo bolj beračiti ko kmečki otroci, ker kmečke otroke je vsaj nekoliko sram, proletarskih pa ne. — Tudi sladoledarji delajo poleti sijajne kupčije, ker so šolarski otroci njihovi najboljši stalni odjemalci. Za zvezek otrok ne bo imel denarja, za sladoled pa.

¹ Dijaški izraz iz nemških časov za samovoljno izostajanje od pouka v šoli.

Nekateri predrzneži so iztuhtali o božiču, ko so bile izložbe najbolj bogate in so jim oči kakor prilepljene buljile v razstavljene dobrrote, pravi organizirani načrt na damske torbice. Pred mimoidočo gospo so vrgli kakor ponevedoma surovo jajce. Gospa se je sklonila, da bi obrisala rumeni madež s plašča. V tem ji že potegne paglavec torbico iz rok in smukne. Tak lov na torbice so priredili na trgu. Čim je gospa odložila košaro z nakupljenimi potrebščinami za kuho in si hotela očistiti madež, ki ga ji je povzročilo na obleki v njo zakotaljeno jajce, že ji je nepridiprav izmaknil torbico in izginil kot bi se udril v zemljo.

Med temi otroci pa niso znabiti samo iz najnižjih slojev, ampak često otroci kmečkih staršev. Celotno kmečke starše v oddaljenih vaseh je prevzel pohlep po tujem blagu. Kmetica gre na trg prodajati blago. Če ne proda do večera, ostane kar čez noč na trgu, da drugi dan proda. Ž njo je često otrok, ki obiskuje mestno šolo. Po končanem pouku se ji pridruži in ž njo predremlje noč na odprtem trgu. Na vozeh na Glavnem trgu štajerskega mesta često prenočujejo otroci z očetom ali materjo, da drugi dan porazprodajo še ostalo na trg pripeljano blago, ker se jim sicer ne izplača dvakrat voziti. Tu in tam otrok pomaga prodajati, često pa mu zašepečejo, naj gre rajši prosjačit, češ da ga v mestu nihče ne pozna. Pojm časti se je umaknil pohlepu po denarju, starši pa se opravičujejo z izgovorom: »kdo bo v teh časih tako natančen za čast, od tega ne moremo živeti!« Ozko-srčnost, pohlep, lakomnost, egoizem živi tako v srcu kmeta kakor v predmestnih proletarcih. Seveda so vmes častne izjeme. Toda kdo je temu kriv, da celo poštena kmečka dekleta gredo rajši v mesto služiti ko da bi delale doma? Težko materielno stanje manjšega kmeta, na drugi strani pa to razkazovano razkošje v izložbenih oknih mesta. Kar pogledjmo zjutraj kmetice, ki nesejo na glavah polne košare sadja in zelenjave in kar buljijo v odprte izložbe! Prav radi njih so že v najbolj zgodnjih jutranjih urah dvignjene železne rolete izložb, da lahko kmetice opazujejo pisano robo v izložbenih oknih. Vsaka že zjutraj z jerbasom na glavi v mislih kupuje svilene nogavice, umetno svilo za obleko, svileno ruto, lepe čeveljčke. Radi teh razstavljenih dobrin se kmečkemu dekletu porodi misel, iti v mesto služiti; da, v mestu si bo lahko kupila take dobrrote. In res, ni je danes služkinje, ki bi ne nosila svilenih kril, svilenih nogavic, ki bi ne imela mestnih oblek in nakita.

Težko iztrženi denar kmetice se tudi steka v teh mestnih trgovinah s pisanobarvno umetno svilo.

Mestne deklice pa se ustavljajo pred lepoticnimi saloni, pred reklamami za moderno pričesko, pred modnimi saloni, pred kino-reklamnimi slikami i. t. d.

Najsi je brezposelnost najočitnejši faktor, ki je pogazil v množicah plemenita stremljenja in čustvovanja, ubil v premnogih ponos in čut za čast, vendar vse to demoraliziranje ljudskih množic ne prihaja ravno od brezposelnosti, temveč iz izracionalizirane psihe in iz izmaterializirane

mentalitete sodobnega človeštva, kateri materialistični miselnosti so zapadli vsi sloji, vsi stanovi.

Še poglejmo, kako se mladina v tem vrvežu ulice smeji!

Ta smeh mladine ni več pozdrav sonca, ni več pristrčna veselost, ni več govorica srčnega veselja, niti ne izliv otroške razposajenosti in šegavosti, v tem smehu leži vsa teža prezgodnje dozorelosti.

Marija Zalar

Pod varstvom, brez varstva

Nikjer ni toliko predpisov in paragrafov, nikjer toliko točnosti in skrbnosti za te oglese, kot v bolnišnici, pa tudi nikjer toliko nevarnosti za otroka. O tem sem se sama dodobra prepričala. Pozvoni k viziti. Vse stoji kot na straži. Vse v vojaškem tempu. Toda, ko vizita mine, ko zdravniki odidejo, potem gredo bolniki v vrt na izprehod, posedajo po hodnikih, po klopeh, postajajo, se neizrečno dolgočasijo. Če ima usmiljenka kaj smisla za vzgojo otrok, jim ukaže, da gredo k maši v kapelo, da prenašajo skledice ali kaj sličnega, kar služi v njeno komoditeto, ne pride ji pa na misel, da bi malo prisluškovala, kaj bolniki med seboj govorijo, ko jih nihče ne sliši. V tretjem razredu je vse: s ceste, z javne hiše, s kasarne, pa tudi dostojni ljudje so vmes, kakor pač bolezen in denar odločata. Moram resnico povedati, da jaz kot učiteljica vem iz lastne izkušnje, da govorijo ljudje v bolnišnici jako slabe reči. Nagota v bolnišnici ni nespodobnost, brezobrazenci pa mislijo, da je tu prilika, kjer se lahko govorijo vsi dovtipi in vse svinjarije. Otroci se po cele tedne potikajo okrog po vrtu, poslušajo pogovore in mnogokrat so bolnikom v zabavo. En trenutek zadostuje za to in otrok je slišal, česar bi ne smel vedeti, doživel nekaj, kar ga je pomaknilo neki svet, kamor bi smel stopiti šele čez 10, 15 let! V bolnišnici napravi znanje, ki je zanj usodno morda za celo življenje, ki bo morda enkrat njegov žalostni konec. V kopalnicah so skrivališča. Ko odide usmiljenka k maši, deca prva poskaklja iz postelj. Tega bi nihče ne verjel, tudi jaz ne — če ne bi sama videla. Usmiljenka je potem otroke sicer kaznovala, a kaj pomaga? Kar se je zgodilo, to se je zgodilo in na tem se ni dalo nič predruščiti. Ne bom govorila dalje. Toliko, da sem na to opomnila. Hvaležno vzgojno polje bi bilo, v vsako državno bolnišnico eno sobo za vso deco, ki nima infekcijske bolezni, — največ jih je itak na kirurškem in očesnem oddelku. Izven ure zdravniškega pregleda in prejema zdravil bi morali biti vsi otroci pod nadzorstvom učitelja ali vzgojiteljice. To bi ne bil pouk, ampak vzgoja k delu, nadzor, zabava, ročno delo, čitanje i. t. d. Še dosti zaposlitve bi se našlo za naše abiturientke, ki zdehajo, potreba po njih zaposlitvi pa kriči do nebes. — Ne le v šoli, med narodom bi se dalo dobiti delo, prosvetno delo. K temu pa treba temeljitega znanja, in ne samo brezmiselnega čvekanja ali udeležbe na kakem plesu za sedmimi gorami, prosvetno delo je le to, kar narod dvigne nad povprečnostjo njegovega znanja.

O vplivu prevelike temperature v šolski sobi na deco med poukom

V prenatrpanih šolskih razredih (meščanskih in srednjih šol) presedi mladina dnevno povprečno 5 ur. V razredu je češče dušech vzduh. Mnoge šole životarijo namreč še v starih nehiigijenskih prostorih, šolske sobe nimajo ventilatorjev za izmenjavo svežega zraka, iz hodnikov se širi pronicav vonj, v šolskih sobah pozimi peči kaj slabo delujejo, propuščajo duh po premoğu, mnoge sobe so temne in zatohle, druge pa, ki so obrnjene na južno stran, so v pomladnih mesecih oz. proti koncu šolskega leta zopet prevroče, ker je solnce v okna uprto.

Izkušnja pokazuje, da je mladina v toplejših mesecih čedalje manj dovzetna za pouk in učenje, da popušča, da je to popuščanje opaziti tudi med poukom v šoli, kjer mladina sedi v prenapolnjenih razredih; pazljivost mladine je tem manjša, čim toplejše je v šolski sobi, zlasti če pripeka solnce skozi okna.

V odkrivanju raznih neugodnih činiteljev, ki vplivajo na slabe učne uspehe v šoli, ne smemo prezreti, kako vpliva tudi previsoka temperatura v šolski sobi na duševno dojevanje mladine med poukom. Marsikdo bi v tem oziru rajši navedel vse druge činitelje, predvsem neugodne socialne razmere, ki često prav usodno vplivajo na življenje mladine, ne pripisoval pa bi vplivu temperature v šolski sobi kakega pomena. In vendar je pravilna temperatura važen činitelj v šoli!

Vsi moji sedanji poizkusi in izkušnje mi v polni meri potrjujejo, da ob gotovi višji temperaturi v šolski sobi mladina ne more tako dojemati kakor ob temperaturi 15—20° C, da postaja duhovno lena, zaspana, skratka »da se ji ne ljubi misliti«. Tok njenega mišljenja je oviran, polasča se je neka utrujenost, prikazujejo se neke motnje v njeni sprejemljivosti in prilagodljivosti. Vse te motnje so posledica kvarnega vpliva prevelike toplote v šolski sobi za mladino.

a) Temperatura v sobi preko 20°C ni več prikladna za dojevanje mladine pri pouku. Prekomerna toplota kvarno vpliva na možganski in živčni sistem mladine. Otrok toži, da ga boli glava, da mu je slabo itd. Mladina našega podnebja težje prenaša visoko temperaturo. Krvavitve iz nosa, ki se javljajo kaj pogosto pri mladini v šoli, prehud krvni pritisk, glavobol so navadno posledice tega učinka prevelike toplote v šolski sobi na mladino v razvojnih letih.

Ne smemo pozabiti, da so možgani šolske dece še v razvoju, zato občutljivejši. Vsak prehud krvni pritisk povzroči motnje, kar se prikazuje zlasti pri pouku v šoli, če je v šolski sobi pretoplo. Deca je zaspana, daje slabe odgovore, ker ne pazi, je lena v odmišljanju, celo sicer najživahnejši in najrazboritejši med njimi so kakor rastlinice s povešenimi glavicami;

obča nepazljivost je najbolj očiten znak take možganske motnje od prevelike toplote v razredu.

Zlasti trpi zaradi krvnega pritiska obodni živčni sistem. Pri dalj časa trajajoči temperaturi nad 20°C v šolski sobi se pojavljajo na mladini še drugi bolešni znaki: omotičnost, bruhanje, pomanjkanje teka in bolečine v želodcu. Deca v šoli sedi, vročina v razredu pospešuje prehud krvni pritisk na obodno živčevje ter na možgansko staničje, dočim bi mlado telo, ki je v rasti, potrebovalo gibanja, ki pospešuje enakomeren dotok krvi v vse dele telesa. Tako pa zaradi prevelike toplote in sedenja napolni krvni obtok v preveliki meri obodni del ožilja, »kri sili v glavo«, dočim so drugi deli telesa ob takem gospodinjstvu organizma prikrajšani.

b) Ta prenakrvenjenost v glavi ima za posledico ne samo gori opisane motnje v dojemanju, temveč povzroči lahko tudi motnje v vidu. Otrokov vid postaja slabši, otroka skeli oko, si menca oči, vsled krvnega pritiska v glavi nastane tudi v notranjem očesu neki top pritisk, kar povzroča to sklenje. Ako zahtevamo od mladine, da mora tedaj pisati, risati, čitati itd., postane ta pritisk še večji, v preveliki vročini se odpirajo znojnice, izhlapevanje prevažnih krvnih sestavin vpliva na belino očesa, ki se pri odraslih napolni z majhnimi rdečimi nitkami — krvnimi žilicami, pri otrocih pa ta pritisk in izhlapevanje povzroča jako napetost očesa; trošnja je prevelika, da bi oko moglo še pravilno delovati, leča ne dobiva dovolj-nega hraniva, spremembe v hranilnem krvnem materialu, ki zelo nežnemu ožilju dovaja preveč, drugemu zopet premalo hrane, imajo za posledico — k r a t k o v i d n o s t. Očesno jabolko se vsled teh nakopičenih neuravnanih energij, vsled večjega dotoka krvnega hraniva in odvečne napetosti potegne v dolžino, leča pa se zboči v večjo konveksnost.

c) Prevelika toplota tudi kvarno vpliva na mišični sistem. Prevelika toplota v šolski sobi je nepotreben luksuz za mišičevje, zato ga zavrača. Ako se otrok giblje, že razvija samosvojo toploto, ako pa sedi, tedaj rabi otrok tujo toploto. Toplota, ki prihaja od zunaj, je za otroka v našem podnebjju najprimernejša do temperature 20°C , kar je več, je breme tudi za njegovo razvijajoče se mišičevje. Odtod tudi razumemo ta pojav, da se v preveliki vročini otrokom ne ljubi delati, da je drža malomarna, lena. Otroci se v šoli naslanjajo na klop, si podpirajo komolce itd.

Tudi odrasli pokazujejo v vročini iste znake. Tudi mi tarnamo v vročih poletnih mesecih, da se nam ne da delati, tudi mi leno hodimo in se izogibamo vročine.

d) Prevelika toplota kvarno vpliva tudi na delovanje dihalnih organov mladine. Ves krvni obtok je bolj počasen, zato v vročini tudi srce bije počasneje, dihanje je manj globoko, izmenjava kisika manjša.

e) Prevelika toplota v šolski sobi kvarno vpliva tudi na vse notranje organe mladine, kateri organi so še v razvoju.

Če je šolska soba, v kateri presedi šolska mladina dnevno povprečno pet ur, pozimi preveč kurjena, poleti pa preveč vanjo uprto sonce, tako da je toplota v sobi nad 20°C , tedaj je samo ob sebi umevno, da odva-

jamo proč ta vroči zrak, da pozimi odpiramo okna, sicer pa otroke popeljemo na prosto, če je to možno in imamo pouk na prostem. Samo ob sebi je umevno tudi, da ne bomo pošiljali v preveliki vročini otroke na telovadišče, da telovadi ob sončni pripeki.

Pot razmotrivanja o kvarnih vplivih prevelike toplote v učilnicah na mladino pa me pelje še dalje in sicer že na čisto medicinsko področje, zato obstanem le pri teh ugotovitvah v točkah a—d, ki so važen predmet tudi p e d a g o š k e razprave.

Iz dušeslovja in modroslovja

Etbin Bojc

Strukturna psihologija in pedagogika

III.

Zgodovinski razvoj strukturne psihologije

(Dalje.)

Že G o e t h e je dejal: Čim popolnejše je bitje, tem različnejši so njegovi deli med seboj; že on je gledal na svet in življenje s tega strukturno celotnostnega stališča in zelo rad rabil izraz l i k (Gestalt). Tudi B ü h l e r loči kot najvišjo stopnjo intelekta — stopnjo dresure, a najnižjo stopnjo instinkta; v intelektu sta mu obe stopnji združeni in vse troje tvori neko skupnost po principu strukture. Od vseh treh skupaj zavisi n. pr. učenje, ki je lahko bolj mehanično ali bolj inteligenčno. Instinkt, dresura, intelekt niso torej trije različni principi, ampak v vseh treh je en princip v različno poudarjenih smereh.

Chr. v. Ehrenfels je že l. 1890 imenoval odnose kot n. pr. med linijami (optično) ali toni (akustično) — »likovne kakovosti« (Gestaltqualitäten), ki lahko ostanejo, četudi se vsak posamezen element spremeni. A pojmovanje celote v tem strukturnem smislu je še starejše. Že Laotse je učil, da vsota delov še ni celota. Platon je dodal svoj »celotnostni značaj«. Aristotel razlikuje konsektivne vsote od konstitutivnih enot strukture. J. St. Mill uči, da skupina vzrokov ni vedno točno vsota posamičnih učinkov teh vzrokov. Zakoni duhovnega življenja se dajo primerjati zdaj mehaničnim zdaj kemičnim zakonom. Celo Herbartijanec Lazarus je bil istega mnenja. Goethe je bil — kakor rečeno — s Schillerjem zaljubljen v lik (»Gestalt«), ki sta ga postavila v ospredje duhovod, kjer je ostal do sedaj. Potem so sledili: Ernest Macha (1861 z »Analyse der Empfindungen«), Meinong (1882 s »Hume-Studien« in l. 1889 s psihološkim razglabljanjem), Husserl (1891 s »figuralnim momentom«). Z Ehrenfelsovimi studijami »o likovnih kvalitetah« (»Über Gestaltqualitäten«) pa je bil led prebit in poslej ni nobena šola več te misli zavračala. Tako so ji sledili v Avstriji: Meinong, Witassek, Ameseder in Höfler ter l. 1904 Benussi svojimi »rit-

mičnimi, časovnimi in optičnimi liki«. V Nemčiji J. Chr. G. Schumann (1898—1900), Cornelius in Th. Lipps (1899), Krueger (1906), Külpe (1907), Stumpf, R. Heller (1909—1911), Wertheimer (1912), Bühler (1913 s svojimi »likovnimi zaznavami«) in Köhler (1920 s »psihičnimi liki«, ki so naleteli na hud odpor radi fizikalizma). Kritičen pregled nove smeri podaja G. E. Müller v svojem delu »Kompleksna teorija in likovna teorija« (1923), ki pa je še čisto eksperimentalno in še nič genetično usmerjena.

Sicer tudi H e g e l vključuje telo v strukturno enoto z dušo kot monist, ne priznavajoč nobene duševne strukture, kjer bi ne bilo telo kakorkoli vključeno. Naravna duša tega »spiritualista« združuje v eno fizično in duhovno in občutje mu je »zdravo soživljanje individualnega duha z njegovo telesnostjo«. Vendar vprašuje Hegel proti empirični psihologiji najprej po strukturi telesno-duševnega bita, po kateri je šele možno opazovanje, primerjanje in opisovanje po eksperimentalni metodi; to pač zato, ker je samospoznavno duhovno usmerjen.

Tudi N i e t s c h e, znani kulturni filozof, ki je dejal, da je »večji del naše kulture bolan na nemorali, dozdevni morali in nevrednotah kot bolezenskih simptomih«, je bil mnenja, da so te kulturne bolezni večji del motnje v harmoniji organske celote v posamičnem organizmu ali v celoti ali tudi v obojem.

Idejna pot tega pojmovanja pelje preko Hegla in Fichteja nazaj h Kantu, Herderju in Leibnizu. Poleg Wudnta, govori o »stvarjajočih sintezah« in večji del nezavisno od njega je koncem 19. stol. začela zlasti graška psihološka šola raziskovati celotnostni pojav psihološko-empirično in H. Cornelius, Kruegerjev učitelj, je bil zelo pod tem vplivom. Po Chr. v. Ehrenfelsu je on ta pojem »likovne kvalitete« prenesel na čuvstva. Nanj se je oslonil Krueger, čigar psihološko in filozofsko življenjsko delo se vedno bolj razteza na pojme celote in strukture; ta njegov nov vidik se je tisočkrat izkazal za plodnega.

IV.

Vsebinske vrste struktur

Psihična celota je temeljna za vse človeško občestvo in vse oblike duhovnega sveta. Od doživljanja in iz duhovne zgodovine se kategorija celote prenaša na biološke strukture, sploh na živo, naravno dogajanje. S tem je hkratu pokazana metodično-empirično važna pot, kako mora znanost pojmovati celotnost.

Strukturno-celotnostni sestav nahajamo najprej na vsej naši duševnosti, odkoder ga po analogiji prenašamo tudi na sociološke in kulturne organizme.

1. Struktura doživljanja

D o z n a v a n j e i n p r e d s t a v l j a n j e se nam kaže od treh strani: od pojavno-vsebinske, razvojne in funkcionalne. Zaznavanje je treba naj-

prej vedno pojmovati kot procesno duševno dogajanje, pri katerem se difuzno-celotnostne, čustvene danosti prepletajo pod vplivom strukturnih sil in v zavisnosti od strukturno pogojenih doživljajev občutkov. Kar tiče razvojno stran, ima otrok po enem ekstremnem mnenju zaznavni svet od vtisov, a v kaotični povezanosti, po nasprotnem mnenju pa so njegove zgodnje zaznave celotnostne kvalitete na eni osnovi. Obe te skrajnosti, ki sta usmerjeni po odraslih, spadata skupaj, ne da bi se dali ločiti. — Funkcionalno se končno kaže psihološki organizem za zmožnega, da izvaja delo, ki ne počiva na dražljajskih danostih, ampak pretežno na doživetih celotah.

Mišljenje je kasnejša oblika od čustvenega in hotenjskega doživljanja. Šele v šolski dobi »se uči« otrok določeneje misliti; volja se lahko »uri« in »krepi«, čustva se »blaže« in »plemenitijo«, a ne eno ne drugo se ne »priuči«. Vse, kar se v zgodnji otroški dobi dogaja, se vrši v okviru skoraj čisto kakovostno določene podobe o svetu na izredno obširen način. Duševna struktura mora doseči neko določeno razvojno stopnjo, da je miselno doživljanje sploh mogoče, t. j. takrat, kadar predmet ni več zgolj doživet in le vključen v momentano čustvo in stremljenje, ampak že s prejšnjim doživetjem spojen stvarja posebno doživljajsko celoto; čim popolneje in čim bolj vsestransko se to vključevanje v eno ali več doživljajskih sfer izvrši, tem bolj predmet spoznamo. Doživetje predmeta pa vede do nadaljnjega kakovostnega doživetja. Zdaj ne doživljamo le širokih kompleksnih kvalitet, ampak bitne ali o b j e k t i v n e kvalitete, ki imajo svoj naraven odnos do predmeta, ki ga označujejo. Če govorimo o globini mišljenja, mislimo, da morajo biti korenine mišljenja krepko zasidrane v kraljestvu vrednot, da tako mišljenje sega do globine doživljajske strukture in iz nje raste. Tisti doživljajski kompleksi, ki so fiksirani v mišljenju, so na poseben način strukturno pogojeni. Več kot izoblikovati jih, nihče ne zmore. Globoko izoblikovano mišljenje pa potrebuje tudi izoblikovane in zelo popolnega človeka v najplemenitejšem smislu.

Če govorimo o globini č u v s t e v, je to v ozki zvezi s strukturnostjo čustvovanja. Na ta način ločimo telesna, duševna in duhovna čustva. Čustvo veselja in žalosti se da n. pr. izpričati v vseh teh treh plasteh, če mu odgovarjajo v prvem slučaju stvarne, v drugem osebne, a v tretjem duhovne, odnosno nabožne vrednote v smislu doživljajske naperjenosti. Čustva se ne doživljajo le v telesnem in notranjem smislu, ampak vodijo k naravnosti na okolni objektivni svet. To so pač tri kvalitetne plasti in težko je eni kakor drugi in tretji pripisovati izključno dominanco. Strukturnost duševne celote se kaže zlasti v tem — po Kruegerju —, da se more duša na omocionalen način odpreti absolutnim vrednotam, ki kakorda prihajajo od znotraj. — Tudi vsebinsko — vrednotne vrste čustev močno strukturirajo človeško duševnost.

V o l j a mora biti že zato najmočnejša od vseh sil, ker je najbolj strukturirana. Saj se v njej prepletajo in vežejo plasti naših teženj, naših gonov, nagonov, namenov, nalog, vrednotenj in idej. H o t e n j e človeka kore-

nini sicer bitno v življenjskih oblikah (Lebensformen!), v katere se vrašča, pri čemer ga spremlja vnanja usoda in izbrana notranja sorodnost. Življenjske oblike so same rastoče in njih mena stvarja žarišče duševnega življenja zgodovinskega človeka in s tem tudi njegovega hotenjskega življenja. — Da pripadamo narodu, rasi, da smo člani države, udje verske konfesije, da smo v poklicu ali stanu, da si ustanavljamo družino, pomeni, da se vraščajo v nas spojeni vrednotni sestavi v duševno strukturo, ki se potem oblikuje v celoto, katera je zopet dalje zgodovinsko oblikovana. (Spranger, l. c.)

2. Struktura osebnosti

Kako je treba pojmovati doživljanje v razvoju že pri dojenčku, bo govora na drugem mestu. Nedvomno je, da se javljajo že na tej prvi otroški duševni stopnji vse našteje plasti doživljanja, katerih vsako zase je treba pojmovati življenjsko organsko strukturirano. A posameznih naštetih vrst doživljanja ne smemo pojmovati med seboj mehanično izolirano. To je storila le opisovalna psihologija, da je dosegla svoj namen občega prikaza človeške duševnosti na teoretski način. V življenjski konkretnosti pa temu ni tako, četudi prihaja n. pr. mišljenje v duševni rasti otroka kasneje do izraza kot njegova gonsko poudarjena duša in je čuvstvenost n. pr. značilna za določeno stopnjo pubertete kakor tudi voluntaristična nastrojenost na kasnejšo razvojno dobo. Poleg nenaperjenosti naših gonskih doživljanj (prvotno) ločimo onkraj naperjenega človeškega doživljanja (predstavljanje, mišljenje, čuvstvovanje in stremljenje) še višje nenaperjeno doživljanje (drugotno), lahko bi ga imenovali osebno občutje, ki je odraz celotnega človeškega doživljanja kot osebnostne strukture. Odraz te celotne doživljajske strukture človekovega jaza je tudi poseben nastroj njegovega mišljenja, odn. »mišljava« tega pa onega človeka poleg posebnega čutenja ali občutja (Stimmung) tega pa onega človeka. Gre tu za neko trajno »razpoloženje« oziroma nastrojenost človeka.

Struktura celotnega človeškega doživljanja se odraža pri vsakem človeku vse od prvih zavestnih trenutkov dojenčka pa do zadnjih dihljajev starca kot živ odraz njegovega jaza nedeljeno. So sicer dobe in faze v duševni rasti človeka, ko stopa ta ali ona plast ali vrsta doživljanja bolj v ospredje kot druga, so tudi razlike, ki nam stvarjajo tipe (umski, nagonski! pa predstavniki, miselni, čuvstveni in stremljenjski tip), toda vse te duševne plasti in vrste stvarjajo pri vsakem človeku bolj ali manj enovito strukturo njegovega enkratnega jaza, ki se javlja v najrahljših in malopomembnih dožitkih kakor izraziteje v osebni spoznanju in odločitvah posameznika. Saj moremo o resnični osebnosti govoriti šele tam, kjer je prišlo v doživljanju tega ali onega posameznika do neke uravnovešenosti in skladnosti, kar se javlja vprav v neki strnjeni

oblikovanosti jaza, v nekem celotnostnem osebnoštnem občutju, ki je po svoji mišljavi, disponiranosti in intuiciji odločilen za človekovo dejanje in nehanje v življenju. To je tisti višji, duhovni jaz, ki je pri vsakomer do neke mere dan, četudi pri tem morda okrnjen, pri drugem pa celo do izredne mere osebnoštno oblikovan. Šele na tej višini — psihološko podlago temu jazu tvorijo vse plasti človeškega doživljanja — se javlja tudi ono življenjsko spoznanje, ki nikakor ne more biti zgolj umsko, ki odloča o življenjskem in svetovnem nazoru vsakogar, skratka: o njegovi naagnjenosti in njegovem razmerju do duha. Ravno ta struktura duševno-duhovnega javljanja človeka pa bije najbolj v obraz vsakemu mehanističnemu pojmovanju človeka in življenja.

Ni treba posebej poudarjati, da se prav s tega vidika razkriva prezanimiva in značilna slika duševne tragike sodobnega človeka, ki se je kot idejni potomec mehanističnega nazora in pod vplivom sodobnega materializma oddaljil od te srčike svoje duševnosti, ki jo je deloma zanemaril in razdejal na račun plitvin vnanjega življenja in njegovih eksistenčnih dobrin. Saj je vse naše sedanje duhovno ozračje nizkotno in puhlo ter tako, da mora neizoblikovana človeška duša usihati in okrnjevati. Razosebljevanje in povnanjenje ter postvarjanje človeka še nikdar v kulturni zgodovini ni bilo tako veliko in občutno, tako sistematično in po svojih posledicah strahotno kot v današnji dobi strojne in civilizatorične kulture. Ni čuda, da vse to duhovno ozračje današnjih dni najbolj podpira notranje razbite, eklektično in relativistično usmerjene posameznike, ki zavzemajo pogosto svoja vodilna mesta v tem kaotičnem in kritičnem obdobju človeške kulture, dočim je vsaka skladna osebnoštna rast že v kali zatrta.

(Dalje.)

Razprave o Slomškovih spisih

Vinko Brumen

Slomšekova izdaja šolskih knjig

XI. Slovnice

(Dalje.)

Podeželska šola vsaj izprva posebnega slovniškega uka ni poznala, temveč se je zadovoljila z navodili za pravilno branje in pisanje, ki so jih utegnili vsebovati abecedniki. Zato med prvimi priredbami šolskih knjig za slovenske šole (one po mestih so itak bile bolj ali manj nemške) ni bilo slovnice. Pač prvič so dobile naše šole slovnico kot posebno šolsko knjigo v dobi francoske Ilirije, ko je V. Vodnik napisal in izdal svojo »Pismenost ali Gramatiko za perve šole« (1811).¹ Toda cvetoče jezikoslovje proti koncu

¹ Pismenost ali Gramatika za Perve šole. V Lublani... 1811. 8°. VIII+(8)+190 str. (bohor.)

18. in v prvi polovici 19. stoletja, ko smo tudi Slovenci dobili celo vrsto² slovníc, je vplivalo, da se je slovnica začela vedno bolj uvajati tudi v »male šole«, kakor so često slovenili nemški izraz za podeželske in nižje organizirane mestne šole (Trivialschulen). Zlasti proti koncu te dobe (v tridesetih in štiridesetih letih) je slovnica močno prodirala v šolo in smo takrat tudi mi dobili uradne šolske slovnice.³ Najbrž je to na Slomšeka tako vplivalo, da je v »Blažetu in Nežici« posvetil mnogo pažnje tudi slovnici, dasi v prvi vrsti slovnici nemščine in šele nekako poleg nje tudi slovnici slovenščine.⁴ Ta slovnica je bila seveda, kakor »Blaže in Nežica« vobče, namenjena v prvi vrsti slovenskim začetnim šolam (dasi se je tu in tam uporabljala tudi v ponavljalkah in še kje), vsakdanje šole pa so slej ko prej ostale brez posebne slovnice, oziroma so imele na razpolago le uradno nemško slovnico. Čim dalje bolj pa je rastla potreba po čisti slovenski slovnici. In tudi tej potrebi je najprej ustregel Trst, kjer je 1847 izšla v Kocijančičevi priredbi »Vodnikova kranjska pismenost okrajšana za male šole«.⁵ Vendar je isto leto izšla tudi pri nas posebna slovenska šolska slovnica, ki jo je napisal dr. J. Muršec.⁶ Najbrž so ga k temu pregovorili štajerski slovenski domoljubi, ki razen njega in mariborskega gimnazijskega učitelja Matjašiča⁷ niso poznali nikogar, kdor bi bil sposoben za to potrebno delo.⁸ Zato so Muršecovo slovnico pozdravili ter vneto širili in prodajali, tako da jo je kmalu imel »pri nas v drugem klasi vsaki šolar v rokah«.⁹ Čim je bil led prebit, je takoj izšlo še več drugih slovníc (Malavašič, Majar, Navratil),¹⁰ izmed katerih je treba v tej zvezi posebno omeniti Majarjevo, ki jo je Slomšek mimogrede nameraval predložiti ministrstvu za uvedbo v slovenske šole, četudi z njo ni bil povsem zadovoljen, ker mu je preveč »dišala po jugu«.¹¹ Majar je sam učil, da njegova slovnica »uči govoriti in

² »Na cente«, je zapisal Slomšek (AZN I, 310); v tej dobi so napisali slovenske slovnice vsaj tudi Pohlin (1768, 1783), Gutsman (1777), Kumerdej, Debevec, Zagajšek (1791), Japelj, Kopitar (1808), Vodnik (1811), Franul pl. Weißenthurn (1811), Šmigoc (1812), Dajmko (1824), Metelko (dve: 1825 in 1830), Murko (1832, 1843), Slomšek, Muršec (1847), Malavašič (1849), Potočnik (1849), Majar (1850), Navratil (1850), v tisku jih nekaj izmed teh ni izšlo.

³ Nemška pismenost za slovénsko-némške šole... Na Dunaji... 1838 in 1845; bohor. (Gl. Simonič, 387).

⁴ Prim.: Brumen, »Blaže in Nežica«, 68 sl.

⁵ Vodnikova Kranjska Pismenost okrajšana za male šole... V Tersti... 1847. 8°. 59 str.

⁶ Kratka slovenska slovnica za pervence. Na svetlo dal Dr. J. Muršec... V Gradci, 1847... 8°. 87 str. + kazalo.

⁷ O njem gl.: SBL II, 71 sl.

⁸ Prim.: ZMS VI (1904), 136.

⁹ Prim.: ZMS VI (1904), 139, 158 sl., 164.

¹⁰ Ilešič, O pouku, 52, 116; Slovenska slovnica za prve slovenske šole v mestih in na deželi. Po nar boljših dosadanjih slovnícah zdélana od Fr. Malavašiča. V Ljubljani 1849... 8°. VIII + 176 str. — Slovnica za slovence. Spisal in založil Mathia Majar. U Ljubljani léta 1850. 8°. 51 str. — Kurze Sprachlehre... der slovenischen Sprache... von J. Navratil. Laibach... 1850. 8°. 40 + XLVIII. (Prim. Simonič, 288, 286, 343.)

¹¹ AZN I, 135 sl.

pisati po čisto slovensko, po gospodsko, po književno, ali kakor nekateri to imenujejo: po ilirsko, po jugoslovensko... Vse razlaganje u tej slovnici slovenskej je naravno slovensko in ne ilirsko... Razlagati se mora vsaki nauk, kolikor mogoče, lahko razumljivo. Za Slovence je naj razumljivejše slovenščina..., početi se mora vsikdar od znanega in potle napredovati k neznanemu; to je: početi od slovenščine in se približevati ilirščini...» Sam je povedal: »Upotreboval sem, to slovnico spisovaje, slovnico Muršecovo, iz ktere sem mnogo pravil in primérov zadržal; vendar se vsaki lahko prepriča, da sem zraven tudi sam mislil.«¹² Zanimivost te slovnice je tudi v tem, da je Majar pred pravo »slovnico« in »pravopis« (= običajna dela tedanjih slovníc, kakor bomo še videli) vtaknil posebno poglavje: »Naukoslovje (Methodik) za učitelje posebno potrebno, ker naukoslovne knjižice sadaj še nimamo« (6 in pol strani). Terminologija je v glavnem Muršecova, le da včasih tudi malo bolj »po jugu diši« (Majar: broj, vreme, buduće... — Muršec: število ali broj, čas, prihodnji...).

Prav umljivo je torej, da Slomšek z Majarjevo slovnico ni bil povsem zadovoljen. Vprašal pa je še za mnenje Voduška.¹³ Tega odgovor nam ni znan, a Majarjeve slovnice Slomšek najbrž ni predlagal. Zakaj neki ni izbral Muršecove, če je že nameraval kako priporočiti?

Ko pa je dobil naročilo, naj pregleda in popravi šolske knjige, glede slovníc še ni imel nikakega načrta in je prosil Voduška, naj mu pove svoje mnenje.¹⁴ Kaj mu je Vodušek odgovoril, zopet ne vemo; zanimivo pa je, da iz Slomškovih pisem prav o slovnícah zelo malo izvemo in da med šolskimi knjigami Slomškovke izdaje zaman iščemo pravo čisto slovensko slovnico. In vendar je nekaj časa mislil, da bi priporočil Majarjevo. Na Muršecovo slovnico Slomšek tudi ob tej priliki ni mislil, sprejemal pa je v »Drobtinice« (katerih dejanski urednik je pač še bil) Krajncevo »Nemško-slovensko pismenost za perve šole«, ¹⁵ kajti mislil je, da »ta spis sicer ne vsebuje nič novega, a mnogo zanimivega za šolnike, ki... žal, malo ali nič ne berejo.«¹⁶ Pa je tudi zadel, kajti čim je spis v celoti izšel, so se oglašili v »Novicah« interesi, ki so Krajnce prosili, da bi svojo slovnico »na svitlo dal«, ¹⁷ pač izdal v knjižni obliki (ponatisu).

Morda je tudi iz tega razloga Slomšek oskrbel slovensko-nemško slovnico. Sam je itak že kot spiritual v celovški bogoslovnici napisal »lahko umljivo slovensko slovnico, ki se v rokopisu hrani v njegovi literarni zapuščini«, ¹⁸ pa tudi v »Blažetu in Nežici« je izdal nemško slovnico, ki pa jo je obravnaval in tolmačil v slovenščini ter je nemškim primerom dodal

¹² Majar, Slovnica, (3), 5.

¹³ AZN I, 135 sl.

¹⁴ AZN I, 128.

¹⁵ Izšla v »Drobt.« 1848, 222—235; 1849, 139—163; 1850, 183—209.

¹⁶ AZN I, 98.

¹⁷ »Novice« 1850, 72.

¹⁸ Kosar, Slomšek (nem.), 17 sl.

¹⁹ Brumen, »Blaže in Nežica«, 68 sl.

vzporedne slovenske.¹⁹ Zato ni čudno, da se je tudi sedaj sam lotil spisovanja slovnice, kakor je sporočil Vodušku: »Pravkar se pečam s sestavljanjem slovenskonemške slovnice, ki jo bom priključil slovenskonemškemu berilu« (v začetku leta 1853).²⁰ Pozneje te več ni omenil, priključena pa je: I. del malemu in II. del velikemu berilu za slovenskonemške šole.²¹ Prav nič pa Slomšek v svojih ohranjenih in znanih pismih ni omenil »Nemške slovnice za slovenske šole«, ki je izšla v vrsti njegovih šolskih knjig leta 1853 v dunajski šolski knjižni zalogi.²²

V celoti je torej Slomšek izdal v vrsti šolskih knjig dvoje slovnice: vzporedno slovensko in nemško, ki jo je priključil obema beriloma za slovenskonemške šole in samo nemško za slovenske šole, ki jo je izdal posebej.

Prva izmed teh dveh slovnice je razdeljena v dve vaji ter se v malem dvojezičnem berilu nahaja le »I. Vaja slovensko in nemško besedo prav govoriti in pisati«, ki je skrajšana običajna slovnica v 11 poglavjih. V prvem (Navod — Anleitung) govori o delih besed in našteva devet (v nemščini deset) besednih plemen. Nadaljnjih 9 poglavij obravnava posamezna besedna plemena; člen (spolnik) je priključen poglavju o samostalniku. V zadnjem poglavju govori o pravopisu (razlika med govorom in pisavo, velike začetnice, dolžina in kratkost zlogov ter naglasi in podobno).

Slovenska in nemška slovnica tečeta vzporedno (na levi slovenska in na desni nemška), vendar se oboje besedilo ne krije točno in so nekatera poglavja obširnejša v slovenščini, druga pa zopet v nemščini. Pomaža si tako, da krajša poglavja tehnično razteza (vrstice narazen), daljša pa stiska. Primeri in zgledi se tudi le po možnosti krijejo na obeh straneh, torej ne vedno. Pač pa v slovenskem besedilu opozarja na posebnosti nemškega jezika in slovnice, prav tako pa v nemškem na posebnosti slovenskega. »Vaja slovenska je od nemške različna. Naj se nemške pravila poslovenjajo, slovenski izgledi pa tudi po nemško izdelavajo. Kar v ednem jeziku sploh ... velja, tudi v drugem večidel potegne; ako ne, naj se učencom razgoveti.« Toda »pridna vaja več velja, ko vse pravila«.²³

Vsa ta slovnica obsega v malem berilu 60 strani, polovico slovenska in prav tako polovico nemška. K naslovu je pa treba pripomniti, da so tedanji slovníčarji učili: »pismenost uči prav govoriti ino prav pisati« in se torej »razdeli v dva velika dela: 1. v podučenje ... jezik prav govoriti, 2. v podučenje ... jezik prav pisati«.²⁴ Zato je tudi Slomšek dal svoji slovnici naslov: »vaja (slovensko in nemško) besedo prav govoriti in pisati«.

Velikemu dvojezičnemu berilu pa je priključena »II. Vaja slovensko besedo prav spisovati« (oziroma »II. Anteilung zu

¹⁹ AZN I, 162.

²¹ Prim.: »Slov. učitelj« 1937, 35.

²² Nemška slovnica za slovenske šole. Na Dunaju, 1853... 8°. 123 str.

²³ Vel. ber. za nem.-slov. šole, 415, pod črto.

²⁴ Prim.: Vodnik, Pismenost, 1; nemška gramatika 1845, str. III. sl.; Krajnc, »Drobt.« 1848, 224; Slomšekova »nemška slovnica« v »vvodu«; da pa je Majar pred ta dva dela postavil še tretjega (metodiko), smo že ugotovili.

schriftlichen Aufsätzen«). To ni slovnica v ožjem pomenu besede, temveč uvajanje v pisanje spisov, pisem in listin, torej nekaj takega, kar sta že pred Slomšekom skušala dati Slovencem Majar in Praprotnik.²⁵ Slomšekovo vodilo za spisovanje obsega troje poglavij. V prvih dveh krajših nudi le uvod (»I. Kako slova ali besede sestavljati«, »II. Kako treba stavke sestavljati ali verstiti«; oziroma »I. Von der Wortbildung« in »II. Von den Sätzen und der Wortfolge«). Šele daljše tretje poglavje vsebuje pravo »vajo spisovati« (»Übung im schriftlichen Gedankenausdruck«). Pa tudi tu ne kaže takoj celotnih spisov i. t. d., temveč navaja najprej na pravilno tvoritev in zapisovanje najrazličnejših stavkov, nato pa opisovanje in razlikovanje predmetov, na razlago pregovorov in obnovo prebranih sestavkov (zgodbic iz sv. pisma). Nato šele kaže razna pisma in listine ter opozarja na obliko in razne posebnosti. Taka opozorila pa vsebuje večinoma le nemško besedilo, slovensko ima rajši več zgledov.

Tudi v tej vaji teče vzporedno slovensko in nemško besedilo, toda tu je nemško na levi in slovensko na desni (kakor se v tem razlikuje celo veliko berilo od malega).²⁶ A tu se oboje besedilo še veliko manj sklada ko v prvi vaji. Saj so slovenski zgledi včasih čisto drugi ko nemški in tu pa tam tudi na drugem mestu. Primer »domovnice« ima celo samo v slovenskem besedilu, v nemškem ga ni. Več zgledov ima istih kakor obe praktični slovnici,²⁷ ki nam ju je prinesla nekoliko poznejša doba. Pač pa so tam druga imena, kraji, datumi, včasih tudi jezik. Najbrž sta zajemala iz istih virov Slomšek in sestavljalec »praktičnih slovnice«, ki je pač bil Nemec in smo ju mi dobili le v prevodu.

Vsa »II. Vaja ...« obsega v velikem berilu 40 strani, od česar odpade seveda zopet točno polovica na slovensko in prav toliko na nemško besedilo.

Za oboje vaj velja pač isto, kar je Slomšek sam povedal o obeh berilih: »skoval« je najprej oboje v slovenščini, nato pa skušal ponemčiti; a v malem berilu se je potrudil, da bi se nemško besedilo čim bolj skladalo s slovenskim, veliko pa je ponemčil svobodneje, saj ga je namenil že starejšim učencem.²⁸

Razen teh dveh »vaj« je Slomšek izdal in pač tudi sam napisal še posebno »nemško slovnico za slovenske šole«, ki je izšla z letnico 1853. Tudi ta »uči nemški jezik prav govoriti in pisati« in »ima tedaj dva dela: Nauk nemški jezik prav govoriti, in nauk nemški jezik prav pisati«. Po uvodnem »občnem nauku od besed« obravnava v 11 poglavjih »nauk od besed in njih spremenjanja«, to je besedna plemena; v prvem jih le našteva, v ostalih posveča vsakemu izmed njih posebno poglavje; svoje je dobil tudi člen (spolnik), ker je to le nemška slovnica. Vse to (brez uvoda) obsega 97 strani, od česar zavzema poglavje o glagolu samo dobro polovico (54 strani). Temu je dodal še kratek nauk o »vezanju

²⁵ Gl.: »Slov. uč.« 1937, 105.

²⁶ Gl.: »Slov. uč.« 1937, 34 sl.

²⁷ Glej niže!

²⁸ Prim.: »Slov. uč.« 1937, 35 sl.

besed v stavke«, s čimer je zaključil prvi del slovnice, namreč »nauk nemški jezik prav govoriti«, ki obsega vsega 106 strani. Sledi drugi del, »pravopis ali nemški jezik prav pisati«, ki obsega vsega le 16 in pol strani ter obravnava v sedmih poglavjih »občne pravila pravopisa«, rabo posameznih črk in velikih začetnic, delitev zlogov, sestavljene besede, ločila in okrajšave.

Knjiga v slovenščini obravnava nemško slovnico, in sicer z nemškimi in slovenskimi strokovnimi izrazi (terminologijo). Opozarja pa na takšne posebnosti, ki so v nemščini in slovenščini različne. Naglaša n. pr., da so samostalniki »v slovenskem velikokrat drugega spola kakor v nemškem«, da »nemška imena imajo dvojno število« a »Slovenci imajo troje število« in »kjer je v slovenskem dvojno število, je v nemškem množno, ker v nemškem dvojnega števila ni«; ali da »člena slovenski jezik nima; nemškovanca zaimek ta (ti), ta, to stavijo, kjer je v nemškem odločivni člen; še večkrat številno ime en, ena, eno, kjer je v nemškem neodločivni člen. Kdor pa hoče prav in lepo slovenski govoriti, tega ne dela...« i. t. d.²⁹ Seveda pa je včasih našel tudi kake posebnosti, ki jih danes ne priznavamo. Ena teh je n. pr. sledeča: »Kdar v Slovenskem od oseb govorimo, ktere posebno spoštujemo, stavimo glagol v množno število, dasiravno od ene osebe govorimo, v nemškem pa edino število stavimo, kakor je bilo rečeno; postavim: der Vater kommt oče pridejo; der Herr Pfarrer hat es gesagt gospod fajmošter so rekli.«³⁰ Seveda pa si takih razlik ni izmislil, temveč je v tem le prisluhnil govoru svojega ljudstva³¹ in ga skušal uzakoniti.

Zgledi sklanjatev, spregatev... so seveda nemški, a često jim je dodan slovenski prevod.

V začetku vsake pole spodaj ima knjiga značko: »Sprachlehre, slovenisch u. deutsch.«, ki je stvarno napačna. Pravilno bi bilo n. pr.: »Deutsche Sprachlehre f. d. slov. Sch.«, ali podobno.

Z dvojno izdajo slovnice je Slomšek napravil nekak kompromis med dvema naziranjima. Kajti vsaj proti koncu predmarčne dobe so izhajala šolska berila brez slovniških dodatkov, zato pa so učenci in učitelji dobili slovnico posebej. V ta čas spadata tudi obe ugotovljeni naši nemški slovnici za slovensko-nemške šole iz let 1838 in 1845³² in kot nekako nadaljevanje te tradicije je izšla Slomšekova »nemška slovnica za slovenske šole« iz leta 1853. Po letu 1848 pa so se šolske določbe toliko izpremenile, da so namesto ločenih beril in slovnice izhajala berila s slovniškimi dodatki. Ti naj bi služili temu, da bi učitelj učil slovnico bolj konkretno kakor pa po abstraktnih pravilih in naj bi učence s smotrenimi govornimi in jezikovnimi vajami uvajal v razumevanje in poznavanje književnega jezika.³³ Eno izmed

²⁹ »Nemška slovnica«, 6 sl., 17.

³⁰ Tam, 104.

³¹ Prim.: Ilešič, »Pop.« XXI (1900), 263.

³² Glej zgoraj stran 165, op. 3.

³³ Helfert, Die österr. Volksschule III, 299 sl.

novih beril je n. pr. izšlo s sledečo opombo: »v tej knjigi je združeno, kar je bilo doslej ločeno... (in naj) služi kot temelj za branje, slovnico in pisanje po narekovanju. Stopa na mesto dosedanega drugega berila in polovice slovnice. Tudi »vajo v spisovanju« bo nadomestilo II. in III. berilo (Sprach- und Lesebuch)...»³⁴ Nekako rešitev v tem smislu sta prinesli tudi Slomšekovi dvojezični berili s svojima dodatkoma.

Ista doba pa je prinesla še neko novost, namreč že omenjene praktične dvojezične gramatike.³⁵ Te so sicer izhajale same, niso pa bile nikake sistematske teoretske slovnice, temveč nekake jezikovne vadnice z mnogimi praktičnimi vajami za jezikovni uk. Ustrezale naj bi pač novim določbam o uku tujih jezikov in nadomestile prejšnje dvojezične šolske knjige. V Slomšekovi izdaji takih vadnic ni, ker je vprašanje nemškega uka za Slovence rešil po starem, z dvojezičnimi knjigami.

Na koncu tega sestavka si oglejmo še posebno zanimivost Slomšekovih slovníc, njegove strokovne izraze! Naše jezikoslovje si je ustvarjalo svoje izrazoslovje, odkar je živelo, pravi temelj pa mu je postavil V. Vodnik, ki se je naslonil na slovniško terminologijo ostalih slovanskih jezikoslovcev.³⁶ V nekem smislu je bila naša slovnična terminologija sedaj dodelana. Toda Slomšek je mimo njega skušal ustvariti nove slovniške strokovne izraze. V »Blažetu in Nežici« je leta 1842 govoril o djankah, kazavkah, poglavlkah, priložnicah, števnica, namestnicah, pridjavi, predlogah, vezavkah in klicavkah, kakor je nazival naše glagole, spolnike, samostalnike, pridevnike, števnike, zaimke, prislove, predloge, veznike in medmete. Njegovi izrazi so pač večinoma lepši ko naši in ženski spol jim je primernejši ko naš moški. Razen tega imajo nekaj enotnega na sebi, dočim delajo naši vtis, da so ostanki različnih celin. Prav tako so mnogo bolj žive njegove oznake časov pri glagolu: zdaj, nekoliko prej, celo prej, dolgo prej in prihodno (poleg nerodnega: prihodno prej), kakor pa naši papirnati: sedanji, polpretekli, pretekli, predpretekli, prihodnji (in predprihodnji) č a s.³⁷ Takih in podobnih primerov bi bilo mogoče navesti še več.

V drugi izdaji »Blažeta in Nežice« (1848) je Slomšek še pustil te svoje izraze, toda v dodatkih k dvojezičnima beriloma (1853/55) in v nemški slovnici (1853) je uvedel čisto druge, mnogo podobnejše tradicionalnim (ali iste) in bolj papirnat. V tretji izdaji »Blažeta in Nežice« (1857) pa je sicer pustil svoje prvotne izraze, dodal pa jim je nove (ali tradicionalne) in so tako v njej oboji. Odkod to?

Temelj tej izpremibi in popustljivosti je pač v neki Slomšekovi neodločnosti in negotovosti, ki jo opažamo pri njem v petdesetih letih. Morda že kot škof ni mogel več biti v prvih bojnih vrstah, morda je vplivalo nanj

³⁴ Zweites Sprach- und Lesebuch, Wien..., str. 282.

³⁵ Praktična slovensko-nemška gramatika. I. del. Za II. in III. odred slovensko-nemških šol... Na Dunaju... 1863. 8°. 223 str. — in: Praktisches slovenisch-deutsches Sprachbuch. Für die oberste Klasse der slovenisch-deutschen Hauptschulen... Wien... 1863. 8°. 150 str.

³⁶ Ilešič, O pouku, 88.

³⁷ Prim.: Brumen, »Blaže in Nežica«, 46 sl.

tako močno revolucijsko leto 1848 in morda tudi telesna šibkost (bolezen 1851!).³⁸ Tudi z Dunaja je utegnil dobiti kakšen mig, kajti od tamkaj so hoteli prisiliti Slovence, da bi si ustvarili enoten književni jezik in so v tem smislu jezikovno popravljali tudi Slomšekove šolske knjige.³⁹ Prav tako je Slomšek sam želel čim bolj ustreči Kranjcem,⁴⁰ da bi njegove knjige sprejele vse slovenske šole. Končno je mogel na to izpremembo vplivati tudi Muršec, ki je itak sodeloval pri jezikovni obliki Slomškovih šolskih knjig.⁴¹ On pa je (kakor smo že videli) 1847 izdal svojo slovnico (po Vodnikovi prvo zopet v slovenščini, če ne štejemo Kociančičeve priredbe Vodnikove slovnice). V njo ni sprejel Slomšekove, marveč tradicijsko slovnisko terminologijo. In njegova slovnica se je v naših šolah močno razširila. Za njim jo je sprejel tudi Majar (v glavnem), na Kranjsko pa je Murščevo slovnico in terminologijo presadil Malavašič. S tem se je ta — v bistvu itak Vodnikova — terminologija v slovenščini zopet ustalila. Zato tudi Slomšku ni ostalo nič drugega, kakor da jo je še sam priznal in sprejel v svoje slovnice.

Prav na prelomu je v »Drobtinica« izhajala Krajnceva »Nemško-slovenska pismenost...« (1848—50), zato nam tudi razvoj prav nazorno kaže. Krajnc je namreč spočetka uporabljal Slomšekove izraze (1848),⁴² v naslednjih dveh letih pa je prešel na Murščeve, čeprav tako, da je še nekaj časa uporabljal oboje,⁴³ a polagoma je Slomšekove opustil in uvedel le Murščeve, deloma Malavašičeve in nekatere morda celo lastne.⁴⁴

(Dalje.)

³⁸ Kovačič, Slomšek II, 77.

³⁹ Prim.: AZN I, 312, 316, 318.

⁴⁰ Prim.: AZN I, 318.

⁴¹ Gl. »Slov. uč.« 1936, 68, 209 sl., 263.

⁴² Prim. n. pr.: naštevanje besednih plemen (»Drobt.« 1848, 232).

⁴³ Prim. naslove »Drobt.« 1849, 139, 141...

⁴⁴ Prim. zopet naslove »Drobt.« 1849, 146 sl., 152 sl.

Prof. A. Klementina — uršulinka v Ljubljani

Kulturno-pedagoški pomen knjige »Blaže in Nežica v nedeljski šoli«

Ali je delo izvirno

(Dalje.)

Blaže in Nežica je metodična knjiga, namenjena v prvi vrsti duhovnikom in učiteljem, ki so vodili nedeljske šole. Tako pravi Slomšek sam v nekem pismu Vodušku. (Kovačič, str. 151.) Je pa čisto svojevrstna metodična knjiga, pravi kontrast oni drugi iz l. 1812., ki jo je predpisovala Politična šolska ustava. Tam šablona, tu življenje, tam utesnjevanje s shemo, tu svoboden razmah po mili volji.

O Herbartovih mehanističnih formalnih stopnjah ne najdemo pri Slomšku nikakega sledu. Mehanizem Slomšku ni prijal, zato se v Herbartov sistem ni poglobljal, o čemer priča že dejstvo, da ni bilo v seznamu

del njegove privatne knjižnice niti ene Herbartove knjige. (Arhiv za zgodovino in narodopisje l. 1932.) Prav tako ne najdemo nobenih notranjih vezi med Slomšekovo knjigo Blaže in Nežica in Pestalozzijevimi deli. Tudi to soglaša z dejstvom, da ni imel Slomšek v svoji knjižnici nobenega izmed Pestalozzijevih del. (Arhiv za zgodovino in narodopisje l. 1932.) Ali je gradil Slomšek morda na Komenskem? Dvoje del Komenskega bi prišlo za to v poštev. *Didactica magna* in *Orbis pictus*. Ali je Slomšek poznal ta dela? V njegovi knjižnici Komensky prav tako kot Pestalozzi in Herbart ni zastopan. A da Blaže in Nežica tudi po svoji zasnovi nima nič skupnega z deli Komenskega, razvidimo, če primerjamo vsebino teh knjig. *Didactica magna* razpravlja:

1. O ciljih vzgoje, ki so: znanstvena izobrazba, vzgoja značaja, pobožnost.

2. O načelu nazornosti pri pouku.

3. O npravstveni vzgoji posebej, o kazni.

4. O organizaciji šol.

Didactica magna podaje — kot pravi Komensky v uvodu — »umetnost, kako se vsi vsega nauče«, vendar je to le znanstven oris didaktike, ne pa priročen učbenik, iz katerega bi črpali učitelji in učenci — kot je bilo to pri Slomšekovi knjigi Blaže in Nežica.

Orbis pictus je najgenijalnejši učbenik metodike, zgrajen na načelu *res et verba*. Podaje v zaokroženi obliki celotno podobo sveta in življenja in sicer ne v abstraktnem opisovanju, ampak vse na podlagi slik — lesorezov — ki krasi uvodoma vsako izmed 100 poglavij. S tem delom se Slomšekova knjiga ne more meriti, saj ni zasnovana na nazornih slikah, ampak ima le na koncu skromen privesek — štiri slike v bakrorezu. Pač pa se strinjata Komensky in Slomšek v dveh važnih idejah, ki se zrcalita v njunih delih.

1. Žarišče vsega pouka je pri Komenskem ideja Božanstva, iz katere odsevajo vse druge in v katero se mora vse povračati. Zato pričenja *Orbis pictus* z besedami: »Bog, najpopolnejše, najsvetejše in najbolj blaženo bitje... je nekoč ustvaril ta čudovito veliki svet.« Zadnji stavek pa se glasi: »Gospodu vojnih trum, nedeljeni in blaženi Trojici bodi slava in čast na veke«... Verska ideja je dominantna tudi v Slomšekovi knjigi.

2. Komensky oblikuje pouk po življenjskih toriščih in hoče, da je tisto, kar je v življenju skupaj, tudi pri pouku združeno, ne pusti, da bi se stvari trgale in vnašale v različna okrožja. Po tem njegovem načelu so zasnovane tudi slike v knjigi in to je njena velika prednost. Goethe sam je dejal, da je *Orbis pictus* po tej svoji plati neprimerno odličnejše delo kot pa Basedowov »*Elementarwerk*«, ki je bil nekaj posnetek prvega, a je združeval na slikah stvari, ki v resnici ne gredo skupaj. (Tupetz, »*Geschichte der Erziehung und des Unterrichtes*«.)

Slomšek se je ravnal po tem načelu v toliko, da tudi rad prikazuje koščke življenja prav take, kakršni so v naravni podobi. Sliko na papirju mu nadomešča konkreten primer iz življenja; — dočim se pri Komenskem

ustavi oko pri vsakem poglavju najprej na sliki, pa mora pri Slomšeku prisluhniti uho živi učiteljevi besedi, ki pripoveduje žalostno ali veselo zgodnico, da zajame vanjo nauk, ki ga hoče podati. Smešno pa bi bilo trditi, da je Blaže in Nežica kak posnetek knjige »Orbis pictus«. Da soglašala Slomšek v važnih rečeh s Komenskim, s tem še ni rečeno, da ga je posnemal. Slomšek je bil premočna pedagoška osebnost, da bi bil mogel postati epigon.

Posnemovalec pedagoških teoretikov pa že celo ni bil. Večina izmed teh so bili res le goli teoretiki, znanstveniki, ki so svoje sisteme le gradili, a jih prepuščali drugim, da jih preizkusijo. Slomšek pa je bil praktičen šolnik, sam je učil v nedeljski šoli, sam preizkušal svoje delo in kar je drugim podajal, se je moralo že vse prej obnesti v njegovi lastni delavnici.

Kateri bi bili razlogi, da je Slomšekovo delo izvirno?

Vprašajmo se najprej, ali je Slomšek o tem kdaj kaj izpregovoril? V pismih, ki so ohranjena v njegovi zapuščini, je nekaj neznatnih drobcev glede knjige Blaže in Nežica. Prvo, kar pove o nji, je, da »Blaže počasi napreduje«. (Stojanu 1. IV. 1842.)

Pozneje, pred drugo izdajo l. 1848, ko je nekaj časa bil mnenja, da bi se Blaže in Nežica in pa šolski učbenik »Mali Blažek«, ki ga je po njegovem navodilu sestavil provizorični učitelj na dekliški šoli v Celju — Krajnc — spojili v enotno knjigo, poroča par drobnih stvari prijatelju Vodušku, ravnatelju glavne šole v Celju. (Glej Arhiv za zgodovino in narodopisje l. 1930-32.)

Ko bi bil prevajal ali vsaj delal po kakem vzoru, bi bil svojim prijateljem o tem brez dvoma kaj omenil ali morda celo kaj potožil, kako težko mu je delo prenesti na domača tla, ko je v drugi priliki Stojana sam opozoril, da ga skrbi, kako se mu bo posrečilo, presaditi Filotejo iz Francije v naše slovenske razmere.

Slomšek torej nič ne govori o kakem prevajanju in v delu samem ni nobene označbe za to. Slomšek je bil prevelik, da bi se bil ponašal s tujim perjem in da bi bil stopil v javnost, pa bi škrlil tistega, ki se je opiral nanj. Preponižen je bil za kaj takega naš svetniški Slomšek. Skromno je zapisal na naslovno stran prve izdaje »vuzeniški fajmošter« — ko je bil dekan in šolski nadzornik. Ko sta izšli druga in tretja izdaja, beremo še vedno »nekdanji vuzeniški fajmošter« — in vendar je bil takrat že slavljeni škof lavantinski.

Slomšek ni silil na dan, skrival se je. Ko je zadnje leto svojega življenja potoval v Rim, je med potjo prikril svoje dostojanstvo, kot »mestni župnik mariborski« je potoval. (Kosar, str. 287.) Pa bi bil v svojih delih dovolil, da blesti na čelu njegovo ime, ko ne bi bilo delo res čisto njegovo?

Še za malenkosti, ki jih je vzel od drugod, je zapisal opombo. Takoj na drugi strani beremo spodaj: »Vidi: Nauk za ljudi. V Celi 1817, str. 10.« Pri poglavju o domačih zdravilih stoji spodaj zapisano: »Aus P. Aeg. Jais: Guter Same auf ein gutes Erdreich«. Da je pisemca, ki si jih pišeta Blaže in Nežica, priredil po Kr. Šmidu, je prav tako v opombi povedano.

Pa da bi bil Slomšek za celotno delo zamolčal, odkod je črpal in bi bil delo kar sebi pripisal? Prej kot to, si moremo misliti obratno: da bi si bil izbral psevdonim in se skril zanj, kot se je v Zgodnji Danici, ko se je podpisaval »Miroljub« ali v »Theologische Zeitung« ali v listu »Zeit und Ewigkeit«, kjer je bil Slomšek samo »Der Aufmerksame«.

Ne, Slomšek ni hotel blesteti. Ko je pomagal pri izdaji slovenskega prevoda Filoteje, ni pustil, da bi bilo na naslovnem listu tudi njegovo ime. (Kosar, str. 49.)

A to so le vnanji razlogi, ki nas pa vendarle nujno silijo k priznanju, da mora biti delo izvirno. Pa pogledjmo še globlje! Delo je izšlo l. 1842, nastajalo pa je že v celovski bogoslovnici, kot je bilo v uvodu povedano. Priprava za to delo pa gre še dalje nazaj — prvi začetek skoz tja v Slomškova gimnazijska leta. V Celju je še hodil v šolo, ko je pričel sestavljati zapisnik zdravilnih želišč. Njegov najstarejši še ohranjeni rokopis, o katerem poroča dr. Kovačič v Časopisu za zgodovino in narodopisje l. 1932 in čigar kopijo vidimo v knjigi »Kovačič, služabnik božji Anton Martin Slomšek« — priča o tem. Šestnajstletni Slomšek — bil je v 3. razredu — tedaj gotovo še ni mislil na to, da bo kdaj pisal knjige svojemu narodu, a njegova pozornost se je, nevede zakaj, vendarle obračala k stvarjem, ki so ga pozneje usmerjale pri njegovem delovanju. Kako živo nas spominja ta zapisnik iz Slomškovih dijaških let na poglavje o domačih zdravilih v Blažetu in Nežici!

V dvojno smer se je pozneje obrnilo njegovo delovanje: v cerkev in šolo. In kakor se je že kot pastirček in dijak vadal na stopnicah šent-ožbaldske cerkvice za poznejšega velikega govornika, prav tako se je tudi že kot dijak pripravljal za poznejšega šolnika. V Celju je obiskoval že kot učenec 3. gimn. razreda tečaj za učiteljske kandidate, ki so ga tedaj priredili na celjski glavni šoli. Iz spričevala, ki ga je tam dobil 8. avgusta leta 1817. in ki je še ohranjeno, se vidi, da je bil usposobljen in priporočen za domačega učitelja. (Kovačič, str. 28.) Ne v knjigi, v praksi se je učil že zgodaj, zgodaj. Kaj drugega ga je pri tem vodilo, kot prirojen mu pedagoški instinkt? In v Celovcu je kot bogoslovec 4. letnika kljub obilni zaposlenosti hodil poslušat na državni licej pouk o kmetijstvu. Leta 1825. je po prestani izkušnji dobil tudi tu odlično spričevalo. (Kovačič, str. 46.)

Tako torej, v življenju samem se je Slomšek pripravljal že izza zgodnjih let na to, da postane pozneje učitelj svojega naroda v praksi in pisani besedi. Njegovo največje delo — Blaže in Nežica — je torej res polagoma zorelo, kot vsa velika dela. Slomšek je polagal plodovita semena v gredico svoje duše in ta so tam klila ter ob svojem času obrodila sad.

Bolj kot vse drugo, pa se mi zdi, da nas mora prepričati o svoji izvirnosti knjiga sama po svoji vsebini. Ne polje li po nji naše pristno slovensko življenje? Ali je sploh kaj tuje navlake v nji? Vsak list nam kliče: Beri in poslušaj, kako je pri nas tam zunaj na vasi, kako je še, ali bolje, kako je bilo pred sto leti, ko so se našim dedom prvikrat odprli hrami izobrazbe, prve šole. Takrat, ko so po šolah v naših mestih poslušali Vodnikove

»Pesmi za poskušnjo« in je mladina po Štajerskem in Koroškem prepevala pesmice iz Jarnikovega »Zbera« in Ahacelnove pesmarice in ko je Prešeren, še neumevan od naših malih ljudi, rasel v orjaške višine svetovnih pesnikov...

Da pa je Slomšek slovensko ljudstvo, njegovo žitje in bitje, tako do zadnjega vlakenca poznal, to ni nič čudno. Sam je izšel iz ljudstva in ko se je po svoji izobrazbi in službi dvignil nad njega, tedaj ni zaprl vrat za seboj, in gledal z zgornjih klinov lestvice časti pomilovalno na ubogo »paro«. Ves je živel v ljudstvu in za ljudstvo, kot morajo živeti tisti, ki mu hočejo biti pravi vodniki.

Da bi ga spoznal po vseh njegovih dobrih in slabih plateh, v ta namen je Slomšek vse križem prepotoval svojo slovensko domovino. V Celovcu je bil še špiritual, ko je vzel vsako leto v počitnicah popotno palico v roko in odšel z njo v svet. Potovanje mu ni bilo samo v razvedrilo, dal mu je višji smoter. »Ljudstvo je hotel spoznati, njegove šege in običaje, njegovo govorico in njegovo pesem, njegove dobre in slabe lastnosti. Zapiske z njegovih potovanj pričajo, kako ostro je znal opazovati, pripovedujejo pa tudi o njegovi marljivosti, s katero si je zapisoval vse, kar je imelo kak praktičen pomen.« (Kosar, str. 22.)

Tako je torej Slomšek dobival gradiva za svojo knjigo.

Kosar, njegov prvi življenjepisec, ki je živel sedem let v neposrednem osebnem stiku s Slomšekom, je razumel stvar tudi tako. Zato je zapisal že l. 1863. — prvo leto po Slomšekovi smrti — o Blažetu in Nežici, da »je delo v svoji zasnovi popolnoma originalno in genialno, da se kaže Slomšek v njem dovršenega pedagoga, ostrega psihologa in dobrega poznavalca ljudskih potreb«. (Kosar, str. 41.)

K vsemu temu samo še kratko pripombo. Ko bi delo ne bilo izvirno, bi bili morali strokovnjaki — sodobniki vedeti za to. In kako naj bi ga bili potem prevajali še v tuj jezik, kot se je knjiga Blaže in Nežica v resnici prevedla v češčino? — in pošiljala celo v Rusijo?

Ne, po vsem tem razmišljanju moramo pritegniti Kosarju, ki je prvi čisto naravno in odkrito zapisal, da je delo izvirno.

Da je dobil Slomšek to ali ono misel tudi od kod drugod, da jo je pa čisto po svoje predelal in jo prikrojil za naše razmere, to je pa navaden pojav, ki ga najdemo tudi pri genijih. Goethe je zapisal nekje, da bi se moral tudi genij kmalu izčrpati, če bi hotel živeti in ustvarjati samo iz sebe.

(Dalje.)

Ema Deisinger

Slomšek — Pestalozzi

Pestalozzijevi sotrudniki

(Dalje.)

Pestalozzijev apel na Goetheja za subskripcijo je ostal torej brez uspeha. Goetheja so vodila vse važnejša gibanja v dejanje in razvoj, kakor pa da bi se brigal za Pestalozzijev vzgojni ideal. Sploh je bil Pestalozzijev

vzgojni ideal Goetheju tedaj odvraten, kajti njemu je bila vzor antična umetnost in kultura, katero je baš tedaj poživil Winckelmann. Po Winckelmannu pripravljen je prisluhniti Goethe rajši govoricu antične upodablajoče umetnosti Grkov, katera kultura mu je postala najvišji ideal človečanske izobrazbe, harmonije in lepote. Šele ko je bila ta faza Goethejevega razvoja zaključena in se je Goethe začel obračati proč od te antične estetike, je začel vpoštevati Pestalozzijev vzgojni sistem ter v svoji »Pedagoški provinci« že zasnoval neko bolj realno človečnost, ozirajoč se na Pestalozzijeve ideje o »bistvu in zahtevah človeške narave«.

Pestalozzijev vzgojni princip je v praksi zahteval mnogo svetlobe, a to svetlobo naj bi dal učitelj — ne metoda. Na Pestalozzijevem zavodu v Iffertnu pa so vladale tedaj vse prej ko povoljne razmere, zato tudi ni bilo prave svetlobe ne pravega okolja. Po blestečih prvih uspehih je Pestalozzijeva vzgojna metoda sčasoma postala šablona, gola lupina brez vsebine, ker ni bilo na zavodu učiteljev Pestalozzijevega duhá, učiteljev, ki bi bili prežarili metodo s soncem prave ljubezni do mladine.

Edina izjema na vsem zavodu, nekako odmaknjena od vseh teh nesoglasij in zoprnosti, oseba, ki je brez oklevanja hodila po naznačenih Pestalozzijevih stopinjah in njegov vzgojni ideal z vso resnobo tudi resnično uresničevala v vzgojnem postopku, je bila

3. Roza Kasthofer

Ta Pestalozzijeva sotrudnica je l. 1809 prevzela vodstvo dekleške šole na Pestalozzijevem zavodu v Iffertnu. Njej gre edina zasluga, da je zavod procvital.

L. 1808, prav tedaj, ko so se na Pestalozzijevem zavodu začeli zbirati temni oblaki ekonomske krize, je poklical Pestalozzi to idealno mlado vzgojiteljico k sebi, da prevzame vodstvo njegovega dekleškega zavoda. Pestalozzi ji piše: »Prijateljica, rabim Vašo pomoč, moj dekleški zavod ne uspeva brez vodstva take osebe, ki ima višje nazore. — Ne smatram, da Vam storim s to zvezo Vaše osebe z mojim zavodom kako dobroto, toda želim le, da bi Vam bile povrnjene vse dobrote, katere mi boste z Vašim delom na mojem zavodu izkazali. Dragá prijateljica, tu boš našla delo, ki je vredno Tvojega plemenitega stremljenja.«

Roza Kasthofer je pozdravila Pestalozzija kot očeta, za kar se ji je Pestalozzi ves razveseljen zahvalil: »Ti si mi rekla oče; dala si mi s tem priliko, reči Ti hčerka. Ime, katero si mi dala, me dela srečnega. — Moje delo bo Tvoje delo, in moji Te bodo nazivali svojo; zakaj ko bom počival že v grobu, boš Ti nadaljevala moje delo in našla v njem blagoslov. Ti boš do konca izpeljala moje delo, — delo, ki dviga Tvoje srce in radi katerega me nazivlješ očetom. Hvala, večna Ti hvala za to blagoslovljeno, osrečujočo besedo. Sprejmi tudi Ti moj prisrčen naziv: hčerka. — Moja hčerka, vpliv, ki ga boš imela na moje delovanje, ko je Bog položil vate toliko silo tako velikega, veličastnega, vzvišenega in plemenitega stremljenja, mi je tolažba na moje stare dni.«

To Pestalozzijevo pismo mladi učiteljici Rozi Kasthofer in njen prav tak prisrčen odgovor, poln nežnosti in zaupanja, je jasno zrcalo velikega idejnega sorodstva med obema in njune najožje povezanosti z vzgojnim delom, njegovimi nalogami in dolžnostmi.

Decembra 1808 je Roza Kasthofer nastopila to svojo vzgojno misijo v Pestalozzijevem zavodu v Iffertnu in bila že takoj prvi teden sredi največjega poslovnega trušča.

Dekliški zavod v Iffertnu, ki naj bi ga poslej vodila Roza Kasthofer, je bil v skrajno zanemarjenem stanju, ni bilo nobenega rednega pouka na zavodu, izdelanega nobenega programa, o kakih metodi sploh ni bilo govora. Razmere so bile neznosne, deklice so bile prepuščene same sebi in so na zavodu le čas tratile, učitelji so prihajali z deškega zavoda le tu in tam na dekliški zavod in so bolj počivali ko učili. Nobenega truda si niso prizadeli za dekliško vzgojo. V boju zoper ta nered je stala Roza Kasthofer sama in bila ta boj zoper celokupno učiteljstvo na Pestalozzijevem zavodu. V Pestalozziju in Niedererju je imela kaj malo opore; oba sta bila docela brezbržna za dekliški zavod. Kasthoferjeva je bila razočarana in je to svoje razočaranje sporočila Pestalozzijevemu sodelavcu Muraltu, ki je l. 1810 zapustil Pestalozzijev zavod. V pismu z dne 29. oktobra 1811 mu je potožila: »Breme težko preživljenega leta leži na meni. Bila sem jako delavna v svojem delokrogu, toda tudi jako zapuščena in osamljena. Pestalozzi in Niederer sta prihajala le kdaj pa kdaj na dekliško šolo — pa ne učiti, temveč samo, da se malo pri nas raztreseta in se oddahneta od svojih poslov in truda na glavnem zavodu.

Nikdar ni kateri od teh dveh prisostvoval eni sami uri pouka na dekliškem zavodu, nikdar se ni Pestalozzi vsaj malce pozanimal, kaj se na dekliškem zavodu uči in kaj se ne uči, kaj delamo, ali se morda vrši pouk po Pestalozzijevi metodi oziroma sploh po katerikoli metodi. Vse mu je vseeno. Karkoli storim, vse je Pestalozziju in Niedererju prav, vse jima je vseeno!«

Tako je bilo torej stališče Pestalozzija do dekliškega zavoda in dekliške vzgoje v praksi.

Roza Kasthofer je morala dekliškemu zavodu šele načrtovati svojstven in izviren program ter zastaviti vse svoje vzgojne sile, da dvigne zavod na enako višino z deškim zavodom. To je bilo zanjo tem težje, ker ni imela v Pestalozziju nobene opore ter je bila njegova misel docela odvrnjena od dekliškega instituta in vsa njegova skrb posvečena le njegovemu, to je deškemu zavodu.

Ta Pestalozzijeva brezbržnost je užalila Rozo Kasthofer, češ, če je cilj njegovega vzgojnega dela, poplemeniti človeštvo, če je temu delu za vzgojo človeštva, brez razlike spola in rodu, nakazal smer v svoji teoretični pedagogiki, če je ta njegova zasnova res trdna, zakaj jo dejanski ne izpriča v vzgojnem postopku, zakaj tako velik prepad med njegovo teorijo in prakso? — Pestalozziju pa je po prvem uspehu šlo edino za to, da ohrani informativno sliko svoje teorije na zavodu, zapadel je čaru vnanjosti, ni pa se brígal za vsebino vzgoje.

Učitelji, ki so neredno prihajali z deškega zavoda na dekliški, so bili glavni zavrnatelji napredka dekliškega zavoda ter zavrnatelji duhovne kulture ženske mladine. Kasthoferjeva piše o tem Muraltu: »Ako se jima zoperstavim (namreč Pestalozziju in Niedererju) ter jima razložim položaj, rekoč: »tako in tako je, ali mi hočeta pomagati, da bo zavod napredoval,« tedaj pravi Pestalozzi: »Da, postati mora drugače, še ta večer se hočemo sestati in se porazgovoriti!« Toda tudi pri teh praznih obljubah ostane. Utrujena od teh neprestanih ovir že leta nimam od njih druge pomoči, ko te prazne obljube, »da se hočemo sestati in porazgovoriti«. Niederer mi na vse to reče kvečjemu kak naveličan svoj »tako — —!«, ako pa je boljše volje, pa izbegne s kakim veselim dovtipom in obrne pogovor drugam.«

Najsi je Kasthoferjeva razložila Pestalozziju, kolik nered ji povzročajo na zavodu ti neprestano menjajoči se učitelji, ki prihajajo z deškega zavoda na dekliški le »š v a d r o n i r a t«, ¹ kako noben teh učiteljev ne pozna kake metode, najmanj pa Pestalozzijeve, je te očitke Pestalozzi mirno sprejel, se ji zahvalil za njeno odkritosrčnost in skrb ter jo ginjeno prosil, naj sama vse uredi ter ji izrazil svoje veliko zaupanje in hvaležnost.

Vprav ta Pestalozzijeve brezbržnost za dekliški zavod je v Kasthoferjevi utrdila in izkristalizirala njen značaj ter ji pripomogla, da je vtisnila zavodu svoj lastni pečat. Videč, da je vse brezuspešno, ni več tarnala, ampak sama vse urejevala, delala — brez nehanja delala. Ni se več zanašala na učitelje, ampak sama prevzela še te ure, uvedla v zavodu strog red, izboljšala Pestalozzijevo metodo v posameznih učnih predmetih, tako da so se lahko i drugi izkušeni učitelji kaj naučili od nje in izpopolnili svoje metodično znanje. Kmalu se je dekliški zavod ponašal z lepim uspehom in napredkom ter delal čast Pestalozziju.

To svoje veselje je odkrito priznala Muraltu: »Vodstvo zavoda mi ni več v breme, ampak v radost. Postala sem neodvisna od Pestalozzija, od njegove pomoči in sodelovanja. Ne boli me več njegova brezbržnost za dekliški zavod, Pestalozzijeve in Niedererjeve odsotnost me ne dirne več. Pustila sta me plavati kakor vem in znam. Prav! Njuno postopanje je bilo zame najboljšo vzgojno sredstvo, da sem se tem hitreje znašla v tem vele-toku dela in nereda ter se naučila tem hitreje umetnosti spretnega plavanja. Moj zavod sedaj kaj lepo napreduje in ni mi več treba trepetati za njegovo usodo.«

Pouk je izboljšala in reorganizirala, dala zavodu toplino domačnosti in duh družinskosti, deklicam pa postala resnična duhovna mati. Deklice so ji bile za to ljubezen hvaležne, kajti ljubezen rodi ljubezen; tekmovala so med seboj, kako bi ji napravile kako veselje.

Kasthoferjeva je bila vesele in vedre nravi, odločnega nastopa, ljubezniva v vedenju, pozorna in materinsko dobra do vsake deklice. Ko je za nekaj mesecev zapustila zavod, da se malce odpočije in oddahne od dela, so prihajala dan za dnem nanjo številna pisma učenk, v katerih so ji

¹ Izraz Kasthoferjeve. Na nekem drugem mestu tarna Kasthoferjeva istotako, da učitelji na dekliškem zavodu le »švadrone« v svojih strokah.

dokazovale, kako težko jo že čakajo in kako so ji zelo vdane. »Vedno, vedno« — tako ji piše neka učenka — »mi bode Vaša ljubezen pobuda za moj sklep, biti vsekdar dober otrok svojim staršem in svoje dolžnosti opravljati vestno«. Kasthoferjeva je položila težišče dekliške vzgoje na nravstvenost in etičnost. Neka deklica ji piše: »Ako bi mi prišlo na um, storiti kaj hudega, hočem pomisliti na Vas, kako ljubeznivo bi mi Vi to odsvetovali — in opustila bom!«

Roza Kasthofer je bila deklicam vse. Učila jih je, jih varovala, vzgajala in bila z njimi povezana v nedeljivo enoto, kakor da so del nje same, jih ljubila in živela samo njim.

Ko je bil Pestalozzijev položaj na zavodu čedalje bolj omajan, ko so bili prepiri na dnevnem redu, ekonomsko stanje slabo, je zabeležila: »Vidim Pestalozzija trpeti in sama trpim in sočustvujem z njim. O, ko bi bila jaz namesto Pestalozzija, bi že napravila red! Pestalozzi ni v stanu podvzeti rešilne korake. Naj bode kakor hoče, jaz Pestalozzija ne zapustim, in če bi bilo treba, ga hočem živeti z delom svojih lastnih rok.«

Slabe ekonomske razmere na zavodu so bile krive, da Kasthoferjeva ni dobivala v redu svoje plače, ki je česče izostajala za več mesecev ali pa je v najugodnejšem slučaju dobivala le del svoje plače. V svoji velikodušnosti in požrtvovalnosti je za Pestalozzija prenesla tudi to žrtev in je svoje trpljenje darovala na oltar vzgoje. Njeno kraljestvo je bila mladina.

Ko ji je bilo v teh neugodnih razmerah ponudeno mesto prednice v Olsbergu (nekem vzgojnem zavodu za deklice) v šolskem okraju Aargau, kjer bi bila v gmotnem oziru sijajno preskrbljena, je to ponudbo odklonila in ostala rajši v Pestalozzijevem zavodu. Ponudeno ji je bilo tam krasno stanovanje, predstojništvo, lepa penzija in visok mesečni honorar, a iz ljubezni do svojega mojstra Pestalozzija je vse to zavrnila. Kaj bi bil Pestalozzijev dekliški zavod brez nje?

Ko se je kasneje ekonomski položaj na Pestalozzijevem zavodu po Schmidovem prizadevanju nekoliko izboljšal, je prišel Pestalozzi na idejo, da prepusti dekliški zavod Kasthoferjevi v izključno last in posest, s čimer se je hotel oddolžiti za njene velike žrtve, katere je doprinesla zavodu. Ta odstop zavoda njej ji je Pestalozzi sporočil z besedami: »Vem, kaj si pretrpela od mene in drugih, vem, kaj si bila ti ves čas temu zavodu in si še, vem, kaj bi bil jaz brez Tvoje pomoči! Da se je Tvoja oseba združila z vodstvom mojega zavoda, prištevam med najvišjo naklonitev srečne usode, za katero naklonitev se ne morem nikdar dovolj zahvaliti Bogu. Še večje in še bolj žalostne zmede bi bile na zavodu, moje bolečine bi bile še večje, če bi Ti ne bila tako prosta vseh teh kvarnih vplivov, kakor si bila in tako popolnoma samostojna. Zaupala si mi v svoji plemenitosti, kakor bi mi v takih razmerah nihče ne zaupal. — Bogu bodi hvala, da Ti morem povedati, kar čutim!«

Pestalozzi je o predaji dekliškega zavoda Kasthoferjevi prvikrat napravil pismo pogodbo in o tem svojem činu dejal: »Moje bivanje tukaj v Iffertnu in način, kako malo sem si v ekonomski stiski znal pomagati,

kako slabo sem se obnašal, ne vedoč si pomoči, vse to me je oplašilo, da se bojim dogovorov brez pismenih pogodb«. Pestalozzi je smatral za svojo dolžnost, preprečiti, da bi tako požrtvovalna in zvesta sotrudnica kakor je bila Kasthoferjeva, postala žrtev njegove slabe ekonomske politike. »Kakor mi je sladko čustvo« pravi Pestalozzi, »da sem deloval vedno iz čiste človečnosti, požrtvovalno in nesebično, vendar vem, kako težko mi bode, ako se bom moral še nadalje tolči skozi vse te ekonomske stiske, ne imajoč druge opore v bodoče, ko svojo čisto vest in betezno, izdelano, izgarano telo. Ne, ne, človek mora tudi v tem spoznavati svojo dolžnost, zavedati se svoje odgovornosti za druge in svojo dolžnost do sebe podrediti višji dolžnosti«.

S to svojo višjo dolžnostjo je menil Pestalozzi skrb za druge, namreč za svoje zveste in požrtvovalne sotrudnike, kakor je bila Kasthoferjeva. Pestalozzi je že tedaj slutil, da se bliža zaton njegove srečne zvezde, slutil, da kmalu ne bo mogel več zastaviti pomikajočega se plazu pogibeli, ki preti njegovemu zavodu, zato je hitel, da obvaruje najpožrtvovalnejšo izmed vseh sotrudnikov, Kasthoferjevo pred to nesrečo in jo ne povleče s seboj v prepad. Prepisal je torej dekliški zavod nanjo.

Roza Kasthoferjeva se mu je za ta čin najlepše oddolžila s tem, da je zavod dvignila na tako višino, da je bil vzor vsem švicarskim šolam, dala zavodu Pestalozzijevega duha in ga uredila po Pestalozzijevih vzgojnih principih. V zgodovini švicarskega šolstva si je Kasthoferjeva postavila trajen spomenik.² (Dalje.)

² Primerjaj: Hunziker, Geschichte der schweizerischen Volksschule, Zürich, 1882.

Slovenski filološki kotiček

Ema Deisinger

Slovenskim filologom

Z novim slovenskim pravopisom, ki sta ga priredila A. Breznik in F. Ramovš, se je začel rušiti zid marsikateri doslej tako utrjene slovenske besede.

Tako sta nam ta dva v »Pravopisu« povedala, da se tudi nad 50 let ustaljena in v pedagoški literaturi tolikokrat rabljena beseda »čustvo« ne piše z v.

Za nas pedagoge je še prav posebno mučno, **brez potrebe** spreminjati že ustaljeni pravopis te besede, ko si je ta beseda v slovenski pedagoški literaturi že priborila važno tradicijo; mučno pa je tudi za literate, ki so to besedo doslej stalno pisali z v, torej »čuvstvo«, ne »čustvo«. (Gl. »Ljubljanski Zvon«, »Dom in svet« itd.)

K o š t i a l o v »B R U S« iz leta 1927 navaja kot p r a v i l n o pisanje te besede z v, torej »čuvstvo«, n e p r a v i l n o pa »čustvo«.

Breznik v svojem »Slovenskem pravopisu« iz leta 1920 navaja kot pravilno »čuvstvo«, piše torej to besedo z v.

Glonar v svojem slovensko-nemškem slovarju piše to besedo z v, torej »čuvstvo«.

Pleteršnik pozna obliko »čutstvo« v pomenu »sinnlich«, izvaja iz »čutiti«, za psihološke ideje pa navaja besedo »čuvstvo«, pisano z v.

Dr. Fr. Bradáč v svojem slovensko-nemškem in nemško-slovenskem slovarju, Ljubljana 1930, rabi besedo »čuvstvo« in ne »čustvo«.

Vsa starejša etimologija priznava v tej besedi v, torej »čuvstvo«, (iz stsl. čuv'stvo).

V pedagoški literaturi si je ta pisava besede »čuvstvo« z v priborila takisto važno tradicijo.

Dr. Janko Bezjak v »Občni zgodovini vzgoje in pouka«, 1921, piše »čuvstvo«, ne »čustvo«.

Viktor Bežek v »Občnem vzgojeslovju z dušeslovnim uvodom« piše čuvstvo (z v), ne čustvo.

Dr. Karel Karel Ozvald, »Osnovna psihologija« iz leta 1922, izdala Slovenska šolska matica, piše Ozvald »čuvstvo« (z v), a v svoji »Psihologiji za srednje šole« iz l. 1913 pa isto besedo piše brez v, torej »čustvo«.

Ker je to vprašanje, ali naj pišemo besedo »čustvo« brez ali z v, stvar **poklicnih filologov**, vljudno prosimo, da le-ti stvar razčistijo in se med seboj zedinijo za eno ali drugo obliko ter tako stvar končno-veljavno odločijo.

Temu mnenju se pridružuje tudi uredništvo »Slov. Učitelja«.

Odlok vlade. Z odlokom kraljevske banske uprave dravske banovine v Ljubljani IV. No. 2380/I z dne 28. januarja 1937 se je uvedel po vseh šolah v dravski banovini Breznik-Ramovšev pravopis, in sicer s pričetkom šolskega leta 1937/38. Ker na jezikovno znanje šolske mladine v silni meri vpliva čitanje časopisov in revij in ker je splošna želja Slovencev, da končno pridemo do ustaljenega pravopisa slovenskega jezika, pošiljam omenjeni odlok v vednost tudi uredništvom vseh listov in revij v dravski banovini in izražam željo, da bi se vsa uredništva držala enotnega pravopisa. Ban: Dr. M. Natlačen.

Listek

I. Kramar

Postanek gledišča

Človek potrebuje razvedrila duha in vzgoje srca. To se dosega s primernimi igrami. Gledališke predstave pa niso šele od včeraj, ampak so bile v navadi že pred Kristusom. Začetek gledišča in predstav je bil v Atenah, glavnem mestu grške države, okoli leta 536 pr. Kr. Najbolj sloveči glediški pisatelji so bili: Aishylos, Euripides in Sofokles. Predstava v živih osebah in čutnih oblikah se imenuje drama. Zato govorimo o dramatični predstavi, dramatičnem odseku

itd. Predstava je pa lahko žalostne vsebine. Imenuje se *tragedija*. Zato govorimo o tragični smrti, tragičnem slučaju itd. Predstava je lahko tudi vesele, šaljive vsebine, kar imenujemo *komedijo*, torej same grške besede.

Gledišče je bilo v začetku na prostem. Igral je le en moški, pozneje tudi več moških pri belem dnevu. Za igralce je bil spredaj napravljen vzvišen prostor. V tesni zvezi z igralci so bili pevci in godci. Igralci, pevci in godci so se imenovali *chor*, istotako prostor, kakor še danes. Nasproti koru so bili gledalci, razvrščeni v polkrogu in na vzvišenih prostorih. Nekaj podobnega so danes pasijonske igre v Oberammergau-u na Bavarskem. Igrajo na prostem in podnevu. Posebno poslopje so postavili pozneje za predstave, *θεατρον*. Stroške za gledališko stavbo in predstave je plačala država. Zato ni bilo nobene vstopnine, da so se tudi najrevnejši mogli udeležiti iger. Glavni namen iger je bila namreč verska vzgoja ljudstva. Do take vzgoje je imel pač vsak pravico. Tudi pogani so bili po svoji naravi verni. Anima humana naturaliter christiana. Četudi niso imeli božjega razodetja, ker isto so imeli v starem zakonu samo Judje, v novem zakonu pa samo kristjani, vendar so po svojem razumu spoznali, da je eno najvišje bitje, da je Bog, ki je vse ustvaril, vse vlada in ohranjuje. Mislili pa so, da je zraven enega najvišjega Boga še več malih bogov, ki so podložni prvemu bogu. In tako so v svojih predstavah povelečevali svoje bogove in njih čednosti ter na ta način ljudstvo versko vzgajali.

Grško gledišče se je razširilo tudi po rimski državi, posebno v Rimu, glavnem mestu rimske države. Polagoma pa je začelo gledišče v stari poganski dobi propadati, ker so predstavljali pohujšljive in surove igre. Ljudstvo je posurovelo, gledišče ni več dosegalo svojega namena.

Ko se je pričelo krščanstvo, so tudi kristjani obiskovali pogansko gledišče, ker svojih gledišč še niso imeli. Bilo je kristjanov še premalo, tudi so se morali pred pogani skrivati 300 let v katakombah ter ves ta čas niso mogli misliti na zidavo cerkve in gledišča. Zato so neopaženi obiskovali poganska gledišča. Ker pa je bilo tako gledišče kristjanom v verskem in moralnem oziru nevarno, so škofje prepovedali kristjanom obiskovati poganska gledišča. Sv. Peter Hrizolog, škof v Raveni leta 450 p. Kr., je obsodil pogansko gledišče v krasni klasični latinščini: »Qui iocari voluerit cum diabolo, non poterit quodare cum Christo.« Zato kristjani niso več obiskovali poganskih gledišč.

Poganstvo stare dobe pa se je moralo umakniti krščanstvu, ko so kristjani dobili versko svobodo. Začeli so zidati cerkve ter uredili javno službo božjo. Gledišča pa skoraj tisoč let niso imeli nobenega. Zadoščala jim je služba božja. Poganski bogovi so zgubili vso svojo veljavo pred Kristusom, Sinom božjim, ki je bil za nas rojen, za nas trpel, od mrtvih vstal, šel v nebesa, iz nebes poslal sv. Duha svoji Cerkvi, katero je ustanovil, da v njej živi in deluje dalje po svojih namestnikih. Že pridiga po sv. evangeliju je daleč presegala modrost vseh poganskih učenjakov. Kristusov nauk je božji ter je preobrazil ves svet. Sedmeri sv. zakramenti pa dele Kristusovo milost. Sv. maša pa je ponavljanje Kristusove daritve na križu na nekrvavi način.

Vsa božja služba ima dramatičen značaj. Ob nedeljah in praznikih se vloge razdele na mašnika, pevce in ljudstvo. K temu se pridružijo še druge umetnosti, kakor godba, zvonovi, sveče, elektrika, kadilo, stavbarstvo, slikarstvo, pesništvo. Vse to služi v to, da naše duše in naša srca dviga k Bogu ter nas z njim druži. Z božjo službo je bilo torej za kristjane najlepše preskrbljeno, da so dobili potrebno razvedrilo in versko vzgojo ter so prav lahko živeli brez gledišča.

Edina krščanska drama, ki se nam je ohranila iz 11. stoletja, je trpeči Kristus. V tej predstavi ima glavno vlogo Marija, Mati božja, ki je Jezusa rodila, z njim živela in trpela. Ta igra ima tri dele. Prvi del se začne z Marijinim govorom. Potem nastopijo seli ali poročevalci. Prvi sel je eden izmed Jezusovih apostolov,

ki je zbežal, ko so Jezusa ujeli, in prišel pravit Mariji, kako so obhajali z Jezusom zadnjo večerjo v jeruzalemski dvorani, kako je postavil sv. R. T., kako se je poslovil od apostolov, kako je molil na Oljski gori, kako ga je Judež izdal, kako so ga sovražniki ujeli, kako ga je Peter zatajil.

Drugi sel pa poroča o sodni obravnavi pred Poncijem Pilatom, ki je dal Jezusa križati.

Tretji sel je prišel z gore Kalvarije ter poročal o križanju. Pripoveduje, kako je Jezus s križa izročil svojo Mater Janezu in Janeza Mariji ter se je od nje poslovil. Marija pa ostane pod križem do Jezusove smrti.

Drugi del igre je v tem, da Jezusa snamejo s križa ter ga položijo Mariji v naročje. Nato mazilijo in pokopljejo Jezusa. Sel pride poročat, da so grob zapečatili in z vojaki zastražili. Tretji del je pa že Kristusovo vstajenje. Pobožne žene so šle h grobu ter ga našle praznega. Kristus se prikaže apostolom v dvorani zadnje večerje. Marija je zvedela, da so vojaki zbežali in judovski poglavarji so se prestrašili. To je torej edina krščanska predstava iz 11. stoletja. Zato je zelo važna. Kdo jo je zložil, ni znano. Nekateri pravijo, da jo je spisal sv. Gregor Nacijanski, pa ni gotovo.

V 16. stoletju pa so začeli jezuitje prirejati igre v šolah. Takrat so namreč nekatere dežele odpadle od katol. cerkve, posebno na Nemškem in Angleškem. To so nemški in angleški protestantje. Da bi dijake v šolah navdušili za pravo sv. vero, so jezuitje prirejali predstave, ki so bile predvsem sredstvo za službo božjo in sv. zakramente. Pravilo je bilo, da so bile igre zelo redke in nabožne. Mešane vloge so bile izjema. Predvsem so bile koncem šolskega leta velike prereditve v šolah, zlasti predavanja in predstave. Ljudem je to ugajalo, zato so se take prireditve naglo razširile. Njih namen je bil razvedrilo duha in verska vzgoja srca. Doseglo se je mnogo.

Toliko o postanku in poteku gledišča in glediščnih predstav. Ugled gledišča je rastel ali pa padal. Odvisno je bilo od kakovosti iger. Vzgojne igre so dobro vplivale na občinstvo, pohujšljive pa slabo.

V novejšem času imajo ljudje zopet veselje do iger, do različnega razvedrila. To je znak gospodarske in socialne spremembe, tudi želja po višji kulturi. Zato imamo že ljudske odrede po deželi. To je dobro, ohraniti je treba samo prvotni namen. Razvedrilo duha in verska vzgoja srca. Pohujšljive igre so izključene. Igre tudi naj ne bodo prepogoste. Kadar pa so, naj bodo dobro naštudirane in pravilno predstavljene. Slovenskemu jeziku se ne sme sile delati. Govori se tudi na odru domače, kakor ljudje tistega kraja govore. Večkrat se gode velike napake, ker igralci pačijo tudi »l«. V adventnem in postnem času naj bi se igre ne prirejale, razen če se vsebina igre ujema z duhom cerkvenega leta, n. pr. pasijon v postu. Za katol. kristjana je pač še vedno prva reč nedeljska služba božja.

Direktive pa daje o vsem našem prosvetnem delu katoliška »Prosvetna zveza«, ki je morala iti v začasni pokoj, sedaj pa je zopet reaktivirana. Podelski odri so oživel.

Kronika mladinske glasbe

a) Mladinski skladatelji:

Breda Šček

Rodila se je leta 1893. v Trstu. Enajst let stara se uči klavirja, tri leta pozneje je že organistinja pri sv. Vidu v Gorici, študira učiteljske v Gorici, je učiteljica v Trstu, italijanski magistrat jo reducira, 1923 je na konservatoriju v Trstu in študira klavir, harmonijo in kontrapunkt (Garulli) in petje:

mojstrski izpit 1924 iz zborovskega petja in 1930 mojstrski izpit iz solopetja v Bologni. Nato učiteljica v Kalabriji, resignira na službo, beži v Jugoslavijo, sedaj učiteljica v Ločah pri Poljčanah.

Dasi je Šček že komponirala v Bologni (1930), se je šele 1935 prvič javila kot mladinska skladateljica kar z dvema zbirkami v enem letu, in sicer Pojmo spat in s Kraljem Matjažem, in l. 1936 s Slovensko mladinsko cerkveno pesmarico (v samozaložbi).

Breda Šček je v slovenski glasbi tam, kjer je Pavlina Pajkova v literaturi. Piše v najpoljudnejšem primitivnem slogu: v melodiji in v ritmu je konservativna. Ustvarja izredno mnogo na škodo kvalitete. V šestih letih n. pr. 20 zvezkov pesmi. V tem svojem slogu je prav dobro doma, je pristrčna, šaljiva, iskrena, živahna, resna in naivna. Preprosti šolski zbori jo kaj radi pojo in s pridom uporabljajo. Tudi nekateri reakcionarni mladinski zbori, ki niso naklonjeni sodobni mladinski glasbeni umetnostni struji, jo dajejo na program. Dokler bo naša slovenska mladinska glasba verovala v statiko, vse dotlej bo Breda Šček na programih.

b) Mladinski koncerti:

Glasbena šola iz Kranja (Fakin):

17. januarja 1937 je bil koncert glasbene šole iz Kranja v bežigrajski osnovni šoli. Vokalni del programa: Adamič, Bravničar, Parma, Aljaž, Vrhovski in Fakin. Instrumentalni del: Haydn in Beethoven. Mladinski pevski zbor se v razdobju treh let ni nikamor premaknil, pač pa je mladinski orkester pokazal toliko umetniške dinamike, da ga lahko imenujemo za prvi umetniški mladinski korpus. In ne motimo se, če postavljamo vanj mnogo nade. Preveč enostranska je bila dosedaj mlad. glasba; vokalno kulminira s Slavčkom, naj sedaj Kranjčani z mladinskim orkestralnim zborom pokažejo ono glasbo, ki je doslej nismo slišali. S tako instrumentalno mladinsko glasbo bomo odpravili žalostno poglavje v mladinski glasbi — harmoniko. Na proslavi sv. Boska na Rakovniku 31. januarja 1937 smo poslušali prvo mladinsko opereto Kneževič iz Trebizonde. Besedilo je iz francoske literature, glasba je domača od salezijanca dr. Jerka Grzinčiča. Opereta je prav pristrčna, sila vzgojna in mikavna in bo dobrodošla večjim mladinskim odrom. Grzinčičeva glasba ni brez intuicije, je pevna in njegov orkester je prav dobro izvenel. Dvorana je bila polna. — Frančiškova mladina je imela nič koliko mladinskih prireditve, omenjam samo božičnici 26. decembra 1936 in 1. januarja 1937 v novi frančiškanski dvorani. Mladina iz Marijanišča je je imela božičnico 6. januarja 1937 tudi v frančiškanski dvorani. Vse tri prireditve so spričevale agilnost in zmožnost naše najmlajše generacije. Ne pozabimo pa učiteljev, ki so žrtvovali mnogo časa in ga še žrtvujejo. — 5. februarja 1937 je bila akademija Jadranske straže ljubljanskega učiteljskega v dvorani Delavske zbornice. Točke so bile še kaj dobro izbrane, vendar je umetniška višina zaostajala od lani. Morda bi si bilo dobro zapomniti vokalni sekstet. — 14. in 15. februarja 1937 je trboveljski Slavček imel dva koncerta v spomin skladatelja Emila Adamiča. — 14. marca 1937 je bil festival mladinskih pevskih zborov konjiškega okraja v Konjicah. — Ob binkoštih 1937 bodo na II. slov. glasbenem festivalu peli mladinski pevski zbori iz: Ljubljane mladinski pevski zbor Glasbene Matice (prof. Sonc); iz Žiž pri Konjicah (Ula); Trboveljski Slavček (Šuligoj).

c) Iz revij:

Rytmus, list za sodobno glasbo, glasilo internacionalnih glasbenih modernistov, ki prinaša odlične članke iz glasbene vzgoje, omenja med raznimi svetov-

nimi glasbenimi publikacijami v V. številki tudi revijo Slov. učitelja zaradi Kronike mladinske glasbe. Isti list in ista številka je prinesla sijajno oceno edicije SIMC Našo pesem, pesmi najmlajše slovenske skladateljske generacije. (Rytmus: Praha VIII./42. Rumburska ul. č. 289.) Stane 15 Kč. — V letošnjem Zborniku Slovenske šolske matice bo prva slovstvena razprava o slovenski mladinski glasbeni umetnosti (Drag. Cvetko). Opozarjamo na njo vse ljubitelje naše mlade umetnosti. —

č) Nove skladbe:

Pet božičnih pesmi za klavirsko mladino priredil dr. Fr. Kimovec 1936. Glasbeno berilo od dr. K. je za našo mlad. relig. literaturo predragocen donesek. Cena 10 Din. Jugoslovanska knjigarna. — Frančiškani so izdali za božič 1936 najlepše mladinske božične pesmi v sila lahki harmonizaciji. Ta zbirka je primerna za mlade soliste, mladinske zборе in tudi cerkvenim zborom bo prav dobro služila. Dobite jo pri frančiškanskem vratarju v Ljubljani. — Peter Mislej, Gajeva 9/12, Ljubljana.

Iz društva

Velikonočno zborovanje Slomškove družbe

Zaradi letošnjih kratkih velikonočnih počitnic ni bilo pričakovati obilne udeležbe na velikonočnem zborovanju; zato je bilo tem večje presenečenje, da se je kljub temu napolnila nova frančiškanska dvorana. V lepem velikonočnem razpoloženju, četudi so bila pota zasnežena, so se zopet zbrali stari znanci in prijatelji k skupnim razgovorom. Po sv. maši ob devetih v frančiškanski cerkvi so prihajali Slomškarji od blizu in daleč, g. načelnik prosv. oddelka dr. Sušnik, univ. prof. dr. Gogala, lepo število duhovščine, čč. sestre, da je bilo zelo prijetno razpoloženje za takojšen začetek. Predsednik Štrukelj je uvodoma pozdravil vse odličnike in prijatelje Slomškarjev, kakor tudi Slomškarje same in še posebej oba predavatelja, tovariša vadniškega učitelja A. Koprivo in tovarišico Francko Galovič.

Prvi je predaval g. Kopriva »O nadaljnji izobrazbi katoliškega učitelja«. Uvodoma je ugotovil, da je dandanes na tem sejmišču izobrazbe težko izbirati, kaj in kje je prava izobrazba in da je treba kritično izbirati. Na podlagi tujih in domačih filozofov vseh časov je najprej podal definicijo izobrazbe: da je namreč resnično izobražen tisti, ki je notranje in zunanje uravnovešen. Poiskal je potem pot do te izobrazbe, kakor so jo hodili veliki misleci vseh časov, pokazal tudi marsikatero napačno pot ali vsaj tendenco, ki ji polizobražen človek tako rad in lahko sledi in je citiral nacionalistično himno sedanje nemške mladine:

Čeprav vsak za pot ne ve,
samo, da prapor z nami gre.

Ob kritični izbiri snovi in pota za izobrazbo je opozoril na dve točki, da mora namreč učitelj paziti pri tem kot kulturni človek in še posebej kot katoličan. Poleg papeške okrožnice je imenoval tudi še domače dr. Cajnkara, dr. Ahčina i. dr., ki se zlasti glede izobrazbe lahko temeljito izražajo, da je treba njihove članke še in še čitati. Omenjal je tudi Kalanovo knjigo »Die Welt für Christus«, ki na podlagi bogatega statističnega materiala podaja žalostno sliko katoličanov sedanjih časov, ki imajo s prvimi kristjani le eno skupno

lastnost in potezo, da se radi skrivajo v katakombe svojega doma in svoje hiše in kako bi le prava zavednost morala biti vodilo vsem tem. Zato pa je verska izobrazba nujna. Ni dovolj tisto, kar smo se nekdanj v šoli učili iz verouka, še in še se moramo zatekati h knjigi vseh knjig, k sv. pismu in h katekizmu, ki morata biti na pisalni mizi katoliškega učitelja v takoj dosegljivi bližini. Pa tudi predavanj in govorov verske vsebine nujno potrebujemo. Potem bo katoliški učitelj ona svetilka in svetilnik, o katerem je Kristus govoril svojim apostolom. Pa če bi tudi ne bil velik in daleč viden svetilnik, naj bo vsaj mala lučka v najbližji svoji okolici. Kot vzgojitelj potrebuje za svoje delo tudi papeževo okrožnico o krščanski vzgoji, h kateri bi nujno potrebovali komentar. — Ne zadošča samo praktično delo, treba nam je tudi teoretskega znanja, ki je prepojeno s katoliško miselnostjo. Za praktično porabo je navedel celo vrsto knjig, časopisov, revij in posamnih člankov, ki naj bi bili katoliškemu učitelju vir njegove nadaljnje izobrazbe. Dotaknil se je tudi učiteljskih knjižnic po šolah in okrajih, ki naj bi jih knjižničarji temeljito preuredili, oblasti pa naj bi oskrbele primernih dotacij za prenovitev in izpopolnitev le-teh.

Drugo predavanje: »Zakaj je KA možna in potrebna med našim učiteljstvom« gđc. Fr. Galovičeve je kaj lepo poseglo v prvo predavanje. V prvem delu predavanja je pokazala temeljni del dela KA, namreč samoposvečenje, v drugem pa, kako naj to posvečenje oddaja drugim. Potrebna je KA vsakemu posamezniku zaradi njega samega, zaradi stanu, zaradi izročenih mu otrok, zaradi občestva in naroda. Sebe spoznati, študirati! Delati! Pri tem delu pa Boga v sredo! Torej KA ne začnjenja zunaj, temveč v notranjosti. Obvaruje nas lenobe, ohranja nam mladost. Ne bomo Nikodemi, ampak Krstniki. Malodušnosti ni. Borbena je in večkrat zahteva ofenzivo; na drobno gre, od duše do duše. Potrebna je zato, ker smo vzgojitelji in mogoča je zato, ker je tako potrebna. Pri vsem delu KA pa ne bo in ni treba velikih zunanjih izprememb v delu, ampak vse to delo dobi vedno večjo in močnejšo resonanco v združitvi s Cerkvijo in z Bogom.

K obema predavanjima se je razvnela živahna debata. Prvi je govoril g. načelnik prosvetne uprave dr. Sušnik in se je zahvalil, da se tako temeljito zaveda učiteljstvo Slomškove družbe, potrebe nadaljnje izobrazbe in da si na tako primerne načine skuša najti potov do nje. S tako izobrazbo ne more biti drugače, kakor da prinaša narodu čimveč koristi in narod to razume in je hvaležen. V debato so posegli tudi še: gđc. Labernik s predlogom za verski tečaj učiteljstva, dr. Gogala s toplimi besedami za brezposelne abituriente in abiturientinje, upravitelj Vider, ki svetuje učitelju, naj se ne raztrga na preveč strani s svojim delom, ampak naj se loti ene panoge, a te temeljito, g. Horn s predlogom, naj se tečajji vrše kar zdržema in naj se zlasti postavijo v odnos z vprašanjem »Kako postaviti moderno pedagogiko in šolo na katoliško podlago«. G. Lomšek s predlogom, naj bi pri podeljevanju službenih mest imeli prednost učiteljski otroci, in še drugi.

Pri slučajnostih se je sprožilo vprašanje, kje naj bi bil občni zbor v počitnicah in je bilo največ glasov slišati za Celje; dalje pobuda za predloge k izpremembi zakona o narodnih šolah, o tečajih za brezposelne itd.

K sklepu se je predsednik vsem iskreno zahvalil, ki so sodelovali in vztrajali pri dolgih razgovorih in je ob pol ene zaključil zborovanje. A. L.

Književne vesti

Otrok v šolski dobi. Spisal dr. B. Dra-
gaš, otroški zdravnik. Opis otroka od 7. do
14. leta. — Knjiga govori o ustroju telesa,

njegovem delovanju in razvoju. Torej raz-
voj mišičja, zobovja, sprememba glasu, mot-
nje v govoru, spolna godnost, bolečine v

pubertetni dobi i. dr. Na strani 12 je primerjalna tabela o starosti, dolžini in teži otroka. Srce šolskega otroka potrebuje posebne pozornosti. Ne smemo misliti, da srce lahko prenese vse mogoče napore. (Str. 18). Veliko strani je določenih spolni dobi dečka in deklice, govori pa pisatelj odkrito o zadevah in rečeh, o katerih se sicer težko kaj pove. Kako se spreminja domišljija in kake motnje spremljajo otroka, a za vse to se očetje in matere slabo ali nič ne zavedajo. Dostikrat so starši do otrok surovi in jih po krivem kaznujejo. Mladina se zelo kvari z neredno prehrano, tudi ni dobro dajati preveč mleka otroku. Nekateri preveč pitajo otroke, drugi dajo premalo. (Str. 49). Veliko preveč se pa dolži šolo. — Vsa poglavja so izredno važna in očrta na kratko. V njih so navedene tudi šolske bolezni, otroške nalezljive bolezni in navedbe za prvo pomoč. Nekatera poglavja spremljajo vmesne slike, pa take, ki jih doslej še nismo opazili v naših zdravstvenih navodilih. Tako vidimo sliko »Opasno je z jezikom nasliniti kuverto,« »Slaba drža pokvari hrbtenico in oči,« »Bolni otroci s poljubovanjem prenašajo bolezni,« »Ne poljubuj otroka v usta, temveč na čelo ali lice,« O tem nepotrebnem poljubovanju so večkrat posebno sorodniki in tuji zelo neprevidni in nadležni, pa prenašajo bolezni na otroka. Še posebno nevarno je, če se dopušča, da otroci poljubujejo pse in jih sploh prijemljajo. — Knjiga se zelo ozira na šolsko življenje, zato so v njej odstavki: Starši in učitelji, Zakaj otrok ne uspeva v šoli, Ali je potrebno otrokom dajati denar, Praktična zaposlitev otroka za časa šole, Otroci pri prehodu iz osnovne v srednjo šolo itd. Gospod pisatelj mi je zaupal, da je sam v teku več let sedel v šolskih klopih med poukom in premišljal na zdravje otrok, ljudje so pa seveda čakali, kdaj bo on učitelj. Zato je pa ta knjiga prva te vrste v Jugoslaviji. Z veseljem sem jo prečital in uvrstil priporočilno oceno na prvi prostor za književne vesti. Zdravje je pač več, ko vse drugo na svetu. V vsaki družini bi morali imeti to knjigo in poznati bi jo moral vsak učitelj. Dostaviti pa moram, da tvori knjiga celoto še z dvema prejšnjima knjigama, namreč »Dojenček« in »Predšolski otrok«. Knjiga »Otrok v šolski dobi« stane 30 din, »Dojenček« 16 din in »Predšolski otrok« 44 dinarjev. Vse se dobivajo pri avtorju v Ljubljani, Beethovnova ulica 4 in v vseh knjižotrnih. F. Lužar.

Pet let Trboveljskega slavčka. Uredil Drago Supančič. Natisnila Mohorjeva tiskarna v Celju. — Pričujoči spominski spis nam kaže ves pomenljivi razvoj slavnega mladinskega zbora v Trbovljah, ki ga je ustanovil učitelj Avgust Šuligoj. V spisu je opisano trdo stanje delavstva v Trbovljah in naporno organizatorično delo učitelja Šuligoja, ki ni le kulturna, temveč tudi materialna pridobitev za pevce in njihove starše. Načrt za ustanovitev je zrasel iz živih potreb proletarskega otroka. (Str. 15.) Kro-

nološki pregled koncertnih nastopov kaže mladinsko korporacijo, ki more z največjim uspehom propagirati lepoto naše pesmi in dokazati višino naše glasbene kulture v inozemstvu. — V knjižici so poljudni prispevki raznih učiteljev. Tako izvaja Dragotin Cvetko kulturno-pedagoški pomen »Trboveljskega slavčka«. Ta slovenski mladinski zbor je ugodno vplival na naše skladatelje in druge zbore. Samo v Sloveniji je okolo sto mladinskih zborov, ki streme za istimi cilji ter je l. 1934 nastopilo 20 zborov s 1200 pevci na dnevih mladinske glasbe. Glavni činitelj je pač učitelj dirigent in zanj je resnica, kar pravi Franc Šturm na str. 32, da je na žalost danes preveč »premičnina«, ki ne ve ne ure ne dneva... Proti sklepu knjige so navedene naše in inozemske strokovne ocene, obris bodočega dela in humanitarno delo »Trboveljskega slavčka«. L. 1933 je izredno veliki dobiček na koncertih šel za brezposelne v Ljubljani in za gladujoče rudarje. F. Biljan.

Izselniški koledar za leto 1937. Izdala Družba sv. Rafaela v Ljubljani za varstvo slovenskih izseljencev. Uredil Josip Premrov. — V tujini je nad pol milijona naših izseljencev, zato gotovo ne more biti vseeno, kako se jim godi v tujini, kako nam propadajo versko, moralno, narodno in gospodarsko. Kako ljubijo slovenski izseljenci, raztreseni po vseh delih sveta, svojo rodno grudo, nam najlepše izpričuje dejstvo, da so l. 1935 poslali v domovino 192.000.000 Din. Družba sv. Rafaela je še posebno društvo v Mariboru in Prekmurju. — Izselniški koledar kaže v raznoterih člankih obsežno delovanje društva. O tem pričajo naslovi člankov, n. pr. Važnost izselniškega arhiva. Slovenski izseljenci in naše časopisje. Kako skrbijo drugi narodi za svoje rojake v tujini. Kako dobiti iz Amerike pojasnila? Možnost izseljevanja? Izselniški institut v Ljubljani. Svet in tujina v pregovorih. Slovenske podporne enote v USA in drugod. Seznam obstoječih listov med Slovenci v tujini. Člani Rafaelove družbe. Naši izseljenci po svetu. Delovni uspehi slovenskega rojaka. Vmes je nekaj pesmi in dramskih slik. — Iz Izselniškega koledarja vidimo veliko skrb za naše rojake po svetu zato naj tudi občinstvo krepko podpira težko delo Rafaelove družbe. Letna članarina v domovini je za osebo 10 Din, za društva, trgovine in sploh podjetja 100 Din, za tujino pa 30 Din.

»Duhovno življenje«. V Južni Ameriki (Buenos Aires) izhaja dobro urejevan mesečnik »Duhovno življenje«. Letošnja marčna številka je vsa posvečena slovenskemu dekletu. Vmes je nekaj poučnih člankov, nekaj lepih pesmi in dobrih posnetkov. Številka je namenjena predvsem preprostim in nešolanim slovenskim dekletom, zlasti izseljenkam. Veliko tisoč slovenskih deklet pa obiskuje tudi višje ali nižje šole, ali že deluje v najrazličnejših poklicih, ki zahtevajo višjo iz-

obrazbo, bodisi kot vzgojiteljice, uradnice ali umetnice. Med njimi jih je mnogo, ki zaslужijo vse naše priznanje in spoštovanje in so odlične članice naše slovenske narodne skupnosti. »Duhovno življenje« izhaja v razmeroma zelo visoki nakladi in je naročnina nizka. Marčna številka n. pr. obsega 100 strani, stane v Evropi 40 c. — Mesečnik prinaša tudi kratke vesti iz življenja naših izseljencev v Argentini in drugod. V naslednjem posnemamo nekaj važnih poročil. — Gospod minister dr. Izidor Cankar je sklical sestanek za organiziranje jugoslovanskih šol med izseljenci v Buenos Airesu in Južni Ameriki. Povabilo so se odzvale vse jugoslovanske organizacije. Pripravlja se širša organizacija, katere skrb bodo naše šole in šolski tečajji povsod po Argentini, kjer je naseljenih več naših ljudi. — Jugoslovanski izseljenci v Severni Ameriki so uredili v mestnem parku v Clevelandu, ki je ameriška Ljubljana, poseben jugoslovanski vrt, za katerega je mestna uprava brezplačno odstopila prostor. Poleg srbskih in hrvatskih kulturnih delavcev, škofov Strossmayerja in vladike Petrovića, so postavili v jugoslovanski vrt tudi kipe slovenskega misijonarja škofa Friderika Baraga, pisatelja Ivana Cankarja in pesnika Simona Gregorčiča. Sedaj se bližajo h koncu zaključna dela te naše največje kulturne ustanove v Zedinjenih državah, ki je povzročila toliko skrbi in toliko hude krvi. — Tiskovni odsek Rafaelove družbe (Tord).

Determinizem in fizikalna slika sveta.

Predaval v okviru Filozofskega društva v Ljubljani dne 10. januarja 1937 prof. Rihard Zupančič. Knjižica obsega 57 strani in stane 8 Din, založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Ta razprava je upoštevanja vredna pridobitev na polju fizikalno kritične slovenske literature ter jo je smatrati kot novo k vprašanju moderne fizike. Pozdraviti moramo dejstvo, da se je končno nekdo oglašil z razpravo v tako kočljivem vprašanju, v katerem je potrebna večja kritičnost kakor se je pa poslužujejo nekateri polovičarji. Zaradi boljšega in sistematičnega pregleda moramo celo razpravo razdeliti v štiri poglavja, od katerih lahko smatramo prva tri kot uvodna, s katerimi nas avtor kritično seznani z gotovimi pojmi, ki omogočajo razumevanje vprašanja determinizma in interdeterminizma. V nadaljnjem nam razlaga mehanično sliko sveta na podlagi klasičnega razumevanja prostora, časa s pomočjo drugega temeljnega zakona termodinamike itd. — Nato nas pa popelje na trivialen način s pomočjo razširitve Pitagorovega izreka v Riemannovo geometrijo. To pot je ubral najbrže zaradi lažjega razumevanja (razprava je namenjena tudi filozofom in ne samo fizikom). Na precej nazoren način pa popelje čitatelja v specialno in splošno relativnostno teorijo. Vsak, ko gar zanima znanstvena stran tega vprašanja, bo gotovo segel po brošurici in jo čital z zanimanjem in užitkom.

Pravljice o carju Saltanu. Poslovenil Oton Zupančič. Izdala Akademsko založba v spomin stoletnice A. S. Puškinove smrti. To delo je velika obogatitev našega mladinskega prevodnega pesništva. Prirejena sta dve izdaji: 1. in 2. Cena najboljša luksuzne izdaje je 94 Din, k temu poštnina za priporočeno pošiljko 5.50 Din. Cena druge izdaje v polplatnu je 38 Din, k temu poštnina 1.50 Din. Naročila sprejema Akademsko založba v Ljubljani, Selenburgova ulica št. 6/I. — Omenjena založba izdaja dela Otona Zupančiča. Vsako leto izda le malo števil knjig, toda samo domača, umetniško in znanstveno visoko vredna ter vzorno opremljena.

»**Prosveta**«. List za sodobne probleme in književnost v Sarajevu. Izšla je 4. številka s sledečo vsebino: Mala antanta. Dr. V. Rundo. — T. G. Masaryk: O državnih in političnih problemih. — Za kult naših velikih osebnosti. Branimir Truhelka. — »Afera« z razstavo srbskega pevskega društva v Tuzli. V. Bogicević. — Oblak (pesem). Jovan Tanić. — Majka piše svojemu sinu (pesem). Mil. L. Mitrović. — Ljudje v našem gradu, odlomek iz romana Emila Petrovića. — Vprašanje deškega gledališča. Milica Mironova. — Individualna psihologija v šolski praksi. Danilo Vukajlović. — O razvoju naše novejšje književnosti. Labud Vušović. — O sedanjem življenju kmečke žene. Vida Čubrilović - Koprivica. — Bolha. Neznano življenje znanih. G. Milutinović. — Kako je došlo do pomiloščenja banjaluških veleizdajalcev? Vojislav Besarović. — Znanstveni pregled: Balkan v preteklosti in sedanjosti. H. — Politični pregled: Sporazum med Jugoslavijo in Italijo. Dr. Jovan Vasilć. — Gospodarski pregled: Obča teorija zaposlenosti, denar in obresti. — Gledališki pregled: Gostovanje g. Strahinja Petrovića, prvaka zagrebške drame. »Na dnu«, »Topaz«, »Matura«. — Ocene. Posmrtnice. Beleške. »Prosveta« izhaja v cirilici sredi vsakega meseca v Sarajevu. Letna naročnina je 60 Din.

Bojevnikom svetovne vojske in njih svojcem! Za jubilejno razstavo slovenskega novinarstva na jenskem ljubljanskem vselejmu potrebuje pripravljalni odbor poleg vseh drugih slovenskih časnikov tudi vse slovenske časnike in časopise, brošure in letake, ki so jih pisali in razširjali slovenski bojevniki na frontah ali v ujetništvu in na pohodih skoraj po vseh delih sveta. Predvsem je važen dobrovoljski tisk, enako pomembna so tudi vsa glasila beguncev in internirancev ter političnih in vojaških kaznjencev. Poiškati, zbrati in ohraniti moramo prav vse od pravega tiskanega in morda tudi ilustriranega časnika pa do litografiranih ali kakorkoli razmnoženih, torej tudi do pisanih ali z okorno roko risanih lističev, ki so samo po enkrat izšli. Tudi pisma z novicami, ki ste jih pošiljali tovarišem ali domov, spet poiščite, saj so taka pisma večkrat nadomeščala časnike, ki jih ali sploh

ni bilo ali pa niso smeli objavljati takih vesti. Ne pozabite tudi na letake, ki so prihajali z one strani fronte z letali ali kakorkoli, zlasti pa poiščite vse dobrovoljske in revolucionarne liste in letake. Prav vse zberite, naj bo še tako važen oklic, poročilo o zmagi ali porazu, še tako prešerno šaljiva in posmehljiva slika ali tudi osmrtnica. — Zberite vse, kar so drugi v našem jeziku pisali za nas, in tudi vse, kar smo mi v drugih jezikih pisali in razširjali med bratskimi in tujimi narodi. Poiskati in najti pa moramo tudi najvažnejše, kar so tujci pisali o slovenskih pokretilih, o dobrovoljcih in o slovenskih vprašanih sploh. Čim več bomo našli in zbrali, tem jasnejša in popolnejša bo slika, koliko smo Slovenci pretrpeli in koliko je naš narod žrtvoval za svojo svobodo in za mir človeštva! — Vse, kar imate ali najdete, takoj pošljite pripravljalnemu

odboru za razstavo slovenskega novinarstva v Ljubljani, ali mu pa vsaj pismeno javite naslov in vsebino časnika, letaka, pisma ali slike. Za vse posojene predmete prevzame razstavni odbor popolno jamstvo, da jih po razstavi dobi lastnik spet nepoškodovane in brez stroškov. — Sklicujoč se na prvomajski oklic naših častnih predsednikov gg. ministra dr. Antona Korošca, ministra dr. Alberta Kramerja in ministra dr. Frana Kulovca, prosimo vse, zlasti pa našo duhovščino in učiteljstvo, naj nam pri delu pomaga s svojo vplivno besedo, a tudi z zbiranjem in organiziranjem zbiralne akcije. Trdno smo prepričani, da vsi Slovenci tako zberemo še mnogo prevažnega gradiva za zgodovino našega naroda. — Pripravljalni odbor za razstavo slovenskega novinarstva, Ljubljana, Velesejem.

Beleške

Jugoslovani, Jugoslaveni ali Jugosloveni? V »Sloveniji« čitamo: Za državno skupnost Slovencev, Hrvatov in Srbov imamo mi Slovenci besedo »jugoslovan-ska« država. Hrvatje pravijo »jugoslovenska«, Srbi pa »jugoslovenska«. Zakaj neki jugoslovani, ki so doma pri nas, ne rabijo slovenskega, ne hrvaškega izraza, ampak ravno srbskega?! Prva leta po vojni so pogosto razpravljali o tem, če je država SHS razširjena bivša kraljevina Srbija, ali pa če je nova država. Očitno so naši jugoslovani pripadniki prvega mnenja. Sami si prisvajajo v svojem časopisu in v uradnem jeziku mnogo srbskih izrazov (večkrat tudi turških), s centralizmom so jim pa izročili moč nad vso državo. Medtem ko v Srbiji nihče ne govori resno o srbskem plemenu, temveč le o srbskem narodu, dopovedujejo naši jugoslovani svoji mladini, da smo mi Slovenci in Hrvati plemeni (čeprav oboji do 90% to odločno odklanjamo), in da smo vsi skupaj en sam »integralen« narod. S tem pa ravno odvzemajo mladini vsako odporno moč zoper centralizem, ko ji vcepljajo prepričanje, da mora res vse — zlasti denar — biti osredotočeno v Belgradu. Tako pa hote spravljajo Slovenijo v revščino. Govore, da ima odrešilno moč jugoslovenski nacionalizem. Za nas Slovence pa ima odrešilno moč le tista sila, ki bo strla centralizem in nam s tem dala mogočnost,

da spravimo v tek svoje gospodarstvo in da sami upravljamo svoje finance. Kako naj se potem ta odrešilna moč imenuje, nam je vseeno. Naša naravna pravica je, da svoje gospodarstvo sami upravljamo. Jugoslavizem nas je pa tudi gospodarsko le izžemal. Vzgoja slovenske mladine mora zato biti le slovensko-narodna, tako kot hrvaška družina vzgaja svoje otroke v hrvaškem duhu, srbska pa v srbskem. Le mi Slovenci naj bomo vedno jugoslovani! Videti je, da se naše polizobraženstvo še ni osvobodilo valp-tovskega vpliva, ki nam je vcepljal tlačansko pamet. Zakaj ne bi svobodno in odkrito poudarjali, da smo Slovenci in da za svoje kulturno življenje rabimo lastnih financ! Da smo v državnopravnem oziru Jugoslovani, je tako uzakonjeno.

Klic po materinstvu. Mlada žena, dve leti poročena, je takole pisala svoji prijateljici, katera ji je poročala o svoji materinski sreči: »Me iz srca veseli, da si tako srečna v zakonskem stanu. Hvala Bogu, tudi jaz sem zadovoljna, a tiste materinske sreče kakor Ti, žal ne uživam, kar si lahko misliš, da si zelo želim. Seveda sedaj še ne smem zaradi tega obupavati, ko sem šele dve leti poročena. Mnogo mladih žen, posebno po mestih, je le veselih, če nimajo otrok, tam so otroci le v nadlego, imajo rajši

psičke ali pa mačke. Kajne, kako nespametno je to? Jaz pa imam otroke zelo rada, moj mož mi večkrat pravi, kadar imam kakega otroka poleg sebe, da mi bere z obraza, da sem vsa srečna, kako šele potem, ko bi se z lastnim igrala. Bog daj, da bi se mi ta želja izpolnila, to si pač najbolj želim. Ti me boš gotovo razumela, ko sama že uživaš vso materinsko srečo.» — To je klic nepokvarjene ženske narave. Kakšna nenaravna zabloda je torej, če imajo zakonski v moderni dobi ponekod rajši pse in mačke nego otroke. A to je bilo tudi v stari dobi, to je bilo tedaj, ko je propadla mogočna rimski država, propadla zaradi tega, ker Rimljani in Rimljanke niso hoteli otrok! Nobeno bogastvo, nobena tehnika ne pomaga, če v narodu izumrje (oziroma se sploh ne rodi) otrok. Že Clemenceau je rekel, da je 20 milijonov Nemcev preveč. A Francozi so sami krivi, da jih je 20 milijonov premalo in jih bo vedno manj, če bo šlo tako naprej. Svet bodo vladali narodi, ki se ne branijo otrok. V. Č.

Kancler Sušnik avstrijski mladini. V mladinskem listu »Jung-Österreich« št. 2, 1 1936/37 je napisan kratek poziv mladini od kanclerja dr. Sušnika (Schuschnigg), ki se glasi: »Beseda mladim Avstrijcem: Učite se zgodovino vaše avstrijske domovine, odprite vaša srca, da spoznate kulturno zgodovino naše dežele in iz nje povzamete, da je iz soglasja nemške in krščanske kulture nastala Avstrija! Učite se nemško govoriti, nemško pisati, pravilno nemško govoriti in nemško čutiti in učite se predvsem, kar spada k temeljnim stebrom narodnosti, družinskega čuta in zvestobe; učite se včleniti se v celoto, učite se ubogati in naučite se predvsem, da je samo oni v stanu enkrat sam voditi, ki se je v grenkih in težkih urah naučil ubogati!«

Kancler poudarja krščanstvo in nemštvo Avstrije. Avstrija je in hoče biti krščanska in nemška država. Vsak narod ima svojo zgodovinsko nalogo. O zgodovinski nalogi našega naroda je rekel dr. E. Krek na III. kat. shodu v Ljubljani: »Naš narod — in med ta na-

rod štejem tudi Istrane in Dalmatince in vse tiste, ki se imenujejo Hrvate ali karkoli že na našem jugu — naš narod, pravim, ima silno važno nalogo, ker naš narod šele sedaj pričinja živeti in vprašanje je, ali se bo to rojstvo našega naroda izvršilo prav in pravilno, ali pa bo naš narod na porodu umrl. To je vprašanje. Mi nimamo doslej še zgodovine, imeli pa jo bomo v bodočnosti, ker naš narod čuva obali Jadranskega morja in vse velike spremembe, ki se bodo vršile v socialnem in političnem oziru v Evropi, bodo upoštevale te kraje, kjer prebiva naš narod.« K. S.

Moderne šolske naloge. Po zagrebških »Novostih« posnemamo: Pred nami je šolski zvezek za matematične naloge učenca neke nižje srednje šole iz Nemčije. V zvezku je tudi naslednja, od učitelja postavljena računsko naloga: »Letalska skupina, sestavljena iz 46 bombarderjev, meče vžigalne bombe na sovražno mesto. Vsak avion nosi 500 bomb, od katerih je vsaka težka 1,5 kg. Izračunaj težo vseh bomb. Izračunaj, koliko požarov bo nastalo, ako zadene cilj 30% vseh bomb in izzove požar 20% bomb, ki so zadele cilj. Bombarder preleti podnevi 280 km na uro, ponoči 240 kilometrov. Izračunaj zračno razdaljo med Vratislavo in Prago.« Mislej.

Odlok prosvetnega oddelka kr. banske uprave v Zagrebu. Zadnji čas so se začele množiti številne tatvine šolskih knjig v srednjih šolah. Da se to prepreči, je kr. banska uprava za savsko banovino izdala odlok, v katerem naproša vse šolske oblasti v savski banovini ter Trgovsko in industrijsko zbornico v Zagrebu, da gredo kr. banski upravi na roko pri pobijanju tatvin šolskih knjig v srednjih šolah. — Zbornica za trgovino in industrijo v Zagrebu je to vprašanje predložila Uduženju trgovcev knjig in papirja v savski banovini, na kar se je sklenilo, da bodo vsi trgovci s knjigami v savski banovini vodili o antikvaričnih knjigah natančno evidenco o tem, kdo je knjigo prodal, za koliko itd.

Trgovci z antikvaričnimi knjigami vodijo poslej o prodanih jim knjigah kontrolnik pod tekočo številko, a v kupljeno knjigo se vnese le številka kontrolnika, medtem ko je v kontrolniku sa-

mem označen točen datum nakupa, ime in priimek prodajalca, naslov knjige ter cena, za katero je bila knjiga kupljena.

Vsi trgovci z antikvaričnimi knjigami morajo zahtevati od vsakega učenca, ki prinese kako knjigo naprodaj, da se izkaže z dijaško ali s kako drugo veljavno legitimacijo.

Pripomnja: Umesten bi bil tak odlok tudi za našo dravsko banovino, kjer se tudi množe tatvine šolskih knjig po šolah; zlasti izginjajo dragi šolski zemljepisni atlas. — Glej tudi članek: »Kako vzgaja ulica našo mladino?«

E. D.

Srečni srednješolci. Direktor vrhovnih študij v Budapešti dr. Pinter je izdal okrožnico, v kateri naroča, da se odslej preko praznikov ne sme nalogati učenec nobenih domačih nalog, in s tem mladini omogoči popoln odmor v duševnem delu. — Bog zna, kako bodo s tem zadovoljni starši in gospodinje. Včasih so rekli, kako je sama sreča, da ni vsak dan četrtek.

F. L.

Zamenjava! Učiteljski par v ljubljanski okolici, 5 minut od postaje želi iz zdravstvenih razlogov zamenjati službeno mesto le na Gorenjsko. Ponudbe na uredništvo pod »Z a m e n j a v a«.

Razglednik

Evangelij, osnova šolskega pouka.

Rimska vlada je poslala vsem ravnateljem šol okrožnico, ki predpisuje, da so odslej evangeliji del šolskega programa.

Učitelji, tako pravi okrožnica, morajo seznaniti otroke s to božjo knjigo in skrbeti, da se naučijo najlepša mesta. V nobeni šolski knjižnici ne sme manjkati evangelija, kajti to je največja in najbolj nepogrešljiva knjiga, ki jo sploh imamo, saj je od Boga navdihnjena. S pomočjo evangelija hoče fašistična vlada dvigniti dušo italijanskega ljudstva do višine, na kateri edino bo našlo »svoje pravo blagostanje in svojo veličino«.

(»Straža v viharju«, 13. maja 1937.)

E. D.

Brezbožna razstava za mladino v Mehiki. Revista Javeriana, oktober 1936, poroča, da je v Mehiki zatrto izvrševanje božje službe ter preganjanje katoličanov na dnevnem redu.

Največ verskega poguma prikazujejo žene, dočim se moške umikajo v ozadje, kakor to poroča misijonar in profesor James A. Magner iz Chicage, ki je dotlej opazoval verske razmere in položaj katoličanov v Mehiki.

Pogumne mladenke hodijo od hiše do hiše in vzpodbujajo prebivalstvo, da vztraja v veri. Katoliška deklinška zveza v New Yorku izdaja tednik »Amerika«; ta list se bavi z vsemi važnimi problemi verstva in verske vzgoje ter je katoličanom v Mehiki v veliko uteho.

Ta list je razširjen po vseh mehikanskih zveznih državah ter šteje 35.000 naročnikov. Ni to običajen deklinški katoliški list, temveč vzgojni list, ki posega v vse javno in zasebno življenje ter ima naloge, zlasti družino in družinsko življenje prepojit s krščanskim duhom, nuditi vsem stanovom ženstva, poklicnim in izobraženim ženam kakor tudi preprostim delavkam, vsakemu stanu posebej, izbrano versko in duhovno hrano. Ta list podaja tudi tisočem in tisočem otrok v Mehiki katekizemski pouk. — Mehikiško ženstvo je kaj pogumno in se ne plaši nobenih kazni, da izvršuje svojo versko misijo med ljudstvom; pogumne žene in dekleta, visoko naobražene, hodijo okrog in razpečavajo ta list, ki obravnava vse panoge verskega in duhovnega življenja, stanovska vprašanja itd., izobražene mladenke in žene prirejajo razne skrivne krožke, kjer zbirajo mladino in jo bodre v verskem duhu, nudijo tolažbo ter lajšajo preganjanim bolečine, so zapuščenim otrokom matere in poučujejo deco v katekizmu, ker je v šoli vsak verski pouk prepovedan. Deca prihaja iz šole pokvarjena, prepojena z ateistično miselnostjo, zato pa mora zasebna verska vzgoja to popraviti. Vsa ta vzgoja je v rokah izobraženega in pogumnega ženstva v Ameriki in Mehiki. Mehikiške žene so pokazale čudovito pogumnost in ljubezen ter stanovitnost v veri.

Kako je šolah po zveznih mehikanskih državah? Po hodnikih, po stenah šolskih razredov vise brezbožne slike, ki blatijo vero in Cerkev. Iz šolskih knjig in znanstva je pregnana krščanska miselnost, vera je označena kot utopija. V juliju 1936 je ministrstvo prosvete v zveznih mehikanskih državah priredilo šolske razstave za deco v vseh šolah, kjer se je deci pokazala vsa brezbožna literatura, knjige in slike najbolj strupenih prizorov. Brezbožna razstava za deco je poslej v mehikanskih šolah stalno uvedena. Prosvetno ministrstvo ve, kaj dobro ve, kaj so slike za deco, zato hoče potem slik ubijati verski čut v mladini. Mladinska knjižnica za deco vsebuje same brezbožne knjige, vsa mladinska literatura je prepojena s sovraštvom do vere in Cerkve. Mladina v višjih razredih mora biti temeljito podkovana v brezboštvu ter poznati vse protiverske spise. V šolskih razredih vise slike Marxa, Engelsa, Ljenina, Gorkega itd. Mladina se v šolskem pouku seznanja z deli Renana, Diderota in z vsemi drugimi zagriženimi nasprotniki krščanstva in Cerkve.

Izobraženo ženstvo pa se je pogumno lotilo protibrezbožne akcije, in po svojem glasilu »Amerika« kakor tudi dejansko poučuje mladino in ljudstvo v verskih stvareh.

(Misijonar, profesor James A. Mager, poročilo v »The catholic World«) E. D.

Brezbožna propaganda v sovjetski Rusiji. Glavni odbor za brezbožno propagando v sovjetski Rusiji je razpisal nagrado 25.000 rubljev za protiverski film. Istočasno je odbor stavil na razpolago 400.000 rubljev za izdelavo takega protiverskega filma.

S tem filmom hočejo zastrupljati ljudstvo in mladino in onemogočiti kakim katoliškim misijonarjem versko propagando ter delovanje. E. D.

Narodno - socialistična iznajdljivost. Hitler je v HJ (Hitlerjugend) organizirani mladini podelil večje komplekse zemlje do 200 juter. Na tej zemlji se gradi mladinska vas, katera bo izročena HJ v upravo in bivanje. Vsaka vasica hitlerjevske mladeži bo imela več kmečkih hiš s polji, vrtovi, hlevi itd., da se bo

mladina vežbala v praktičnem gospodarstvu in racionalnem poljedelstvu. E. D.

Drakonične kazni za podkupovanje. Češkoslovaška vlada je izdelala načrt, po katerem so odredjene najstrožje kazni za podkupovalce in one, ki sprejmejo kako podkupnino.

Ker se je podkupovanje precej razpaslo med uradništvom v ČSR, zato je s tem zakonskim osnutkom predvidena zaporna kazen do 20 let za one, ki podkupnino sprejme.

Meščan, ki ponudi službujočemu uradniku kako podkupnino v kaki malenkostni stvari, se kaznuje z ječo od enega meseca do enega leta, uradnik pa, ki to podkupnino zahteva od enega leta do pet let.

Če gre za večje stvari, se kazen zviša: za podkupovalca do treh let ječe, za uradnika, ki to podkupnino zahteva do 10 let ječe.

Še strožje so kazni za uradnika, ki zlorabi svojo službeno oblast; v tem primeru mu preti kazen do 10 let ječe, za podkupovalca pa do pet let.

Če pa gre za javne dobave, se zaporna kazen takole zviša: za one, ki podkupnino ponuja 2—10 let; za uradnika, ki podkupnino sprejme 5—10 let; za uradnika, ki podkupnino zahteva 10 do 20 let ječe. E. D.

Vljudnost naj krasi mladino! Tak napis visi po šolskih hodnikih v ČSR. Učitelstvo v češkoslovaških šolah ima v tem oziru še poseben nalog, vzgajati mladino in da naj učitelstvo vzgaja mladino v prijaznem in ljubeznivem vedenju ter obnašanju. Vljudnost je prvi pogoj za znosno socialno sožitje z vsemi sloji, zato je češkoslovaška vlada izdala še poseben nalog, naj vljudnost krasi mladino v tej socialni čednosti. Študirajoča mladina zadnjih let je pokazala, da se je precej oddaljila od tega, kar spada v okvir te čednosti, zato je upoštevanje tudi te plati vzgoje, vzgoje k vljudnosti, jako na mestu.

Tudi pri nas bi kazalo mladino učiti nekoliko več vljudnosti in jo vzgajati v ljubeznivem in prijaznem vedenju. Mladina se včasih jako surovo obnaša do staršev in do predpostavljanih ter bi nič ne škodilo, vzgajati jo v socialni čednosti: vljudnosti. E. D.

OBJAVA MEDNARODNE KONFERENCE

Mednarodna konferenca za mladinsko glasbo v Parizu se vrši dne 28. in 29. junija 1937. Predsednik je M. Roger-Ducasse, generalni inspektor petja na mestnih šolah mesta Pariza in profesor na Narodnem konservatoriju. Glavni tajnik je M. Andrée Coeuroy (2, rue de Montpensier, Paris).

Konferenca bo obravnavala probleme psihologije in pedagogike, umetniško in praktično organizacijo; vršil se bo tudi koncert za mladino iz Pariza.

Vse prijave za udeležbo je nasloviti na Société d'Education Musicale Prague IV., Toskánský palác.

Slovenski javnosti!

V proslavo 140 letnice Vodnikovih »Lublanskih Noviz« in 30 letnice organizacije slovenskih poklicnih novinarjev priredi ljubljanska sekcija Jugoslovenskega Novinarskega združenja na jesenskem ljubljanskem velesejmu

JUBILEJNO RAZSTAVO SLOVENSKEGA NOVINARSTVA.

Razstava je zelo na široko zasnovana in zavzema štiri velike velesejemske paviljone. Poda celoten pregled nastanka in razvoja slovenskega novinarstva od najstarejših časov pa do današnjih dni, hkratu pa pokaže poleg nekdanjih načinov razširjanja vesti tudi najnovejše izume, ki se jih poslužuje sodobna časnikarska poročevalska služba. Da bo vse to prikazano čim bolj nazorno, bodo novinarji izdajali na razstavi poseben dnevnik, urejevan, stavljen, tiskan in razpošiljan pred očmi obiskovalcev. Popoln pregled v organizacijo časopisja bo nudila jubilejna razstava slovenskega novinarstva, poleg tega pa tudi pregledno pokaže vse ogromno delo, ki je združeno z nastankom, razvojem in napredkom slovenskega novinarstva, pri tem pa opozori tudi na koristi, ki jih je narod imel in jih vsi sloji še imajo od časopisja.

VABIMO VSO NAŠO JAVNOST,

da pripravljalnemu odboru pomaga pri zbiranju sredstev in gradiva za to splošno poučno in koristno razstavo ter se že sedaj pripravlja na obisk te velevažne narodne manifestacije.

Ljubljana, dne 1. maja 1937.

Častno predsedstvo razstave slovenskega novinarstva:

Dr. Anton Korošec l. r.	Dr. Albert Kramer l. r.	Dr. Fran Kulovec l. r.
minister notranjih del	minister v p.	minister v p.

Misijonski teden v Grobljah

Duhovniška misijonska zveza in Družba za širjenje vere prirejata s sodelovanjem vseh slovenskih prijateljev misijonov v Misijonišču Groblje pri Domžalah Misijonski teden in Misijonski kongres za vso Slovenijo.

Spored je sledeč: 13. junija slovesna otvoritev misijonske razstave. Razstava bo nazorno kazala misijonsko delo, ki ga vrši sveta Cerkev v Afriki, Indiji in na Kitajskem. Razstave se bodo udeležili tudi oo. jezuiti s svojimi krasnimi zbirkami iz Indije. Prvič bo razstavljen tudi ves slovenski tisk in tisk drugih dežel.

V nedeljo, 20. junija bo Misijonski kongres za vso Slovenijo. Ob 9. bo sprejem prevzv. gg. škofov. Ob 10. bo sv. maša na prostem, katero bo daroval nadškof dr. A. B. Jeglič, velik prijatelj in pospeševalec misijonstva, ki pride tokrat po daljšem času prvič v kamniški okraj. Med sv. mašo se bodo prepevale znane ljudske pesmi s spremljanjem godbe. Govoril bo eden izmed navzočih škofov. Po sv. maši bo slavnostno misijonsko zborovanje, pri katerem bo govorilo več odličnih govornikov. Ob tej priliki se bomo še posebej spomnili škofa Baraga in njegove svetniške zadeve, saj obhajamo prav letos stoletnico, odkar se je prvič vrnil kot misijonar v domovino, da zbudi med Slovenci zanimanje za misijone. Ob 1. bo koncert godb. Ob 2. pete litanije s slovesno zaobljubo Kristusu, da hočemo tudi Slovenci po svojih najboljših močeh delati za širjenje Njegovga kraljestva na zemlji. Nato bo kot zaključek slavnostna igra na prostem »Naša apostola«, ki je lani ob Slomškovih dnevih v Mariboru doživela tako velik uspeh.

Program za Misijonski kongres je sestavljen tako, da se vse izvrši v enem dnevu in odpade neprijetno prenočevanje. Vsak se lahko odpravi od doma šele v nedeljo zjutraj in zvečer ob 5. zopet odide, ker bo do tedaj že vse končano. — Podrobnejši program sledi v dnevnem časopisju.

Dragi Slovenci, Misijonski teden in Misijonski kongres v Grobljah sta zamišljena kot do sedaj največji misijonski prireditvi na Slovenskem. Čas je, da se tudi mi Slovenci začnemo bolj zanimati in delati za največjo zadevo krščanstva, za pokristjanjenje sveta. Če bomo pri prireditvi vsi sodelovali, bo res nekaj veličastnega. Vernost kakega naroda se meri tudi po tem, koliko zanimanja kaže za misijonsko delo sv. Cerkve. Pokažimo z veliko udeležbo na Misijonskem kongresu, da hočemo biti Slovenci tudi na misijonskem polju enakovredni drugim katoliškim narodom. Sedanji čas zahteva, da priskočimo tudi mi sv. Cerkvi na pomoč, da bo čimprej ves svet Kristusova last.

Pripravljalni odbor.
